

Utgiftsområde 20

Klimat, miljö och natur

Utgiftsområde 20 – Klimat, miljö och natur

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Klimat, miljö och natur	7
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
2.2	Utgiftsutveckling.....	8
2.3	Skatteutgifter	9
3	Miljöpolitik	10
3.1	Mål	10
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	11
3.3	Resultatredovisning	12
3.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	13
3.5	Generationsmålet.....	15
3.5.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	15
3.5.2	Resultatredovisning	16
3.5.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	19
3.6	Begränsad klimatpåverkan.....	20
3.6.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	20
3.6.2	Resultatredovisning	20
3.6.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	26
3.7	Frisk luft.....	27
3.7.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	28
3.7.2	Resultatredovisning	28
3.7.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	29
3.8	Bara naturlig försurning.....	30
3.8.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	30
3.8.2	Resultatredovisning	30
3.8.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	32
3.9	Giftfri miljö.....	32
3.9.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	32
3.9.2	Resultatredovisning	33
3.9.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	39
3.10	Skyddande ozonskikt	40
3.10.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	40
3.10.2	Resultatredovisning	40
3.10.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	41
3.11	Säker strålmiljö	42
3.11.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	42
3.11.2	Resultatredovisning	42
3.11.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	44
3.12	Ingen övergödning	45
3.12.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	45
3.12.2	Resultatredovisning	45
3.12.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	49
3.13	Levande sjöar och vattendrag.....	49
3.13.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	49
3.13.2	Resultatredovisning	50
3.13.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	52
3.14	Grundvatten av god kvalitet	53
3.14.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	53
3.14.2	Resultatredovisning	53
3.14.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	55
3.15	Hav i balans samt levande kust och skärgård.....	56

3.15.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	56
3.15.2	Resultatredovisning.....	56
3.15.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	59
3.16	Myllrande våtmarker.....	60
3.16.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	60
3.16.2	Resultatredovisning.....	60
3.16.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	63
3.17	Levande skogar.....	64
3.17.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	64
3.17.2	Resultatredovisning.....	65
3.17.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	68
3.18	Ett rikt odlingslandskap.....	69
3.18.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	69
3.18.2	Resultatredovisning.....	70
3.18.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	72
3.19	Storslagen fjällmiljö.....	72
3.19.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	72
3.19.2	Resultatredovisning.....	72
3.19.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	74
3.20	God bebyggd miljö.....	74
3.20.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	74
3.20.2	Resultatredovisning.....	75
3.20.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	77
3.21	Ett rikt växt- och djurliv.....	78
3.21.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	78
3.21.2	Resultatredovisning.....	78
3.21.3	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen.....	81
3.22	Politikens inriktning.....	82
3.23	Fonder.....	90
3.23.1	Batterifonden.....	90
3.23.2	Kadmiumfonden.....	90
3.23.3	Kärnavfallsfonden.....	91
3.24	Budgetförslag.....	93
3.24.1	1:1 Naturvårdsverket.....	93
3.24.2	1:2 Miljöövervakning m.m.....	96
3.24.3	1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	97
3.24.4	1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	99
3.24.5	1:5 Miljöforskning.....	101
3.24.6	1:6 Kemikalieinspektionen.....	102
3.24.7	1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	104
3.24.8	1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn.....	106
3.24.9	1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.....	107
3.24.10	1:10 Klimatanpassning.....	109
3.24.11	1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	110
3.24.12	1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar.....	111
3.24.13	1:13 Internationellt miljösamarbete.....	113
3.24.14	1:14 Skydd av värdefull natur.....	115
3.24.15	1:15 Havs- och vattenmyndigheten.....	116
3.24.16	1:16 Klimatinvesteringar.....	117
3.24.17	1:17 Klimatpremier.....	119
3.24.18	1:18 Industriklivet.....	120
3.24.19	1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längst Göta älv.....	122
3.24.20	1:20 Driftstöd för bio-CCS.....	123
3.24.21	1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden.....	125
3.24.22	Investeringsplan för Naturvårdsverket.....	126

4	Miljöforskning.....	127
4.1	Mål	127
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	127
4.3	Resultatredovisning.....	127
4.3.1	Formas fördelning av forskningsmedel under 2023	127
4.3.2	Programsatsningar.....	128
4.3.3	Analysarbete och kommunikation	129
4.3.4	Stiftelser verksamma inom området.....	129
4.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	130
4.5	Politikens inriktning	130
4.6	Budgetförslag.....	131
4.6.1	2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad	131
4.6.2	2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning.....	132

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2025–2027 som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 3.24.22).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Naturvårdsverket	651 691
1:2 Miljöövervakning m.m.	388 714
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 352 035
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	1 064 318
1:5 Miljöforskning	93 825
1:6 Kemikalieinspektionen	306 833
1:7 Avgifter till internationella organisationer	337 431
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn	100 000
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	308 632
1:10 Klimatanpassning	89 500
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 326 565
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	263 450
1:13 Internationellt miljösamarbete	52 400
1:14 Skydd av värdefull natur	1 185 500
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	360 516
1:16 Klimatinvesteringar	3 495 000
1:17 Klimatpremier	2 313 000
1:18 Industriklivet	1 345 000
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	115 000
1:20 Driftstöd för bio-CCS	15 000
1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden	10 000
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	137 079
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 127 408
Summa anslag inom utgiftsområdet	16 438 897

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Miljöövervakning m.m.	120 000	2026–2028
1:3 Åtgärder för värdefull natur	900 000	2026–2032
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	3 465 000	2026–2055
1:5 Miljöforskning	102 000	2026–2029
1:7 Avgifter till internationella organisationer	2 274 000	2026–2043
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn	150 000	2026–2030
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	770 000	2026–2035
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	1 500 000	2026–2036
1:13 Internationellt miljösamarbete	11 400	2026–2028
1:14 Skydd av värdefull natur	35 000	2026–2068
1:16 Klimatinvesteringar	4 600 000	2026–2030
1:17 Klimatpremier	3 660 000	2026–2028
1:18 Industriklimatet	3 850 000	2026–2032
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	165 000	2026–2029
1:20 Driftstöd för bio-CCS	36 000 000	2026–2046
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	2 200 000	2026–2031
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	59 802 400	

2 Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4). Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljökvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete. Myndigheter som finansieras inom utgiftsområdet är Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad. Myndigheter som delvis finansieras från utgiftsområdet är bl.a. Sveriges geologiska undersökning, länsstyrelserna, Statens geotekniska institut, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Länsstyrelserna och 26 andra myndigheter har i sina instruktioner ett utpekat ansvar att verka för att nå miljökvalitetsmålen och Generationsmålet. Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning, utvärdering och rapportering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är följande:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning.

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning.

Klimatlagen (2017:720) trädde i kraft 2018. Den utgör en viktig del i arbetet inom politikområdet.

Regeringen föreslår att 16,4 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur för 2025.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024 ¹	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Miljöpolitik	10 829	16 951	15 177	15 174	16 273	13 180
1:1 Naturvårdsverket	623	639	643	652	665	672
1:2 Miljöövervakning m.m.	380	418	415	389	369	369
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 127	1 247	1 239	1 352	1 502	1 462
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	703	1 098	1 090	1 064	729	729
1:5 Miljöforskning	96	97	96	94	94	94
1:6 Kemikalieinspektionen	323	325	324	307	313	319
1:7 Avgifter till internationella organisationer	302	317	317	337	271	271
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn				100	100	100
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	287	292	295	309	317	324
1:10 Klimatanpassning	132	90	89	90	90	90
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 216	1 368	1 358	1 327	1 072	864
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	60	263	181	263	163	163
1:13 Internationellt miljösamarbete	34	37	37	52	57	57
1:14 Skydd av värdefull natur	1 207	1 671	1 671	1 186	1 186	686
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	317	332	329	361	372	379
1:16 Klimatinvesteringar	2 445	5 050	4 420	3 495	2 990	1 500
1:17 Klimatpremier	443	2 122	1 121	2 313	2 703	1 820
1:18 Industriklivet	1 070	1 457	1 447	1 345	653	653
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	54	115	87	115	115	115
1:20 Driftstöd för bio-CCS	10	15	15	15	1 714	1 714
1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden				10	800	800
Miljöforskning	1 234	1 241	1 245	1 264	1 280	1 300
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	132	134	138	137	140	143
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 102	1 107	1 107	1 127	1 140	1 157
Äldreanslag	5 817	1 431	1 421			
2024 1:8 Klimatbonus	5 817	1 431	1 421			
2023 1:21 Kompetenslyft för klimatomställningen						
Totalt för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur	17 880	19 623	17 843	16 439	17 554	14 481

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	19 307	19 307	19 307
Pris- och löneomräkning ²	52	90	124
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 920	-1 843	-4 950
<i>varav BP25³</i>	<i>1 096</i>	<i>1 351</i>	<i>1 889</i>
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	16 439	17 554	14 481

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar ¹	9 364
Verksamhetsutgifter ²	6 948
Investeringar ³	127
Summa utgiftsram	16 439

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2023/24:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2024	2025
Nedsatt förmånsvärde för miljöanpassade bilar (A16)	4 250	4 630
Skattelättnad för cykelförmån (A38)	250	340
Skattefrihet för laddel på arbetsplatsen (A39)	110	110
Förmånsvärde för drivmedel (A40)	-140	-140
Förmånsvärde för äldre bilar (A42)	0	0
Reparationer av cyklar, skor, lädervaror m.m.		
mervärdesskattesats 12% (E13)	160	170

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringen skrivelse. Negativa belopp innebär att skatteutgiften är en s.k. skattesanktion.

Källa: Regeringen skrivelse 2023/24:98.

3 Miljöpolitik

3.1 Mål

Målen för miljöpolitiken är strukturerade i enlighet med miljömålssystemet, enligt följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen
- miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till
- etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken (se avsnitt 3.5). De 16 miljökvalitetsmålen är följande: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183 samt prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48).

Regeringen har beslutat om etappmål inom miljömålssystemet. Etappmålen ska vägleda det konkreta arbetet för att nå miljökvalitetsmålen och Generationsmålet. Riksdagen har beslutat om etappmål som ska öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). De etappmål om klimat som riksdagen har beslutat redovisas mer utförligt i Klimatredovisningen. Etappmålen är målövergripande och kan därför bidra till att nå fler än ett mål. Sammantaget finns 17 etappmål med målår som sträcker sig till 2023 eller senare, se tabell 3.2. Övriga etappmål där måläret är passerat är slutredovisade i tidigare budgetpropositioner. Förutom målstrukturen för miljöarbetet omfattar även miljömålssystemet regelbundna uppföljningar av miljömålen som görs i bred samverkan mellan myndigheter inklusive länsstyrelserna. Sammanlagt finns det 27 nationella myndigheter och på regional nivå 21 länsstyrelser som har ett ansvar i miljömålssystemet.

Miljömålen utgör det nationella genomförandet av Agenda 2030:s miljörelaterade mål och delmål. Arbetet för att nå miljömålen bidrar även till att nå andra mål i Agenda 2030. Generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen kopplar tydligt till flera av målen i Agenda 2030, se tabell 3.1. För en övergripande redovisning av arbetet med Agenda 2030, se vidare utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

I avsnitt 3.5–3.21 redovisas Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Tabell 3.1 Koppling mellan Sveriges nationella miljömål och de 17 globala målen för hållbar utveckling i FN:s Agenda 2030

Nationella miljömål	Mål i Agenda 2030
Generationsmålet	2 Ingen hunger 3 Hälsa och välbefinnande 6 Rent vatten och sanitet 7 Hållbar energi för alla (9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur) 11 Hållbara städer och samhällen 12 Hållbar konsumtion och produktion 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Begränsad klimatpåverkan	7 Hållbar energi för alla 13 Bekämpa klimatförändringen (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Frisk luft	3 Hälsa och välbefinnande 11 Hållbara städer och samhällen (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Bara naturlig försurning	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Giftfri miljö	2 Ingen hunger 3 Hälsa och välbefinnande 6 Rent vatten och sanitet 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt 12 Hållbar konsumtion och produktion 14 Hav och marina resurser (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Skyddande ozonskikt	3 Hälsa och välbefinnande
Säker strålmiljö	3 Hälsa och välbefinnande 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
Ingen övergödning	6 Rent vatten och sanitet 14 Hav och marina resurser (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Levande sjöar och vattendrag	6 Rent vatten och sanitet 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Grundvatten av god kvalitet	6 Rent vatten och sanitet 13 Bekämpa klimatförändringen 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Hav i balans samt levande kust och skärgård	(2 Ingen hunger) 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Myllrande våtmarker	(6 Rent vatten och sanitet) 13 Bekämpa klimatförändringen 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Levande skogar	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Ett rikt odlingslandskap	2 Ingen hunger 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Storslagen fjällmiljö	15 Ekosystem och biologisk mångfald
God bebyggd miljö	6 Rent vatten och sanitet 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur 11 Hållbara städer och samhällen 12 Hållbar konsumtion och produktion
Ett rikt växt- och djurliv	(3 Hälsa och välbefinnande) 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Anm.: I tabellen framgår vilka nationella miljömål som i huvudsak kopplar till respektive mål för Agenda 2030. Indirekta kopplingar mellan de svenska miljömålen och målen i Agenda 2030 visas inom parentes medan resterande visar direkta kopplingar. Kartläggningen samordnas av Naturvårdsverket (Fi2016/01355). Kopplingen mellan Myllrande våtmarker och mål 13 Bekämpa klimatförändringen har Regeringskansliet lagt till.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till varje miljö kvalitetsmål hör ett antal s.k. preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljö kvalitetsmålet och det miljö tillstånd som ska uppnås och de är bedömningsgrunder för resultaten i budgetpropositionen. Varje mål följs upp med

stöd av ett antal indikatorer som redovisas återkommande i budgetpropositionen i form av tabeller eller diagram.

Etappmålen uppfyllelse bedöms baserat på hur etappmålen är formulerade och de regelbundna uppföljningarna från myndigheterna.

3.3 Resultatredovisning

Under 2023 och 2024 har omfattande insatser gjorts för att nå miljömålen. Resultaten för respektive miljö kvalitetsmål redovisas mer utförligt i de särskilda målavsnitten. I detta avsnitt (3.3) redovisas frågor av mer tvärgående karaktär.

I slutet av 2023 presenterades regeringens klimathandlingsplan Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) som innehåller flertalet förslag som antingen genomförs eller kommer påbörjas under mandatperioden för att uppnå utsläppsminskningar inom samtliga sektorer. Anslagen 1:16 *Klimatinvesteringar* (Klimatklivet) och 1:18 *Industriklivet* har fått ökade anslag, klimatpremien stärks och breddas och en skrotningspremie införs. Regeringen har, efter godkännande från Europeiska kommissionen, beslutat om en förordning (2024:626) om statligt stöd för avskiljning, transport och geologisk lagring av koldioxid med biogent ursprung.

Flera åtgärder har vidtagits för att främja en resurseffektiv och hållbar konsumtion och produktion nationellt, inom EU och globalt. Nationellt har regeringen beslutat om nya bestämmelser om fastighetsnära insamling och materialåtervinning av livsmedels- och köksavfall. Arbetet går i snabb takt framåt på EU-nivå med utgångspunkt i förslag från kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi, vilket innebär att Sverige varit aktiva i många förhandlingar t.ex. gällande förpackningar, kritiska råmaterial och ekodesign för hållbara produkter. Flera insatser både, nationellt inom EU och globalt har också vidtagits för en giftfri miljö. Sverige har t.ex. varit drivande i arbetet för ett nytt globalt ramverk för kemikalier som antogs i september samt varit fortsatt drivande i arbetet med ett rättsligt bindande globalt avtal mot plastföroreningar. Arbetet med att bekämpa den illegala avfallshanteringen har fortlöpt och de samverkande myndigheterna har under 2023 redovisat flera uppdrag.

Under det senaste året har samtliga länsstyrelser gjort insatser i arbetet med bl.a. skydd och skötsel av värdefull natur, vattenförvaltning, bekämpning av invasiva främmande arter och anläggande av våtmarker. Även åtgärder som gjorts inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken har varit betydande i sammanhanget.

Naturvårdsverket redovisar att de 187 statliga myndigheter som omfattas av förordning (2009:907) om miljöledning har ett utsläpp av ca 412 000 ton koldioxid under 2023. Det är en ökning med knappt sex procent jämfört med 2022. Utsläppen från tjänsteresor är fortfarande 27 procent lägre än 2019, vilket var året före reserestriktionerna under covid-19-pandemin.

Naturvårdsverket har slutredovisat det myndighetsgemensamma uppdraget att främja en mer effektiv och enhetlig tillsyn enligt miljöbalken (KN2023/00988). I rapporten redovisas vilka resultat som uppnåtts samt förslag och fortsatt arbete, bl.a. en plan för ökad digitalisering samt en plan för fort- och vidareutbildning. Myndigheterna föreslår att kriterier för kompetens införs som en ny bestämmelse i miljö tillsynsförordningen. Beredning pågår inom Regeringskansliet.

Långdragna och oförutsebara tillståndsprocesser har identifierats som ett av de stora hindren i företagens klimatomställning. Regeringen har därför vidtagit en rad åtgärder för att komma till rätta med problemet. Miljö tillståndsutredningen (KN 2023:02) har i

uppdrag att se över och lämna förslag på hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar. Det ska göras i syfte att säkra näringslivets konkurrenskraft, öka investeringsviljan och främja en effektiv industriell klimatomställning, vilket bidrar till att klimat- och miljömålen kan nås. Flera myndigheter har fått i uppdrag att bidra till att tillståndprocesserna fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Regeringsprövningsutredningen (M 2022:02) redovisade i februari 2024 sitt betänkande Rätt frågor på regeringens bord - En ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet (SOU 2024:11). Betänkandet har remitterats och beredning pågår för närvarande i Regeringskansliet. Miljöprövningsutredningen (M 2020:06) redovisade i juni 2022 sitt betänkande Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33). Den 23 maj 2024 beslutade regeringen om proposition Steg på vägen mot effektivare miljöprövning (prop. 2023/24:152). Som ett led i arbetet med att effektivisera miljö tillståndprocesserna har Länsstyrelsen i Västerbottens län redovisat länsstyrelsernas uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö och klimatpåverkan (N2021/02286). Naturvårdsverkets redovisning av statistik för miljö tillståndsprövningen under 2023 visar att medianen för handläggningstiden för ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som avgörs av mark- och miljödomstolarna var 428 dagar för 2023, att jämföra med 474 dagar för 2022, 501 dagar för 2021 och 421 dagar för 2020. För miljöprövningsdelegationerna var motsvarande siffror för ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet 335 dagar för 2023, att jämföra med 349 dagar för 2022, 299 dagar för 2021 och 236 dagar för 2020 (KN2024/01087).

Länsstyrelserna har under året fått flera uppdrag om beredning av ansökningar om tillstånd för havsbaserade vindkraftparker enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon. Länsstyrelserna har redovisat vissa tidigare meddelade beredningsuppdrag och lämnat förslag till regeringsbeslut. Regeringen beslutade den 4 maj 2023 om kommittédirektiv för utredningen En ordnad prövning av havsbaserad vindkraft (dir. 2023:61). Enligt direktiven ska en särskild utredare analysera hur regelverket för användning av havsområden vid etablering av vindkraft kan förbättras och hur tillståndsprövningen av vindkraft i Sveriges ekonomiska zon kan bli mer effektiv och tydlig. Den särskilda utredaren har den 27 mars 2024 genom tilläggsdirektiv (dir. 2024:33) fått ett utvidgat uppdrag och förlängd utredningstid. Utredaren ska nu även bedöma och ta ställning till om Sverige, på sikt, bör övergå till att tillståndsgivning till havsbaserad vindkraft enbart sker genom ett s.k. anvisningssystem. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 30 november 2024.

Miljömålsrådet har för nionde året redovisat vilka åtgärder myndigheterna avser att vidta i samverkan för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Rådet arbetar inom fem programområden. Genom att rådet arbetar inom områden där rådet ser att samverkan är nödvändig och möjlig stärks förutsättningarna att leverera resultat där det ger störst effekt.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Trots att många och viktiga insatser har genomförts bedömer regeringen att befintliga och beslutade åtgärder, både nationella och internationella, inte räcker för att nå de flesta av miljömålen. Bedömningen baseras på den årliga uppföljning av miljömålen, som redovisades 2024 och på den fördjupade utvärderingen av arbetet med att nå miljömålen från 2023. Förutom Naturvårdsverket har åtta andra nationella myndigheter ett utpekat ansvar för uppföljning av olika delar av miljömålen. Dessutom har länsstyrelserna ett ansvar för regionala bedömningar.

Sammantaget bedöms att miljö kvalitetsmålet Skyddande ozonskikt kommer att uppnås. Tre miljö kvalitetsmål bedöms vara nära att uppnås: Frisk luft, Giftfri miljö och Säker strålmiljö. Tolv miljö kvalitetsmål bedöms inte kunna uppnås med nuvarande beslutade och planerade styrmedel. Bortsett från Säker strålmiljö har det inte gjorts någon ny bedömning av måluppfyllelsen jämfört med förra året.

För sju av de tolv miljö kvalitetsmål som inte bedöms kunna uppnås går det inte att bedöma om utvecklingstrenden är positiv eller negativ. Utvecklingstrenden för Bara naturlig försurning bedöms vara positiv. Utvecklingstrenderna för Begränsad klimatpåverkan, Ett rikt växt- och djurliv, Levande skogar och Storslagen fjällmiljö bedöms vara negativ.

Flera områden utvecklas dock i rätt riktning med hjälp av befintliga och beslutade åtgärder men inte tillräckligt för att nå de flesta av målen. Det visar att insatser för miljön, både nationellt, regionalt och genom överenskommelser inom EU och internationellt, har gett resultat. Till det ska läggas att det finns fördröjningseffekter som gör att det kan ta tid innan genomförda åtgärder ger mätbara avtryck i miljön.

Insatser för att främja omställningen till en resurseffektiv och hållbar konsumtion och produktion har bidragit positivt till att nå flertalet etappmål om materialåtervinning och återanvändning. Genom att stora steg har tagits i EU där en rad rättsakter förhandlats fram och där Sverige bedrivit ett aktivt påverkansarbete, så har det bl.a. gällande förpackningar bidragit till en positiv utveckling mot en marknad för återvunnet material och avfallsminskning samt att svenska intressen tillgodosetts. Naturvårdsverket har en central roll i detta arbete. Effektiva genomföranden av EU:s rättsakter och fortsatt arbete med detaljerna i sekundärlagstiftningen bedöms bidra till att uppnå etappmålen om ökad andel kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning samt ökad återanvändning av förpackningar.

Regeringen bedömer att insatserna från Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna har haft en central betydelse för genomförandet av åtgärder för biologisk mångfald, både på land och i vatten. Regeringen bedömer vidare att dessa myndigheters samverkan med kommuner, regioner, näringsliv, markägare och andra lokala och regionala aktörer är betydelsefulla i arbetet med att nå miljömålen.

Det är regeringens bedömning att utöver ansvariga myndigheter är Miljömålsberedningen och Miljömålsrådet två viktiga aktörer i arbetet med att ta fram förslag till åtgärder för att nå miljömålen. Det breda samarbete som finns inom Miljömålsrådet bedöms öka takten i åtgärdsarbetet och därmed i arbetet för att nå miljömålen inklusive Generationsmålet.

Regeringen bedömer att en effektiv och förutsägbar miljöprövning och tillsyn enligt miljöbalken är en förutsättning för den gröna omställningen och bidrar till att flera miljömål kan nås. Utöver pågående processer och uppdrag vad gäller tillståndsprövning och tillsyn kan ytterligare åtgärder krävas för att möjliggöra snabbare tillståndsprövningar och en enhetligare tillsyn.

Se sammanställning av måluppfyllelse för etappmålen i tabell 3.2.

Tabell 3.2 Etappmål

Etappmål	Målår	Bedömning
Ett långsiktigt utsläppsmål	2045	Uppnås inte
Minskning av växthusgasutsläpp i ESR ¹ sektorn till 2030	2030	Uppnås inte
Minskning av växthusutsläpp i ESR till 2040	2040	Uppnås inte
Minskning av växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exkl. flyg)	2030	Uppnås inte
Minskning av nationella utsläpp av luftföroreningar	2025	Uppnås inte
Ökad andel kommunalt avfall som materialåtervinnns och förbereds för återanvändning	2025, 2030, 2035	Uppnås inte
Mataavfall	2023	Uppnås inte
Bygg- och rivningsavfall	2025	Uppnås inte
Ökad återanvändning av förpackningar	2026, 2030	Osäkert
Matsvinnet ska minska mätt i mängd livsmedelsavfall	2025	Osäkert
Livsmedelsförlusterna ska minska och mer ska bli mat	2025	Osäkert
Dioxiner	2030	Osäkert
Läkemedel i miljön	2030	Uppnås
Användning av växtskyddsmedel	2030	Osäkert
Användning av biocidprodukter	2030	Osäkert
Integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer	2025	Osäkert
Andel persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång	2025	Osäkert
Dagvattenhantering i ny eller ändrad bebyggelse	2023	Uppnås
Dagvattenhantering i befintlig bebyggelse	2025	Uppnås

Anm.: I tabellen redovisas etappmålen, deras målår samt regeringens bedömning av om de kommer att uppnås till beslutat målår. Bedömningen görs utifrån nuvarande och beslutade styrmedel och åtgärder. För vissa etappmål finns mer information i relevanta delar i avsnitt 3.6 och i Klimatredovisningen.

¹ ESR, Effort Sharing Regulation, gäller från 2021. Etappmålet om dagvattenhantering i ny eller ändrad bebyggelse kommer slutredovisas i budgetpropositionen 2024/25.

Källa: Naturvårdsverket och regeringens egna beräkningar.

3.5 Generationsmålet

Generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta förutsätter en ambitiös och effektiv miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Generationsmålet visar vilken samhällsomställning som behövs för att uppnå nationella miljömål och bidra till de globala målen för hållbar utveckling.

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består bl.a. av Generationsmålet's strecksatser:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras och främjas och nyttjas hållbart
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen
- en god hushållning sker med naturresurserna

- andelen fossilfri energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorer som diagram: konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser och utveckling av BNP, materialkonsumtion och resursproduktivitet i Sverige.

3.5.2 Resultatredovisning

Under 2023 och delar av 2024 har insatser gjorts som bidragit i arbetet med att nå Generationsmålet. Redovisningen är uppdelad på tre områden, men är baserad på Generationsmålet sju strecksatser.

Viktiga insatser har genomförts t.ex. för att bevara den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön. Dessutom har flera viktiga steg tagits för att ställa om till mer resurseffektiva kretslopp.

Ekosystemens resiliens och bevarande av biologisk mångfald har stärkts

Flera viktiga insatser genomfördes under 2023 för att stärka arbetet med ekosystemen och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster som kolbindning och råvaror för bioenergi samt bevarande av biologisk mångfald och värdefulla natur- och kulturmiljöer. Arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker har förstärkts där många myndigheter, kommuner och organisationer är engagerade i satsningen under utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur fram till 2030 för att återskapa våtmarker. Totalt omfattade arbetet 1 839 hektar anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark under 2023, varav ca 800 hektar på mineraljord och drygt 1 000 hektar på torvmark.

En betydelsefull insats under 2023 för att skydda biologisk mångfald är att länsstyrelserna fattade 157 beslut om nya, utökade eller förstärkta naturreservat med en areal om ca 84 000 hektar. Naturvårdsverket bedriver arbete med att ta fram förslag till två nya nationalparker. Genom avtal med Sveaskog har Naturvårdsverket på uppdrag av regeringen dels överenskommit att 108 områden med en areal av ca 103 000 hektar skyddas som naturreservat, dels träffat en överenskommelse om att ca 21 500 hektar av Sveaskogs marker ska överföras till Naturvårdsverket för att användas som ersättningsmarker vid skydd av värdefull natur. Även det marina skyddet har stärkts. Under 2023 har den skyddade marina arealen ökat med ca 10 400 hektar. Sex nya marina naturreservat har tillkommit.

Under året påbörjades en satsning på restaurering av ängs- och betesmarker. Naturvårdsverket har tagit fram ett nationellt program för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker som fr.o.m. 2023 flyttats ur från den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslagna medel fördelades under året till länsstyrelserna inom arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter, för restaurering av ängs- och betesmarker och hamling av träd för att stärka den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Ersättningen för skötsel av betesmarker inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken har också förstärkts från 2023, se närmare utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Insatser har gjorts för att bekämpa invasiva främmande arter, arter som påverkar biologisk mångfald negativt både på land, i vatten och i havet. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten lämnade under 2023 ett förslag till regeringen på en ny förteckning över invasiva främmande arter av nationell betydelse. Förslaget innehåller en lista på ett 40-tal främmande arter som utgör ett hot mot växt- och djurlivet. Under

2023 fördelade Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket drygt 49 miljoner kronor till länsstyrelserna för att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Giffri cirkulär ekonomi, effektiv resurshushållning och hållbar konsumtion

Under 2023 har berörda myndigheter vidtagit fortsatta insatser för samhällets omställning till resurseffektiva och giffria kretslopp och minskad påverkan på människors hälsa och miljö. Arbetet är en viktig del i arbetet för att nå klimatmålen. Regeringen har tillsammans med berörda myndigheter intagit en mycket aktiv roll i förhandlingar om flera av kommissionens förslag till nya regler inom ramen för EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi, bl.a. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1781 av den 13 juni 2024 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för hållbara produkter (s.k. ESPR), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial (s.k. CRMA), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1157 av den 11 april 2024 om transport av avfall, förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv med ändring av avfallsdirektivet (COM(2023) 420), förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om cirkulära krav för konstruktion av fordon och för hanteringen av uttjänta fordon (COM(2023) 451 final) samt förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om verifiering och kommunikation om uttryckliga miljöpåståenden (COM(2023) 166 final). Särskilt framgångsrika har Sverige varit i förhandlingarna om Europaparlamentets och rådets förslag till förordning om förpackningar och förpackningsavfall (COM(2022) 677 final) (s.k. PPWR) som har bidragit till positiv utveckling mot en marknad för återvunnet material och avfallsminskning och där svenska intressen fått stort genomslag.

Naturvårdsverket skulle enligt regleringsbrevet för 2023 redovisa hur myndigheten bidragit till att andra myndigheter och aktörer ökar takten i samhällets omställning till en cirkulär ekonomi. Inom ramen för detta har Naturvårdsverket haft en betydande roll och lämnat betydande bidrag i förhandlingsarbetet rörande ett flertal EU-rättsakter, både under och efter det svenska ordförandeskapet. Myndigheten har samverkat med Kemikalieinspektionen om farliga ämnen i plast och hållbara textilvärdekedjor med fokus på miljö och kemikalier, med Livsmedelsverket och Jordbruksverket om minskat matsvinn, gett stöd till Statens energimyndighet om koldioxidavtryck för solcellspaneler samt fört dialog med Svenskt Näringsliv om ny produktlagstiftning från EU. Naturvårdsverket har under 2023 även arbetat med att ta fram en vägledning för stärkt information till hushåll och kommuner om avfallsförebyggande åtgärder, resurshushållning och cirkulär ekonomi.

Plast innebär flera utmaningar för miljön och klimatet. Naturvårdsverket har under 2023 bl.a. arbetat med den nationella platsamordningen som är en viktig kontakt med svensk industri och med att utföra nationella skräpmätningar för förbättrad statistik. Sverige har, genom Naturvårdsverket, fortsatt med genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/904 av den 5 juni 2019 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön, det s.k. engångsplastdirektivet, genom att införa nya regler och specifika undantag för återanvändbara förpackningar. Naturvårdsverket har även slutredovisat regeringsuppdraget Rätt plast på rätt plats (M2021/01846 m.fl.) med förslag mot mer resurseffektiv användning av plast. Utmaningarna med plasten är gränsöverskridande och kräver globala lösningar. Därför har regeringen, också tillsammans med övriga nordiska länder, även drivit på arbetet i förhandlingarna om ett nytt rättsligt bindande globalt avtal mot plastföroreningar där hela livscykeln för plast omfattas. De nordiska länderna har gemensamt tagit fram en

rapport som listar 15 globala åtgärder som kan få plastföroreningar att upphöra till 2040. Rapporten presenterades vid FN:s generalförsamling i september.

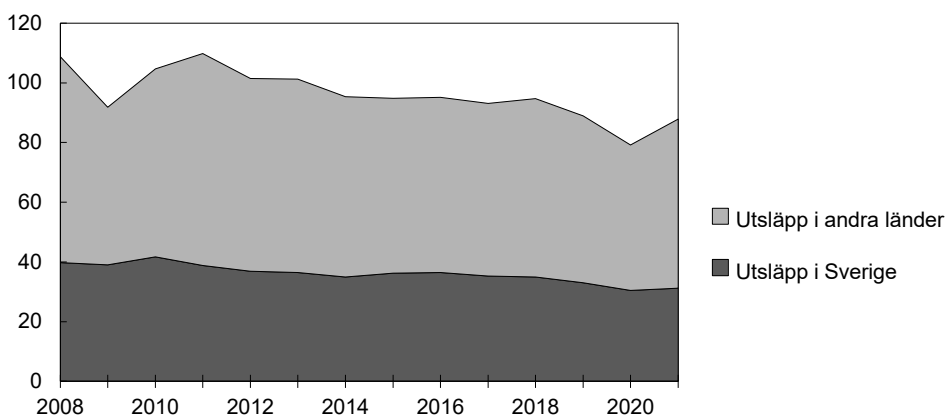
Insatser har vidtagits för att möjliggöra att metaller och mineral används mer cirkulärt. Internationellt har regeringen, bl.a. under det svenska ordförandeskapet i EU, med stöd från berörda myndigheter drivit på förhandlingarna om CRMA. Förordningen syftar till att säkerställa EU:s tillgång till säker och hållbar försörjning av kritiska råmaterial längs med hela värdekedjan. Nationellt har en utredning inom Regeringskansliet även haft i uppdrag (KN2023/03853) att föreslå åtgärder för genomförandet av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1542 av den 12 juli 2023 om batterier och förbrukade batterier (EU:s batteriförordning).

Sveriges konsumtion av varor och tjänster har ökat kontinuerligt de senaste 20 åren vilket orsakar miljö- och hälsopåverkan i Sverige och i andra länder. Statistiska centralbyrån har tagit fram nya skattningar för hushållens konsumtion, vilka visar högre siffror än tidigare rapporterat. Svenskarnas totala konsumtion har under 2021 ökat med 18 miljarder kronor jämfört med tidigare siffror från samma år. Konsumtionen under 2023 bedöms ha påverkats av inflationen och hushållens ökade kostnader, då den i stort sett legat på en oförändrad nivå sedan 2022.

Generationsmålet indikator för konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp visar på en minskande trend sedan 2008. År 2021 var de konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser ca 8,4 ton koldioxidekvivalenter per person, varav ca 60 procent kommer från hushållens konsumtion och ca 40 procent från offentlig konsumtion och investeringar. En stor del av dessa utsläpp sker i andra länder. De svenska produkter och tjänster som exporteras har i snitt ett lägre klimatavtryck än motsvarande produkter i andra länder. Det beror bl.a. på att Sverige har en mycket låg användning av fossila bränslen i el- och värmeproduktionen. Ökad export av sådana produkter bidrar därmed till global klimatnytta. Se även bilaga till volym 1 Klimatredovisning.

Diagram 3.1 Utsläpp av växthusgaser orsakade av svensk konsumtion, fördelat på utsläpp i Sverige och andra länder 2008–2021

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

Fossilfri energi

Andelen fossilfri energi var 78,7 procent 2022 och andelen fossilfri energi inom elproduktionen var 98,3 procent. Sveriges elproduktion har de senaste 15 åren ökat och 2022 var elproduktionen den högsta i Sveriges historia. Ökningen beror främst på ökad elproduktion från vindkraft och biokraft men även en liten andel solkraft har bidragit. Effektbalansen i svenska elsystemet har försämrats under senare år. För att

säkerställa att kraftsystemet ska kunna fortsätta växa snabbt över tid - och därmed möta behoven som kommer av industrins och transportsektorns elektrifiering - samtidigt som dess robusthet och resiliens stärks har regeringen vidtagit en rad åtgärder som syftar till att förbättra förutsättningarna för uppförande och drift av nya kärnkraftsreaktorer. Från den 1 januari 2024 är det möjligt att bygga fler kärnkraftsreaktorer och på fler platser i Sverige. Regeringen har också tillsatt Kärnkraftsprövningsutredningen för att bl.a. utreda hur tillståndsprövningen av kärnkraftsreaktorer kan effektiviseras och se över ansökningsavgifterna. Det har också tillsatts en utredare för att revidera eller ersätta lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet med syfte att skapa goda förutsättningar för såväl befintlig som framtida kärnkraft och ny reaktorteknik, samt möjlighet till återstart av nedlagda reaktorer. Regeringen har under 2023 och 2024 genomfört de förslag i Klimaträttsutredningens slutbetänkande, Rätt för klimatet (SOU 2022:21) som kan bidra till att underlätta utbyggnaden av elnät, inklusive anslutning till ny elproduktion. Regeringen har även vidtagit åtgärder för en snabbare och effektivare hantering av ansökningar om tillstånd för havsbaserade vindkraftparker enligt lagen om Sveriges ekonomiska zon (se avsnitt 3.3). Strålsäkerhetsmyndigheten har fått i uppdrag att ta fram modell för förhandsprövning av reaktorteknik som redovisades i juni 2024. Mer information om elproduktionens utveckling och de energipolitiska målen redovisas inom utgiftsområde 21 Energi.

3.5.3 Regeringens bedömning av målpuffyllelsen

För att Generationsmålet ska kunna anses vara uppnått behöver de 16 miljö kvalitetsmålen i huvudsak vara uppnådda utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Eftersom 12 av 16 miljö kvalitetsmål inte bedöms nås till 2030 med befintliga eller beslutade styrmedel är regeringens bedömning att Generationsmålet inte kommer att uppfyllas fullt ut till 2030. Bedömningen gäller både inom Sverige och med avseende på svensk konsumtions påverkan i andra länder. Av Generationsmålets sju strecksatser bedöms endast en till viss del kunna komma att uppfyllas till 2030, nämligen att andelen fossilfri energi ökar. För sex strecksatser är bedömningen att de inte kommer att uppfyllas till 2030. Bedömningen bygger på Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen som redovisades 2023 vilket är det senast tillgängliga underlaget för regeringens bedömning av om Generationsmålet kommer att nås.

Regeringen bedömer att skydd och restaurering av värdefull natur bidrar till att åstadkomma en kontinuerlig, långsiktig och uthållig återhämtning av biologisk mångfald och motståndskraftig natur. Ekosystemens resiliens är viktig för att kunna motstå klimatförändringarna och bidra till klimatanpassningen. Ett hållbart nyttjande av hav och land är en förutsättning för att nå Generationsmålet.

Utvecklingen är negativ inom områden som klimat- och miljöpåverkan från konsumtion av material och produkter samt ekosystemens återhämtning och bevarande av biologisk mångfald. Den svenska ekonomin är fortfarande i stor utsträckning uppbyggd kring snabb förbrukning av råvaror, ofta fossilbaserade. Detta innebär svårigheter att nå Generationsmålet men även andra miljö kvalitetsmål. En cirkulär och biobaserad ekonomi är inte ett mål i sig, men en möjliggörare för att lyckas med en hållbar tillväxt. Ett flertal EU-rättsakter kopplat till bl.a. cirkulär ekonomi, så som PPWR och ESPR, ger möjlighet att bidra till omställningen, men mycket kvarstår i arbetet med följdlagstiftning och nationella effektiva genomföranden. För att målet ska nås bedömer regeringen att trenden av ökande avfallsmängder behöver vända och materialåtervinningen öka ytterligare.

Länsstyrelsernas regionala bedömningar visar att tillståndet i miljön är generellt bättre i de norra delarna av landet än i de södra. Kopplingar finns här till befolkningstäthet och intensitet i markanvändningen, men även biogeografiska skillnader har betydelse.

Regeringens samlade bild är att arbetet är otillräckligt för att nå flertalet miljökvalitetsmål och Generationsmålet.

3.6 Begränsad klimatpåverkan

Miljökvalitetsmålet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Arbetet med att nå målet ska ske på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det nå det globala målet.

3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den bedömningsgrund som används för att redovisa resultaten inom området är:

- Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

Som komplement till denna bedömningsgrund redovisas indikatorerna global medeltemperatur och växthusgasutsläpp i Sverige som diagram.

3.6.2 Resultatredovisning

På global nivå fortsätter växthusgaser och medeltemperatur att öka

Den globala medeltemperaturen fortsätter att stiga, vilket framgår av diagram 3.2. 2023 uppmättes den högsta globala årsmedeltemperaturen hittills. En anledning till att 2023 blev ett så extremt temperaturår var att den långsiktiga uppvärmningstrenden förstärktes av El Niño-förhållanden. De globala utsläppen fortsätter också att öka och behöver halveras till 2030 jämfört med 2019 om uppvärmningen ska ligga i linje med FN:s 1,5-graders mål. För att kunna klara miljökvalitetsmålet behöver den pågående ökningen av atmosfärens växthusgashalter snarast avstanna.

Utsläppen i Sverige minskar

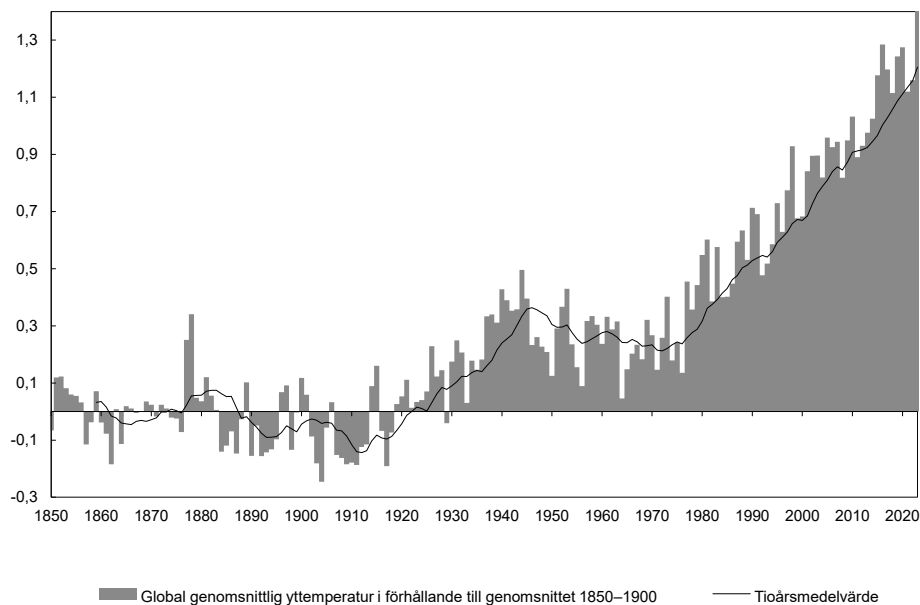
Mellan 2021 och 2022 minskade utsläppen av växthusgaser (exklusive markanvändningssektorn) i Sverige med 5,3 procent vilket huvudsakligen kan förklaras med minskade utsläpp från inrikes transporter och arbetsmaskiner.

Utsläppen uppgick till 45,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2022. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från övriga sektorer, framför allt jordbruk, el- och fjärrvärmeproduktion samt arbetsmaskiner. De territoriella utsläppen har minskat med 37 procent mellan 1990 och 2022 och med knappt 30 procent sedan 2010. Under 2021 ökade utsläppen från industrin som en följd av återhämtningen efter pandemin, men 2022 har utsläppen minskat till nivåer lägre än före pandemin. Den generella minskningen sedan 2010 kan förklaras av en ökad användning av el och biobränslen, i form av restprodukter från skogsindustrin, samt energieffektivisering. Nettoupptaget i markanvändningssektorn 2022 var 41 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är 10

miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre än 1990. Under perioden 1990–2022 har nettoupptaget i genomsnitt uppgått till ungefär 50 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år, men variationen är relativt stor över tid. Sedan slutet av 2010-talet har nettoupptaget i sektorn varit lägre. I bilaga till volym 1 Klimatredovisning finns en mer detaljerad redovisning av bl.a. utsläppsutvecklingen, scenarier och målen.

Diagram 3.2 Global genomsnittlig årlig medeltemperatur 1850–2023 i förhållande till genomsnitt under förindustriell tid 1850–1900

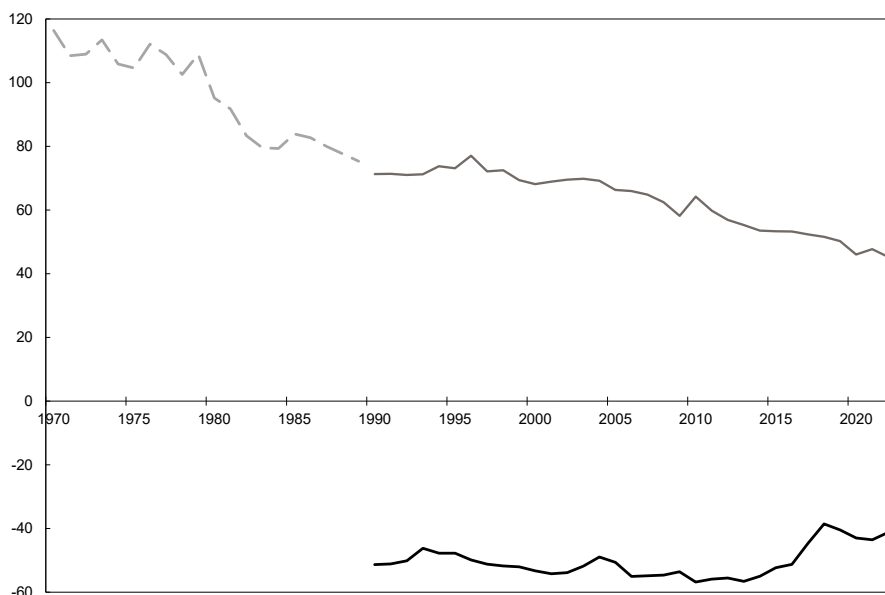
Grader Celsius

Källa: Naturvårdsverket.

Diagram 3.3 Data över utsläpp av växthusgaser i Sverige 1970–1990 och statistik över utsläpp och upptag 1990–2022

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källor: Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK) och Naturvårdsverket.

Klimatpolitiken styr mot utsläppsminskningar

Den 21 december 2023 beslutade regeringen om den andra klimatpolitiska handlingsplanen: Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59). Den klimatpolitiska handlingsplanen tas fram enligt klimatlagen (2017:720) och lägger grunden för regeringens klimatpolitik under mandatperioden. Handlingsplanen innehåller flera förslag som antingen genomförs eller påbörjas under mandatperioden för utsläppsminskningar inom samtliga sektorer.

Under 2023 beviljades genom Klimatklivet totalt 1,7 miljarder kronor i stöd till nya åtgärder. Av det beloppet beviljades 0,6 miljarder kronor som stöd för laddning av elfordon för boende och anställda, vilket är det största stödbeloppet som beviljats till denna åtgärdskategori ett enskilt år sedan stödet infördes 2019. Sedan 2015 har Klimatklivet bidragit till en utbyggnad av laddinfrastruktur över hela landet med ca 180 000 nya laddpunkter, varav ca 15 900 är publika laddpunkter. De åtgärder som hittills fått stöd från anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* förväntas bidra med en minskning av växthusgaser i Sverige och utomlands motsvarande ca 3,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter totalt. Den åtgärdskategori som bidragit till den högsta årliga reduktionen (ca 850 tusen ton CO₂e) kommer från investeringar inom cirkulär ekonomi och avfallsområdet.

Under 2023 beviljade Statens energimyndighet ca 3,7 miljarder kronor i stöd från Industriklivet till 28 projekt för forskning, innovation och investeringar vars syfte är att minska växthusgasutsläpp från industrins processer eller uppnå negativa växthusgasutsläpp. Flera viktiga teknikspår finansieras av Industriklivet såsom biomassa som råvara, bioenergi, elektrifiering, vätgas, avskiljning, transport och lagring av koldioxid (CCS) tillämpat på både fossila och biogena utsläpp (bio-CCS), samt avskiljning och användning av koldioxid (CCU). Som ett komplement till de tekniska huvudspåren finansieras även projekt inom återvinning för ökad materialeffektivitet och cirkulär ekonomi. De projekt som fått stöd inom anslag 1:18 *Industriklivet* t.o.m. den sista december 2023 uppskattas ha en sammanlagd potential att reducera de fossila växthusgasutsläppen med ca 17,8 miljoner ton per år i Sverige och utomlands. Projekten som beviljats stöd inom ramen för negativa utsläpp uppskattas kunna bidra med ca 7,9 miljoner ton per år genom infångning och lagring av biogena koldioxidutsläpp.

Den 2 juli 2024 godkände EU-kommissionen Sveriges ansökan om ett statligt stödsystem för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) genom s.k. omvända auktioner. Regeringen beslutade den 18 juli om förordning (2024:626) om statligt stöd för avskiljning, transport och geologisk lagring av koldioxid med biogent ursprung. Dessa beslut möjliggör för Statens energimyndighet att genomföra en första s.k. omvänd auktion under året. Riksdagen har beslutat att bemyndiga regeringen att under 2024 ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag för ändamålet på upp till 36 miljarder kronor under perioden 2026–2046. Sveriges geologiska undersökning har i uppdrag att utreda lämpliga platser för permanent lagring av koldioxid i Sverige. Statens energimyndighet har redovisat sitt uppdrag (KN2023/04557) om styrmedel för CCS och CCU (avskiljning och lagring respektive avskiljning och användning av koldioxid) som kan bidra till att de klimatpolitiska målen nås. Regeringen har remitterat redovisningen av utredningen.

För att påskynda omställningen av den svenska fordonsflottan har regeringen inom anslaget 1:17 *Klimatpremier* infört ett nytt tillfälligt stöd för att stimulera marknadsintroduktion av eldrivna lätta lastbilar. Fram till maj 2024 har Statens energimyndighet beviljat stöd på ca 252 miljoner kronor till 5 041 eldrivna lätta lastbilar. Under 2023 betalades stöd inom anslaget 1:17 *Klimatpremier* ut för 235 elbussar, 182 tunga ellastbilar, 306 tunga fordonsgaslastbilar, 16 eldrivna

arbetsmaskiner, 2 fordonsgasarbetsmaskiner samt 1 hybridarbetsmaskin. Statens energimyndighet har under 2023 betalat ut 443 miljoner kronor ut i stöd från anslaget. Regeringen har vidare beslutat förordning (2024:67) om en skrotningspremie till privatpersoner vid köp eller leasing av elbil. Det nya stödet för lätta el-lastbilar och förstärkta och förlängda klimatpremier för tunga fordon beräknas tillsammans med den nya skrotbilspremiern sänka utsläppen med sammanlagt omkring 0,25 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2030.

I mars 2024 lämnade Klimatpolitiska rådet sin årliga rapport till regeringen (KN2024/01084). Rapporten sammanfattar rådets utvärdering av hur regeringens samlade politik är förenlig med klimatmålen. Rapporten innehåller rekommendationer till regeringen (se volym 1 bilaga Klimatredovisning).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20 (bet. 2016/17:MJU1 punkt 1, rskr. 2016/17:116). Av tillkännagivandet följer att utskottet önskar en tydligare resultatredovisning med en klar och tydlig struktur som knyter samman mål, statliga insatser, uppnådda resultat och regeringens anslagsförslag. Av tillkännagivandet följer vidare att utskottet anser att det inom övergödningsområdet behöver byggas upp kunskap och utvecklas metoder för att kunna mäta insatsernas resultat och för att kunna åstadkomma en mer effektiv styrning av medel till kostnadseffektiva åtgärder samt att det är angeläget regeringen återkommer till riksdagen med förslag till åtgärder med anledning av de problem som uppmärksammats i utskottets rapport om stöd till lokala åtgärder mot övergödning (bet. 2016/17:MJU s.10–13). Tillkännagivandet innehåller en del som rör redovisning på klimatområdet och en del som rör redovisning för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. För både klimatområdet och Ingen övergödning innehåller budgetpropositionen numera väl utvecklade redovisningar av effekterna av den förda politiken. Klimatredovisningen har utvecklats kontinuerligt och innehåller information om historiska utsläpp, beslut under det gångna året och vilken effekt dessa har på utsläpp av växthusgaser, indikatorer för omställningen och scenarier för hur utsläppen kommer utvecklas framöver. Redovisningen för Ingen övergödning innehåller beskrivningar av de statliga insatserna och resultat av dessa samt nya indikatorer med tidserier om tillförsel av fosfor och kväve till Egentliga Östersjön. Genom de åtgärder som föreslås i avsnitt 3, 5 och 6 i propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och Etappmålet mot övergödning som beslutades 3 juni 2024 (dnr. KN2024/01209), ökade anslag inom övergödningsområdet (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 s. 95) och att regeringen utvecklat resultatredovisningen på klimat- och övergödningsområdet anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen på ett tydligare sätt ska redovisa resultatet av de statliga insatserna på klimatområdet och att det behövs tydliga indikatorer som inriktas på klimat (bet. 2021/22:MJU1 punkt 1, rskr. 2021/22:110). Klimatredovisningen har kontinuerligt förbättrats med fler beräkningar av utsläppseffekter och införande av indikatorer som mäter omställningstakten i samhället. Sättet effekten av styrmedelspaketet redovisas på har utvecklats i förhållande till utsläppsscenarier så att risken för dubbelräkning minskas. Redovisningen har också utvecklats med indikatorer för industrin- och transportsektorn samt el- och fjärrvärmesektorn. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen skyndsamt ska åtgärda problemet med export av miljöbilar (bet. 2020/21:MJU3 punkt 2, rskr. 2020/21:83).

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.26.8 s. 91) aviserade regeringen att klimatbonusen ska avvecklas i samband med att propositionen lämnas till riksdagen, dvs. senast den 8 november 2022. Klimatbonusen fasas ut helt under 2023 och 2024 varefter anslagen upphör. Med anledning av att klimatbonusen avvecklats behöver några åtgärder för att hindra exporten av subventionerade miljöbilar således inte vidtas. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna åtgärder att tillkännagivandet är slutbehandlat.

EU på väg mot klimatneutralitet

Under 2023 och inledningen av 2024 antogs de allra flesta rättsakterna under EU:s klimatpaket, det s.k. ”55-procentspaketet (Fit for 55)”, som ska bidra till att EU når sitt mål om minst 55 procent nettoutsläppsminskning till 2030, jämfört med 1990. Antagandet av rättsakterna har följts av genomförandearbete på nationell och EU-nivå. Bland annat har regeringen lämnat förslag till riksdagen om ändringar i lagen om vissa utsläpp av växthusgaser och ändringar i flera förordningar och föreskrifter har påbörjats och i vissa fall slutförts. Flera rättsakter som bidrar till vägen mot nettonollutsläpp har eller är på väg att avslutas inom EU. I maj antogs skärpta utsläppskrav för nyttillverkade tunga vägfordon med krav på 90 procent minskning av koldioxidutsläppen från nyttillverkade tunga fordon till 2040. Förhandlingar pågår om ett certifieringsramverk för koldioxidupptag som kan lägga grunden till en inre marknad för olika former av koldioxidupptag inom EU.

I februari 2024 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande med en rekommendation om ett mål för EU:s klimatarbete till 2040 på vägen mot klimatneutralitet 2050. Kommissionen rekommenderar att EU ska minska nettoutsläppen med 90 procent till 2040, jämfört med 1990. Meddelandet har följts av diskussioner mellan medlemsstaterna. Ett förslag till ändring av den europeiska klimatlagen (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021) väntas presenteras under 2025. Under 2023 minskade utsläppen från stationära anläggningar inom EU:s system för handel och utsläppsrätter (EU ETS) med 16,4 procent, jämfört med 2022. Utsläppen från svenska stationära anläggningar landade under 2023 på 17,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Det ger en minskning på 2,4 procent jämfört med 2022. Sveriges intäkter från auktionering av utsläppsrätter uppgick för 2023 till drygt 3,7 miljarder kronor.

Framsteg globalt för att fasa ut fossila bränslen

Regeringen har verkat för en höjd ambition i det globala klimatarbetet i linje med Parisavtalet. Det innebär fokus på skarpare utsläppsbegränsningar, förbättrad anpassningsförmåga och omställning av världens finansiella flöden. Det 28:e partsmötet (COP28) hölls under hösten 2023 i Dubai i Förenade Arabemiraten. Fokus under mötet var den första s.k. ”Globala översynen” under Parisavtalet. Den globala översynen, som ska göras vart femte år, är en central del i Parisavtalets ambitionscykel och syftar till att utvärdera hur långt parterna kommit i arbetet för att klara Parisavtalets mål, och vad som mer behöver göras för att målen ska uppnås. Översynen slog bl.a. fast att samtidigt som framsteg gjorts, kvarstår ett stort gap mellan nödvändiga utsläppsminskningar och ländernas utlovade och beslutade politik. En knäckfråga var förhandlingarna om fossila bränslen, vilka resulterade i ett beslut som för första gången uppmanade parterna att genomföra en övergång bort från fossila bränslen. Överenskommelsen i Dubai innefattade också globala målsättningar om att till 2030 tredubbla den installerade kapaciteten förnybar energi, fördubbla den årliga takten i energieffektiviseringen och att accelerera kärnkraftsteknologin. Det är första gången kärnkraften finns med i ett COP-beslut som ett verktyg för att stoppa klimatförändringarna. Ett annat viktigt beslut var att operationalisera fonden för

skador och förluster. I samband med COP28 annonserade Sverige tillsammans med 23 andra länder att man avser tredubbla kärnkraften i världen till 2050 som ett led i att leverera den fossilfria energi som behövs för att nå klimatmålen.

Ledarskapsgruppen för industriomställning (LeadIT), som initierats och leds gemensamt av Indien och Sverige, har fått fortsatt uppmärksamhet internationellt. Gruppen har drivit på för att den tunga industrin ska nå netto noll-utsläpp 2050. På COP28 presenterade Sverige och Indien en ny vision och uppdrag för LeadIT samt ett förstärkt partnerskap mellan de båda länderna för att påskynda omställningen av stål- och cementindustrier i Indien.

Arbetet med att utveckla internationella klimatsamarbeten i enlighet med artikel 6 i Parisavtalet går framåt. Under 2023 upphandlade Statens energimyndighet sitt första utsläppsminskande projekt, nämligen solceller med batterilagring i Ghana. Projektet är ett av världens första projekt i enlighet med artikel 6 i Parisavtalet. På COP28 lanserade Statens energimyndighet även två nya samarbeten med Asiatiska utvecklingsbanken (ADB) och FN:s utvecklingsprogram (UNDP) för att stödja myndigheten att identifiera och implementera utsläppsminskande projekt i Asien respektive Afrika söder om Sahara. Samarbetena omfattar 300 miljoner kronor vardera. De sista utbetalningarna till Statens energimyndighets samarbeten under Kyotoprotokollets flexibla mekanismer gjordes 2022, men under 2023 har tre multilaterala fonder som Statens energimyndighet deltar i fortsatt att leverera utsläppsminskningensenheter till myndigheten.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om hantering och redovisning av överskottet av utsläppsrätter (bet. 2009/10:MJU21, rskr. 2009/10:223). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör underställa riksdagen frågan om hur det samlade överskottet av utsläppsrätter ska hanteras och att regeringen därmed bör återkomma till riksdagen med sina bedömningar, inklusive av uppskattat värde, och med förslag i frågan (bet. 2009/10:MJU21 s.11). Regeringen har vid flera tillfällen efter tillkännagivandet redovisat innehavet av utsläppsrätter och förslagit hantering genom annullering. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.9 s. 120) att annullera de Kyotoenheter som har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser, har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och som har levererats under 2013–2016. Riksdagen biföll regeringens begäran (bet. 2017/18:MJU1, rskr. 2017/18:115). Regeringen uppdrog den 29 mars 2018 åt Statens energimyndighet att genomföra det och Statens energimyndighet redovisade den 28 maj 2018 att uppdraget var genomfört.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 s. 77) att annullera Sveriges innehav av utsläppsenheter som har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser. En andel av de annullerade enheterna används för att bidra till att uppnå etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020. Resterande andel rapporteras i möjlig mån som klimatfinansiering. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2022/23:MJU1, rskr. 2022/23:97).

Den 1 juni 2023 beslutade regeringen att ge Statens energimyndighet i uppdrag att annullera Sveriges innehav av utsläppsminskningensenheter utfärdade under Kyotoprotokollets flexibla mekanismer som har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser. Totalt annullerades 5 720 666 utsläppsminskningensenheter. Regeringen redovisade i budgetpropositionen för 2024 att ytterligare ca 1,5 miljoner utsläppsenheter kopplade till Kyotoprotokollets flexibla mekanismer väntas levereras till Statens Energimyndighets konton fram till 2025. Det återstår nu enbart ett fåtal utsläppsminskningensenheter utfärdade under

Kyotoprotokollets flexibla mekanismer. Regeringen avser att annullera dessa resterande enheter. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Statliga insatser bidrar till klimatanpassning men det finns behov av utveckling

Den 14 mars 2024 beslutade regeringen om Sveriges andra klimatanpassningsstrategi: Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97). Det statliga klimatanpassningsarbetet, enligt förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete, har utvecklats vidare samtidigt som det fortsatt finns behov av ett mer systematiskt, strategiskt och åtgärdsinriktat klimatanpassningsarbete. SMHI har bidragit till sektorsövergripande klimatanpassning genom att samordna och analysera myndigheters klimatanpassningsarbete. Myndigheten har även väglett olika aktörers klimatanpassningsarbete genom Kunskapscentrum för klimatanpassning, analyser av klimatdata och utvecklingen av en klimatscenariotjänst. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har stöttat kommuner i arbetet med att förebygga exempelvis översvämningar och värmeböljor, genom statsbidrag och lansering av en värmekartering. Berörda länsstyrelser har också utrett de omfattande översvämningar som inträffade under året, i enlighet med förordningen (2009:956) om översvämningrisker.

Länsstyrelserna arbetar aktivt med att samordna arbetet på regional nivå när det gäller att anpassa samhället till effekterna av ett förändrat klimat. Stöd har lämnats till kommuners klimatanpassningsarbete genom bl.a. regionala analyser, handlingsplaner, samordning och kontaktskapande. Nya handlingsplaner fastställdes i ett par län och arbete pågår i flera län, i enlighet med förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete. Några länsstyrelser saknar aktuella handlingsplaner för klimatanpassning.

Statens geotekniska institut (SGI) har utvecklat ett mer ändamålsenligt stöd till kommuner i ras- och skredsäkring genom att fokusera på ett begränsat antal riskområden åt gången. Under 2023 beviljades 20,6 miljoner kronor i bidrag för skredsäkring längs Göta älv. Åtgärder som bidragen har finansierat är utredningar, projekteringar och stabiliseringshöjande åtgärder (exempelvis schaktning).

Av den uppföljning som SMHI gör av myndigheternas klimatanpassningsarbete (KN2024/00372) framgår att myndigheternas och kommunernas arbete kan stärkas och utvecklas. Regeringen överlämnade i mars 2024 en nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) till riksdagen. Skrivelsen beskriver betydande klimatrelaterade risker för Sverige och hur det nationella klimatanpassningsarbetet behöver utvecklas de närmaste 5 åren.

3.6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ då det internationella samarbetet inte ger tillräckliga globala utsläpps begränsningar för att nå miljö kvalitetsmålet. De styrmedel som än så länge har beslutats eller aviserats är inte tillräckliga för att nå det nationella klimatmålet. Arbetet behöver fortsätta under de två årtionden som återstår till dess Sverige ska vara klimatneutralt. Regeringen har presenterat sin klimathandlingsplan. Planen bygger på att de nödvändiga förutsättningarna för att nå Sveriges långsiktiga klimatmål om netto-nollutsläpp senast 2045 behöver sättas på plats för att omställningen ska kunna genomföras.

Utsläppen behöver fortsatt minska

Riksdagen har antagit flera etappmål om minskad klimatpåverkan. Det mest långsiktiga etappmålet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Därefter ska Sverige uppnå negativa utsläpp. Regeringen bedömer att den långsiktiga trenden är svagt positiv, men i närtid beräknas utsläppen öka. Ytterligare åtgärder behövs för att nå målet till 2045. I Klimathandlingsplanen redovisar regeringen hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under mandatperioden.

Den kvarvarande globala mängden koldioxid som kan släppas ut är mycket begränsad för att kunna klara miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan, dvs. Parisavtalets målsättning om att begränsa den globala uppvärmningen under 1,5 grad, eller åtminstone långt under två grader. Användningen av kol, olja och fossilas som bränsle såväl som råvara behöver fasas ut för att nå målet. I detta arbete spelar en cirkulär ekonomi en viktig roll. Negativa utsläpp är också viktiga för att begränsa temperaturökningen till 1,5 grader. Kapacitet för t.ex. bio-CCS behöver därför byggas.

Regeringen bedömer att det nationella etappmålet för ESR-sektorn till 2030 inte kan nås med befintliga styrmedel. Etappmålet för ESR-sektorn till 2040 kan med ytterligare åtgärder nås givet att elektrifieringen av transporter och arbetsmaskiner fortsätter i snabb takt och att jordbrukets utsläpp av metan och lustgas minskar. Målet för inrikes transporter innebär att växthusgasutsläppen från sektorn ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. År 2022 var utsläppen 13,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 34 procent sedan 2010. Regeringen bedömer att etappmålet för transporter inte nås med befintliga styrmedel.

EU:s arbete skapar förutsättningar för att nå klimatmålen

EU har antagit och genomför alla centrala delar av det s.k. 55-procentspaketet. Regeringen bedömer att genomförandet av de antagna rättsakterna skapar goda förutsättningar för EU att nå sitt åtagande under Parisavtalet till 2030. Arbetet med att ta fram ett EU-mål till 2040 kommer att bli betydelsefullt för möjligheterna att nå det långsiktiga målet om klimatneutralitet senast 2050. EU-arbetet är centralt för genomförandet av Parisavtalet och för att visa det ledarskap som krävs för att nå avtalets mål om att begränsa temperaturhöjningen till 1,5 grader. Den senaste vetenskapen och ländernas nuvarande åtaganden visar att ambitionen i ländernas samlade klimatplaner fortfarande är otillräcklig för att temperaturmålet ska nås.

Klimatanpassningsarbetet underlättas av samverkan på olika nivåer

Regeringen bedömer att myndigheter skapar förutsättningar för ett strukturerat, samhällseffektivt och systematiskt arbete med klimatanpassning i Sverige. Genom vägledning, analyser, samordningsinsatser och kunskapsunderlag stärks samhällets förmåga att förebygga klimatrelaterade risker. Länsstyrelserna har en central roll att initiera, stödja och utvärdera regionalt och lokalt arbete med klimatanpassning. Statsbidrag och expertstöd från myndigheter har ökat förutsättningarna för kommuner att genomföra förebyggande åtgärder. Samtidigt bedömer regeringen att fortsatt arbete krävs för att skapa förutsättningar för ett åtgärdsinriktat, strategiskt och samhällsekonomiskt effektivt arbete med klimatanpassning. Arbetet med civilt försvar, krisberedskap och klimatanpassning behöver samordnas i högre grad.

3.7 Frisk luft

Miljö kvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och redovisas i tabell 3.3.

Tabell 3.3 Preciseringar för miljökvalitetsmålet Frisk luft

Luffförorening	Halt som inte får överskridas
Bensen	1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som årsmedelvärde
Bens(a)pyren	0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Butadien	0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Formaldehyd	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Partiklar (PM _{2,5})	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller
	25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Partiklar (PM ₁₀)	15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller
	30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Marknära ozon	70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller
	80 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Ozonindex	10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT 40-värde under perioden april till september
Kvävedioxid	20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller
	60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil)
Korrosion	På kalksten understiger 6,5 mikrogram per år

Som komplement till bedömningsgrunderna redovisas indikatorn Kväveoxidutsläpp totalt i kombination med utsläpp av kväveoxider från transporter i diagram.

3.7.2 Resultatredovisning

Liksom föregående år är halterna av bensen under målnivån för preciseringen. Det finns inte tillräckligt med mätningar för att bedöma om preciseringen för bens(a)pyren uppnåtts, men lokala mätningar och modelleringar indikerar att preciseringens målnivå fortfarande överskrids i tätorter med vedeldning. Inga mätningar har gjorts för årsmedelvärdet för butadien eller timmedelvärde för formaldehyd för 2022. Målnivån för halten av partiklar (PM_{2,5}) uppmätt som årsmedelvärde nåddes i hela landet. Dygnsmedelvärdet för partiklar (PM_{2,5}) överskreds dock på hälften av mätstationerna under 2022. För partiklar (PM₁₀) överskreds målnivån för såväl års- som dygnsmedelvärde vid flera mätstationer under 2022. Under 2023 överskreds miljökvalitetsnormen och därmed även EU:s gränsvärde för partiklar (PM₁₀) i Visby och Östersund.

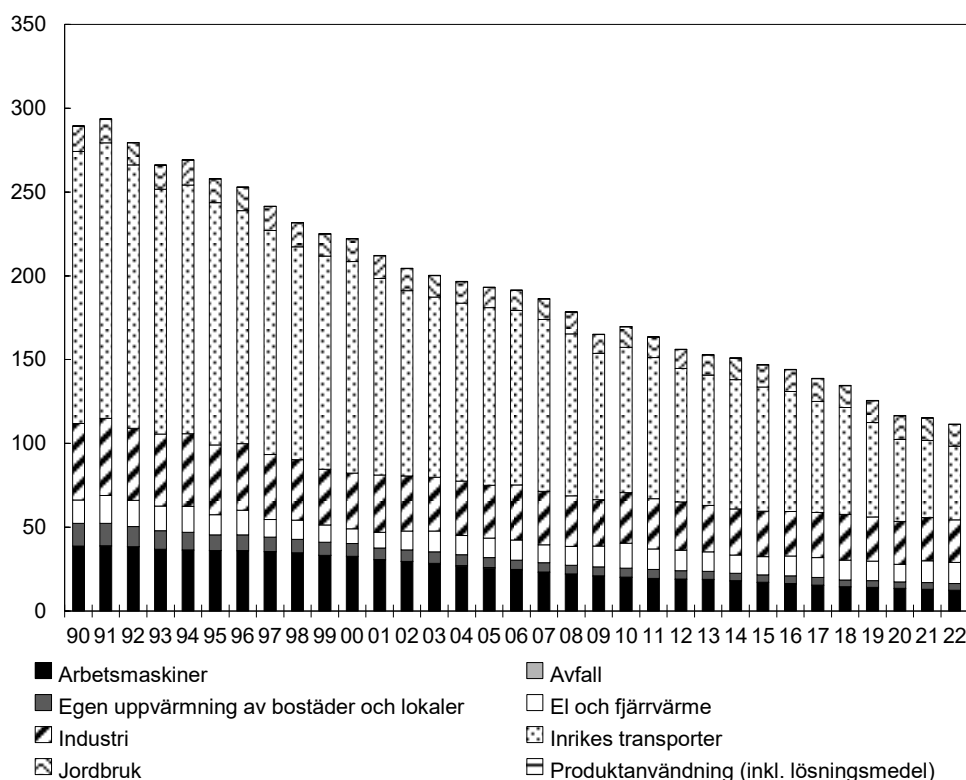
Under 2022 har halterna av marknära ozon överskridit miljömålets preciseringar för både åttatimmarsmedelvärde och timmedelvärde på samtliga mätstationer. Även målnivån för ozonindex överskreds vid några mätstationer under året.

Kvävedioxidhalterna i gaturum uppvisar en minskande trend under senare år. Trots det överskreds miljömålets preciseringar både för timmedelvärde och årsmedelvärde

vid ett flertal stationer. Årsmedelvärdet i gatumiljön överskreds 2022 i Göteborg, Malmö, Stockholm, Uppsala, Skellefteå, Borås, Södertälje, Örnköldsvik och Umeå. I Umeå och Örnköldsvik överskreds även miljö kvalitetsnormen för dygnsmedelvärdet. Även preciseringen för timmedelvärdet överskreds i på 15 stationer, främst i gatumiljö. Korrosions hastigheten på kalksten är något lägre än tidigare mätningar, men ligger fortfarande över miljö kvalitetsmålets precisering.

Diagram 3.4 Utsläpp av kväveoxider till luft i Sverige fördelat på olika samhällssektorer

Tusen ton

Källa: Naturvårdsverket.

De totala utsläppen av kväveoxider till luft har under åren 1990 till 2022 minskat med 62 procent, se diagram 3.4. År 2022 uppgick de totala utsläppen till 111 000 ton. Den största delen av utsläppen kommer från inrikes transporter där vägtrafiken står för 82 procent av utsläppen. Majoriteten av dessa utsläpp kommer från personbilar. Utsläppen från personbilar har dock minskat med 74 procent mellan 1990 och 2022. Den stora minskningen skedde mellan 1990 och 2000, mellan 2020 och 2022 minskade utsläppen med fem procent. Utsläppen från inrikes sjöfart ökade med 7 procent mellan 2021 och 2022 vilket beror på att användningen av flytande naturgas har minskat till förmån för diesel.

3.7.3 Regeringens bedömning av målpuffyllelsen

Regeringen bedömer att miljö kvalitetsmålet kommer att nås. Utvecklingen i miljön är positiv och utsläpp av luftföroreningar fortsätter att minska i Sverige. Det kvarstår dock en del utmaningar och ytterligare eller skärpta åtgärder behöver vidtas för att sänka luftföroreningshalterna av framför allt partiklar (PM_{2,5} och PM₁₀), bens(a)pyren, ozon och kvävedioxid. Regeringen avser att ändra preciseringarna för partiklar PM_{2,5} och PM₁₀, marknära ozon och kvävedioxid så att målets preciseringar ligger i linje med WHO:s uppdaterade riktvärden för luftkvalitet som presenterades i

september 2021. Från nästa år kommer miljö kvalitetsmålets bedömning att utgå från de nya preciseringarna.

Det internationella arbetet är fortsatt viktigt för att preciseringarna för partiklar (PM_{2,5}) och ozon ska nås. Inom ramen för FN:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar (FN:s luftvårdskonvention) pågår arbete med att ta fram ett nytt Göteborgsprotokoll som i förlängningen kommer att bidra till minskad intransport av luftföroreningar, se miljö kvalitetsmålet Bara naturlig försurning. Ett nytt luftkvalitetsdirektiv med skärpta gränsvärden har förhandlats fram i EU (kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om luftkvalitet och renare luft i Europa (omarbetning) (COM(2022) 542 final). På sikt kommer det att förbättra luftkvaliteten både i Sverige och i EU och ge ett ökat skydd för människors hälsa. Riksdagen beslutade förra året om propositionen Effektivare luftkvalitetsarbete (prop. 2022/23:120) med ändringar i miljöbalken vilka trädde i kraft den 1 april 2024. Som ett led i att förbättra luftkvaliteten genom att förstärka det förebyggande luftvårdsarbetet och arbetet med åtgärdsprogrammen har nu regeringen även genomfört ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477).

Det finns stora synergier mellan de insatser som görs på klimatområdet och luftkvalitet. Förstärkning av klimatpremier till bussar, lastbilar och arbetsmaskiner med låga eller inga utsläpp liksom stödet till ellastbilar och skrotningspremier leder till minskade utsläpp av både luftföroreningar och växthusgaser. Sammantaget ökar dessa insatser möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet.

3.8 Bara naturlig försurning

Miljö kvalitetsmålet innebär att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- Påverkan genom atmosfäriskt nedfall av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor medför inte att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.
- Påverkan genom markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurning.
- Försurade sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god med avseende på försurning.
- Försurning av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattensystem.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder visas indikatorn Sjöfartens försurande utsläpp som diagram.

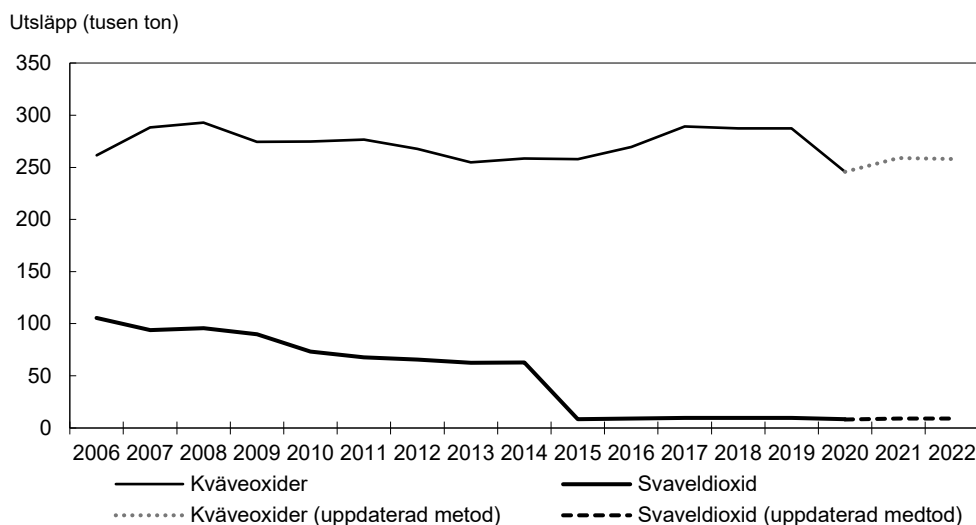
3.8.2 Resultatredovisning

Nedfallet av svavel och kväve över Sverige har minskat under flera årtionden. De senaste mätningarna av svavel visar på att nedfallet i dag är nära förindustriella nivåer. Nedfallet av kväve är dock fortsatt högt i delar av Sverige. Den internationella sjöfarten och intransport från andra länder är två bidragande faktorer till försurningen

i Sverige. Det är främst i södra och sydvästra Sverige som försurningstrycket är fortsatt högt och där en stor andel av sjöar och vattendrag är försurade.

Mellan 2021 och 2022 ökade sjöfartens utsläpp av svaveldioxid med 0,5 procent och utsläppen av kväveoxider minskade med 0,5 procent, se diagram 3.5 nedan. Fartygstrafiken har ökat långsamt sedan 2020, vilket indikerar en återhämtning från den utsläppsminskning som skedde till följd av covid-19-pandemin. Utsläppen 2022 är dock fortsatt på en lägre nivå jämfört med 2019 års nivåer. Den internationella sjöfarten fortsätter att ha en betydande negativ påverkan på försurningen i Sverige trots de kraftiga utsläppsminskningarna som skett inom sektorn det senaste decenniet.

Diagram 3.5 Utsläpp av svaveldioxid och kväveoxider från internationell sjöfart på Östersjön 2006–2022

Anm.: Figuren visar utsläpp av svavel- och kväveoxider från internationell sjöfart på Östersjön. Uppgifterna baseras på positionsdata (AIS-data) från fartygen. För beräkningsår 2020 och framåt har en uppdaterad version av STEAM-modellen använts för att beräkna utsläppen (streckad linje).

Källa: Finska meteorologiska institutet och Helcom.

I takt med att det atmosfäriska nedfallet av försurande ämnen minskar, så ökar skogsbrukets relativa betydelse för försurningen och bedöms även öka med ett varmare klimat. Ökad träd tillväxt har lett till ökade virkesförråd och ett ökat uttag av stamved. Grenar och toppar, som skördas till följd av efterfrågan på fossilfri energi, har en negativ påverkan på markens surhetsgrad lokalt.

Trenden går mot färre försurade sjöar i Sverige. Naturvårdsverket bedömer att ca sju procent av Sveriges sjöar (större än en hektar) var försurade under perioden 2015–2020, där största andel finns i sydvästra Sverige. Även om nedfallet fortsätter att minska kommer mark och vatten vara försurade under lång tid framöver. Kalkning är en befintlig åtgärd som används i delar av Sverige för att motverka försurning.

I Sverige är marken i skogen generellt sur, vilket är ett normalt tillstånd för barrskog i norra Europa. Den mest försurade marken finns i sydvästra Sverige. Anledningen är en kombination av ett stort nedfall av försurande ämnen via nederbörden samt försurande påverkan från skogsbruk. Återhämtningen går långsamt för landet som helhet och en ökande försurning sker i de sydvästra delarna.

Det pågår ett omfattande regionalt arbete som bidrar till att nå målet Bara naturlig försurning. Det pågår även ett nationellt arbete för att Sverige ska klara sina åtaganden i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar (takdirektivet). Sverige har svårt att nå sina utsläppsåtaganden för ammoniak och kväveoxider till 2030, vilket framgår i Sveriges reviderade nationella luftvårdsprogram som färdigställdes och

överlämnades till Europeiska kommissionen i februari 2024. Sverige har ett pågående överträdelseärende om överskridande av utsläppsåtagandet för ammoniak till 2020. Då samtliga länder i EU enligt takt direktivet ska ta fram nationella luftvårdsprogram förväntas detta minska intransporten av försurande ämnen till Sverige.

I december 2023 fattades beslut om att påbörja en revidering av Göteborgsprotokollet inom FN:s luftvårdskonvention, vilket på sikt kan medföra mer omfattande utsläppsminskningar internationellt och även minskad intransport av luftföroreningar till Sverige. Sedan 1 januari 2021 är Östersjön och Nordsjön ett kvävekontrollområde. Detta innebär att alla fartyg byggda 2021 och framåt måste använda katalysatorer eller köras på flytande naturgas för att klara kraven på kväveoxidutsläpp. Eftersom regleringen endast gäller nybyggda fartyg förväntas en utsläppsminskning av kväve gå långsamt.

3.8.3 Regeringens bedömning av målpuffyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är positiv, men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet. Även om nedfallet fortsätter minska bedöms mark och ytvatten vara försurade under lång tid framöver eftersom återhämtningen går långsamt. År 2030 beräknas fortfarande ca sju procent av Sveriges sjöar och vattendrag vara försurade. Utsläppen av ammoniak och kväveoxider behöver minska ytterligare för att Sverige ska klara sina åtaganden till 2030 under EU:s takt direktiv. Övriga föroreningar bedöms minska i tillräcklig takt för att uppnå de åtagandena utan ytterligare åtgärd.

Både det regionala arbetet och de minskade utsläppen inom sjöfarten bidrar positivt till minskad försurning. EU-arbetet med de nationella luftvårdsprogrammen och revideringen av Göteborgsprotokollet ökar också möjligheterna att klara etappmålet och preciseringarna för miljö kvalitetsmålet Bara naturlig försurning.

3.9 Giftfri miljö

Miljö kvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen
- användningen av särskilt farliga ämnen
- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper
- förorenade områden
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Miljögifter i modersmjölk och blod i diagram. Indikatorn efterbehandlingsåtgärder kommenteras endast i text.

3.9.2 Resultatredovisning

Sverige har arbetat för att minska exponering för kemiska ämnen och användning av särskilt farliga ämnen

Kemikalielagstiftningen i EU är harmoniserad och insatserna har t.ex. varit utveckling av nya eller befintliga regler, delvis som ett genomförande av EU:s kemikaliestrategi, liksom teknisk och vetenskaplig anpassning av befintliga regler. Regelutvecklingen inom EU syftar bl.a. till minskad exponering för skadliga ämnen och minskad användning av särskilt farliga ämnen. Sverige är genom olika initiativ från den behöriga myndigheten Kemikalieinspektionen fortsatt ett av de ledande länderna i EU-samarbetet när det gäller att utveckla förslag till begränsningar, harmoniserade klassificeringar och andra regleringar av farliga ämnen inom ramen för befintliga regler.

Under 2023 har Sverige varit aktivt i flera EU-förhandlingar, bl.a. under det svenska ordförandeskapet, där Kemikalieinspektionens och andra myndigheters stöd har varit centralt. Särskilt viktigt är förslaget till revidering av Europaparlamentets och rådets förordning om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar (COM(2022) 748 final) (s.k. CLP), som direkt och indirekt kommer att innebära förbättrad information om farliga ämnen i material och produkter. Genom nya ESPR kommer det kunna ställas krav på information om innehållet av farliga ämnen i varor via digitala produktpass. Andra rättsakter som förhandlats under året är förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om leksakers säkerhet COM(2023) 462 final), förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om lagstiftningspaketet Ett ämne, en bedömning (COM(2023) 779, COM(2023) 781, COM(2023) 783), förslag till revidering av Europaparlamentets och rådets förordning om kvicksilver (COM(2023) 395 final) samt förslag till revidering av Europaparlamentets och rådets förordning om tvätt- och rengöringsmedel (COM(2023) 217 final). Sverige har dessutom varit aktivt i förhandlingarna om kommissionens förslag till förordning om hållbar användning av växtskyddsmedel (COM(2022) 305 final). Europaparlamentet röstade dock nej till förslaget i november 2023 och i maj 2024 drog kommissionen tillbaka förslaget. I april 2024 antog kommissionen ett meddelande om konceptet om essential use, ett stöd i bedömningen av vad som kan anses utgöra samhällskritisk användning av ett ämne, för en mer effektiv riskhantering av t.ex. konsumentprodukter på väg mot en giftfri miljö.

En rad åtgärder inom EU:s kemikaliestrategi har ännu inte lett till förslag från kommissionen. Det gäller särskilt revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (s.k. Reach), men även andra förslag om reglering av kemikalier i t.ex. elektronik och kosmetiska produkter. Regeringen fortsätter att vara pådrivande för att se till att kommissionen lämnar ett konkret förslag till ändringar av Reach i linje med EU:s kemikaliestrategi. Regeringen har också gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram förslag på väsentliga ändringar i Reach och dess bilagor. Arbetet handlar i stor utsträckning om effektivare utfasning av de skadligaste kemikalierna och förbättrade möjligheter till gruppvis hantering.

Arbetet med att begränsa användningen av PFAS på EU-nivå har tagit steg framåt. Kemikalieinspektionen har tillsammans med fyra av EU:s medlemsstaters kemikaliemyndigheter börjat ta omhand de omfattande kommentarer som berörda aktörer lämnat till EU:s kemikaliemyndighet (ECHA) på förslaget om att förbjuda alla PFAS-ämnen i alla användningar som inte är nödvändiga för samhället. Ett förbud mot gruppen PFHxA, som bl.a. används i kläder och material i kontakt med livsmedel, röstades igenom i Reach-kommittén i april 2024. I den nya förpackningsförordningen

PPWR införs också ett förbud mot förekomst av PFAS, som Sverige drev igenom, vilket i praktiken kommer hindra att ämnena används i material i kontakt med livsmedel. Substitution av PFAS är en prioriterad fråga i det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet. Förutsättningarna för att möjliggöra identifiering av hormonstörande ämnen har förbättrats genom forskning och utveckling av nya testmetoder.

Inom ramen för Kemikalieinspektionens regeringsuppdrag Giftfritt från början (KN2023/02490) har det identifierats problematiska ämnen i plast som hindrar återvinning. Dessutom konstateras att mindre än 10 procent av den plast som sätts på marknaden återvinns, bl.a. eftersom vissa plastströmmar innehåller hälso- eller miljöskadliga ämnen som kan utgöra ett problem vid återvinning. Resultaten om farliga ämnens påverkan på möjligheter att återvinna plast används i förhandlingarna om ett nytt globalt avtal mot plastföreningar.

Världens länder har enats om ett nytt globalt ramverk om kemikalier och avfall (Global Framework on Chemicals, GFC). Det antogs vid FN:s högnivåmöte, kemikaliekonferensen ICCM5, i september 2023. GFC är en efterföljare till SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management). Sverige har varit aktivt i arbetet med det nya globala ramverket. Vid mötet enades världens länder också om att inrätta en ny global finansiell fond för GFC, och om en deklaration för en planet fri från skador orsakade av kemikalier och avfall (Bonndeklarationen). Ramverket är ett icke bindande politiskt åtagande. Det globala ramverket för kemikalier innehåller en vision, fem övergripande mål och 26 delmål, varav 24 är tidsatta. Ramverket innehåller även en mekanism för att nominera frågor för globala åtgärder och en struktur för uppföljning.

Under 2023 listades ytterligare tre farliga ämnen under Stockholmskonventionen om långlivade organiska föreningar (s.k. POPs). Konventionen omfattar nu 34 ämnen eller ämnesgrupper för global utfasning, inklusive drygt 600 identifierade PFAS. Ytterligare ämnesgrupper föreslås fasas ut inom konventionens område. Under 2023 togs ytterligare steg inom ramen för Minamatakonventionen om kvicksilver. Bl.a. ska kvicksilver fasas ut på global nivå i t.ex. kosmetika och batterier till 2025 och i lampor för allmänt bruk till 2026 eller 2027. Det har också fastställts när avfall som innehåller kvicksilver ska betraktas som farligt avfall.

Sverige har under året bidragit till att fyra hormonstörande ämnen inte ska godkännas för användning i växtskyddsmedel inom EU, genom att verka för detta i ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder. Detta kan bidra till att minska användningen av särskilt farliga ämnen, och till att nå etappmålet om att minska användningen av biocidprodukter med särskilt farliga egenskaper till 2030.

En kunskapssammanställning över åtgärder inom jordbruket för att minska upptaget av kadmium i ätliga delar av grödor har genomförts inom ramen för det myndighetsgemensamma strategiska arbetet med kadmium. Livsmedelsverket har fortsatt verka för en uppdatering av den tidigare riskvärderingen av kadmium i livsmedel genom kontakter med kommissionen, den europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (Efsa), och andra medlemsländer.

Arbetet för att minska läkemedel och mikroplaster i miljön har fortsatt. Sverige har förhandlat om kommissionens förslag (COM(2023) 645 final) till Europaparlamentets och rådets förordning om att förebygga förluster av plastpellets för att minska utsläpp av mikroplast som presenterades i oktober 2023. Inom ramen för Reach-förordningen beslutades i september 2023 om en begränsning i användningen av mikroplaster i kosmetiska produkter och andra kemiska produkter, liksom i utfyllnad i konstgräsplaner. Nationellt har fem forskningsprojekt om mikroplaster redovisats,

som har finansierats genom Naturvårdsverkets miljöforskningsanslag, vilka bl.a. har gett kunskapsunderlag om risker och effekter av mikro- och nanoplast, flöden och analysmetoder som används inom forskning och miljöövervakning. Därutöver har Naturvårdsverket under 2022–2024 fördelat finansiering till 14 kunskapshöjande projekt. Dessa har bl.a. ökat kunskapen om mikroplast i områden som textilier, färg och vägmarkeringar. Det finns i dagsläget nio avloppsreningsverk utrustade med teknik för läkemedelsrening i full skala, varav sju finansierats via förordningen (2018:495) om bidrag för rening av avloppsvatten från läkemedelsrester. I december 2023 fattade regeringen beslut om en förlängd svensk strategi för arbetet mot antibiotikaresistens 2024–2025. För vidare läsning se även utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Fler förorenade områden åtgärdas

Efter utgången av 2023 bedöms ca 1 667 förorenade områden utgöra mycket stor risk för miljö och människors hälsa (riskklass 1). Ytterligare ca 8 486 områden bedöms utgöra stor miljö- och hälsorisk (riskklass 2). Detta är ungefär samma antal som 2022. Under tiden har det också tillkommit fler riskklassade objekt. Åtgärder har slutförts på 3 915 objekt. Av dessa har 208 finansierats helt eller delvis av staten, resterande 3 707 objekt är helt privatfinansierade eller har tillkommit efter krav från tillsynsmyndighet. Motsvarande antal 2022 var 3 478 objekt.

Anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* används för att kunna åtgärda förorenade områden där ingen icke-statlig aktör kan hållas ansvarig. Under 2023 avsattes totalt ca 762 miljoner kronor, men anslagsposten utnyttjades endast till 58 procent. Covid-19-pandemin har fortfarande haft effekt på saneringsarbetet och flera bidragsprojekt under året har försenats eller senarelagts. En annan orsak är den granskning som kommissionen gjort av stödet, som innebar att regeringen behövde besluta om ändringar i stödsystemet för att det skulle vara förenligt med EU:s statsstödsregler.

Drygt 71 procent av bidragen som beviljades 2023 gick till åtgärder mot förorenade områden inkl. åtgärder av mark inför bostadsbyggande och sedimentåtgärder, drygt 11 procent gick till undersökningar, drygt 9 procent till PFAS-åtgärder, 7 procent till regeringsuppdraget om sediment samt 2 procent till förflyttning av fordonsvrak. Under året betalades knappt 7 miljoner kronor ut för flyttning av fordonsvrak och 2 128 fordon i 84 kommuner skrotades.

Under 2023 pågick 82 saneringsåtgärder finansierade helt eller delvis genom det statliga anslaget. Detta kan jämföras med 79 pågående saneringsåtgärder 2022. Fyra efterbehandlingsåtgärder av mark inför bostadsbyggande utfördes under året, vilket är något färre än året innan. Det statliga bidraget för efterbehandlingsåtgärder inför bostadsbyggande har, sedan det infördes, helt eller delvis finansierat 26 projekt, som möjliggjort ca 3 300 bostäder.

Naturvårdsverket har i samverkan med andra berörda myndigheter genomfört en rad insatser under 2023 som bidrar till att finna nya vägar för att åtgärda förorenade sediment, t.ex. har myndigheten tillsammans med länsstyrelserna tagit fram en vägledning till berörda om ansvarsutredningar för förorenade sediment. Det har även pågått flera uppdrag under 2023 för att minska spridningen av PFAS. Naturvårdsverket har arbetat med att utveckla och stärka den nationella samordningen och vägledningen kring problemen med PFAS-förorenade områden. Statens geotekniska institut har i enlighet med regleringsbrevet för 2022 arbetat med uppdrag om teknikutveckling och forskning för att kunna åtgärda PFAS-förorenade områden samtidigt som länsstyrelserna har arbetat för en bättre kartläggning och helhetsbild av antalet PFAS-förorenade områden i Sverige. Från 2023 har det blivit möjligt för

länsstyrelserna att söka bidrag från Naturvårdsverkets saneringsanslag för att genomföra provtagning av förorenade sedimentområden och för platser med misstänkt PFAS-förorening. För perioden 2023–2025 har länsstyrelserna hittills ansökt om bidrag för provtagning av 313 områden med misstänkt PFAS-förorening och för 471 sedimentområden, till en kostnad av 63 respektive 73,2 miljoner kronor.

Kunskap och information om skadliga ämnen minskar exponering och risker för människors hälsa och miljö

Kemikalieinspektionens webbplats har en central funktion i arbetet med att förmedla information och kunskap om risker samt nya och förändrade regler till företag och allmänheten. Under 2023 hade Kemikalieinspektionens webbplats totalt 774 850 besök, en ökning med 4 procent jämfört med föregående år. Myndigheten har under året gjort flera insatser för att förbättra servicen och innehållet på webbplatsen med fokus på att nå ut till företag via digitala medier och kanaler.

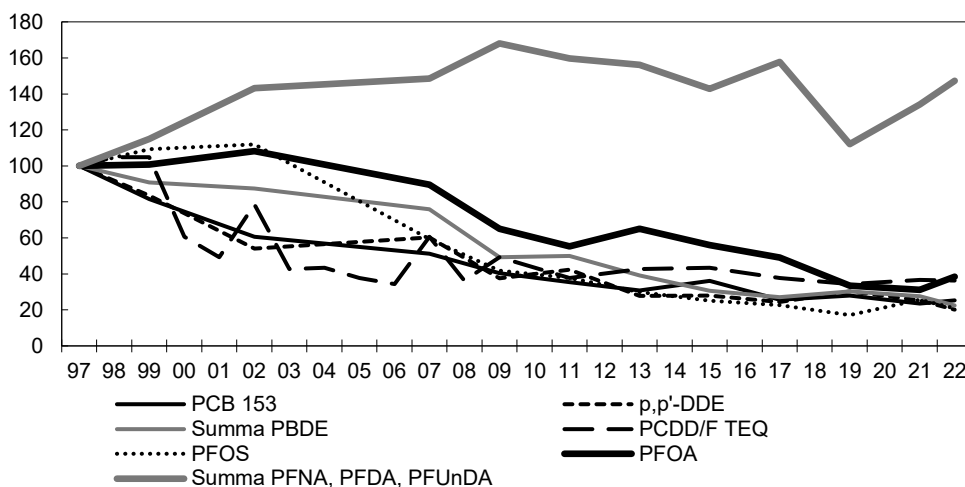
Kemikalieinspektionen har under året uppdaterat sitt webbaserade PRIO-verktyg som hjälper företagen i deras substitutionsarbete genom att identifiera och prioritera farliga ämnen för ersättning. Verktiget innehåller nu över 10 000 PFAS-ämnena, vilket gör den unik i sitt slag.

Under 2023 har Kemikalieinspektionen lämnat in åtta förslag på harmoniserad klassificering till ECHA som omfattar totalt 18 ämnen. Förslagen omfattar ett kraftigt allergiframkallande färgämne som används för textil, och tre växtskyddsmedel samt en grupp doftämnen som används i kosmetiska produkter och bormineraler som används i glas och keramik, vilka båda är skadliga för fortplantningen. Förteckningen över ämnen som har en harmoniserad klassificering och märkning enligt bilaga VI i CLP omfattar drygt 4 600 ämnen och ämnesgrupper. Under 2023 infördes nya faroklasser för hormonstörande ämnen samt för persistenta, bioackumulerande och mobila ämnen i CLP.

Mätningar av långlivade miljögifter i modersmjölk och blod visar hur halterna har varierat över tid sedan 1996. Diagram 3.6 redovisar mätdata för ett antal långlivade miljögifter i modersmjölk och blod, bl.a. de miljö- och hälsoskadliga kemikalierna PBDE, PCB, dioxiner samt PFAS. Dessa ämnen finns kvar länge i miljön, de ansamlas i fettvävnad hos människor och djur och finns spridda i bl.a. varor och livsmedel. Höga halter av dessa ämnen kan ge upphov till sjukdomar som cancer, påverka fortplantningsförmågan, skada arvsmassan och störa hormonsystemet. För perioderna 2019–2022 finns nya analysdata för samtliga ämnen. Halterna är generellt minskande. Undantaget är halterna för långkedjiga PFAS (summa PFNA, PFDA, PFUnDA) som ligger högre än 1996, även om det förefaller vara en något nedåtgående trend från ca 2012.

Diagram 3.6 Exponering för vissa långlivade miljögifter i Sverige

Miljöföroreningar i modersmjölk och blod 1996–2022, index 1996–1997 = 100 (procent av halten vid undersökningens start).

Anm.: Miljögifter har analyserats i enskilda prover av modersmjölk (PCB 153, dioxiner, PBDE och p,p'-DDE) och i blodserum (PFOS, PFOA och långkedjiga PFAS). Halterna är presenterade som procent av medianhalterna i modersmjölk respektive blod vid undersökningens start.

Källa: Livsmedelsverket.

Tillkännagivanden om giftfri cirkulär ekonomi

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om godkännandeprocessen för glyfosat (bet. 2021/22:MJU25 punkt 7, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att regeringen i EU ska verka för att den nya godkännandeprocessen för glyfosat är faktabaserad och utgår från vetenskapliga kriterier (bet. 2021/22:MJU25 s. 47). Inom EU har en vetenskaplig utvärdering av ett omfattande faktaunderlag gjorts. I linje med slutsatserna av denna utvärdering föreslog kommissionen att glyfosat skulle få ett förnyat godkännande. Sverige stödde kommissionens förslag vid omröstningen i Ständiga kommittén för djur, växter, livsmedel och foder, och i den efterföljande omröstningen i omprövningskommittén. Kommissionen har därefter beslutat om att förnya godkännandet för glyfosat, baserat på den vetenskapliga utvärdering som gjorts av det underlaget. Beslutet innebär att lantbrukare kan fortsätta använda växtskyddsmedel med glyfosat. Kemikalieinspektionen har tillsammans med myndigheter från tre andra medlemsstater i EU tagit fram utvärderingen som ligger till grund för beslutet. Regeringen anser mot bakgrund av de redovisade åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om tillståndsprovning av växtskyddsmedel (bet. 2021/22:MJU25 punkt 5, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att utskottet anser att det finns anledning att se över godkännandeprocessen för växtskyddsmedel för att göra den snabbare, effektivare och mer likvärdig andra medlemsstaters godkännandeprocesser (bet. 2021/22:MJU25 s. 47). I Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2023 har regeringen ställt som återrapporteringskrav att myndigheten ska redovisa hur myndigheten arbetar med att effektivisera godkännandeprocessen för växtskyddsmedel och biocidprodukter för att säkerställa att beslut om godkännande fattas inom de frister som gäller enligt EU-lagstiftningen. Kemikalieinspektionen har tidigare genomfört ett omfattande förändrings- och effektiviseringsarbete som kortade provningstiderna. Effektiviseringsarbetet inom godkännandeprocessen har fortsatt vilket lett fram till att myndigheten för 2023 redovisar att de nu beslutar runt 95 procent av ansökningar i enlighet med gällande tidsfrister. Regeringen anser mot

bakgrund av de redovisade åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden (bet. 2021/22:MJU25 punkt 6, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att regeringen särskilt bör möjliggöra för myndigheterna att dels i större utsträckning använda sig av ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel, dels ta hänsyn till hur andra medlemsstater förhåller sig i syfte att skapa konkurrensneutrala förutsättningar för det svenska jordbruket (bet. 2021/22:MJU25 s. 47). I Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2023 har regeringen ställt som åiterrapporteringskrav att myndigheten ska redovisa hur myndigheten arbetar med ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel och biocidprodukter samt hur myndigheten kan utöka och förbättra samarbetet med behöriga myndigheter i andra medlemsstater. Sedan 2018 har drygt 40 procent av alla nya växtskyddsmedel och drygt 50 procent av alla nya biocidprodukter godkänts genom ömsesidigt erkännande. För att ett växtskyddsmedel ska kunna godkännas genom ömsesidigt erkännande krävs att det är jämförbara miljöförhållanden och jordbrukspraxis som i det land som tidigare godkänt växtskyddsmedlet. För att underlätta för sökande företag har Kemikalieinspektionen valt att ge dem möjlighet att komplettera med underlag för svenska miljö- och jordbruksförhållanden. För att bidra till mer harmoniserade bedömningar vilket underlättar prövningen av ömsesidigt erkännande för biocidprodukter deltar Kemikalieinspektionen i ECHA:s samordningsgrupp för biocidprodukter. Regeringen anser mot bakgrund av de redovisade åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om hantering av grupper av kemiska ämnen (bet. 2016/17:MJU7 punkt 8, rskr. 2016/17:153). Av tillkännagivandet framgår att regeringen bör verka för att klassificera ämnen i grupp och förbjuda grupper av ämnen med liknande egenskaper, samt förändra/underlätta möjligheterna i EU:s kemikalielagstiftning så att den kan behandla likartade kemikalier i grupp (bet. 2016/17:MJU7 s. 32). Regeringen har redovisat insatser i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 s. 35 och 36). I propositionen bedömde regeringen att tillkännagivandet genom insatserna var tillgodosett och slutbehandlat. Riksdagen delade dock inte regeringens bedömning och angav i betänkandet 2022/23:KU21 att i det nuvarande beredningsläget inte var möjligt att göra en bedömning av om hanteringen och bedömningen av grupper av ämnen kommer att bli effektivare i enlighet med tillkännagivandet och tillkännagivandet kunde därför inte anses vara slutbehandlat. I budgetpropositionen för 2024 beskrivs också arbetet kring gruppvis hantering av kemiska ämnen (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.9.2 och 3.9.3) och Sveriges arbete med en bred PFAS-begränsning. Av avsnitt 3.9.2 och 3.9.3 ovan framgår också att nya faroklasser i CLP införts, att konceptet samhällsnyttig användning har förtydligats, att arbetet med den breda PFAS-begränsningen fortsätter samt att Kemikalieinspektionen fått ett regeringsuppdrag om Reach. Regeringen har vidtagit ett stort antal åtgärder under åren sedan 2016 för att tillgodose tillkännagivandet och ambitionen att arbeta med att hantera ämnen gruppvis har genomsyrat regeringens arbete och varit tydlig i styrningen av Kemikalieinspektionen. Regeringen har gjort det som står i dess makt för att intensivt arbeta och med kraft verka för att hanteringen och bedömningen av grupper av kemiska ämnen ska bli effektivare inom EU. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservationen 10 under punkt 10 om PFAS (bet. 2021/22:MJU25 reservation 10 punkt 10, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att regeringen och Sverige bör verka för en

harmoniserad lagstiftning i EU med strikta gränsvärden för PFAS i konsumentprodukter samt i papp, kartong, bläck, lim och bindemedel genom en starkare koppling till Reach. Regeringen bör därtill verka för att långsiktigt fasa ut PFAS ur konsumentprodukter samt verka för att åtgärder vidtas för att successivt fasa ut PFAS i förpackningsmaterial som är avsett för livsmedelsändamål inom hela EU. Vidare bör regeringen verka för att snabbare fasa ut samt sänka gränsvärdena för hormonstörande ämnen, i synnerhet på EU-nivå (bet. 2021/22:MJU25 s. 93 och 94). I avsnitt 3.9.2 och 3.9.3 finns också redovisningar av infört förbud i PPWR, begränsning av PFHxA, fortsatt arbete med den breda PFAS-begränsningen samt införandet av nya faroklasser i CLP. Inom ramen för rådsförhandlingar om en ny förordning om leksakers säkerhet har Sverige gett stöd till ett allmänt förbud för hormonstörande ämnen i leksaker samt föreslagit att även ämnen såsom PFAS bör omfattas av förbudet. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ECHA:s förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter (bet. 2021/22:MJU25 punkt 14, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att regeringen bör driva på för att ECHA:s förslag om begränsning av avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter snarast genomförs (bet. 2021/22:MJU25 s. 73 och 74). Regeringen har gett stöd till ECHA:s förslag genom hela processen. Beslut har fattats genom kommittéförfarande och begränsningen av avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter är nu formellt antagen och publicerad. Regeringen anser mot bakgrund av detta att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

3.9.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden för uppfyllelsen av målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet. En förutsättning för att nå målet är att EU:s kemikaliestrategi genomförs i sin helhet och enligt plan. Även andra strategier inom den europeiska gröna given är viktiga för att målet ska nås. Då kommer nödvändiga styrmedel att finnas på plats för att på sikt, delvis, kunna nå målet. Det finns stora osäkerheter kring måluppfyllelsen med anledning av att flera förslag från kommissionen är försenade. Det gäller särskilt revideringen av Reach. För att nå etappmålen har Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket en viktig roll i att genomföra EU-lagstiftningen och vägleda företag. Det bedöms dessutom ta lång tid att kunna nå preciseringen för förorenade områden. Ett stort antal av alla förorenade områden i riskklass 1 och 2 inte är åtgärdade, vilket påverkar måluppfyllelsen.

En effektiv kemikaliekontroll och reglering av utsläpp till miljön samt hantering av befintliga miljögifter genom sanering av förorenade områden är åtgärder som bidrar till måluppfyllelsen. Sverige behöver stå väl rustat för att möta de hot som bl.a. PFAS-problematiken medför, inte minst mot vårt dricksvatten och mot livsmedelsförsörjningen. Regeringen bedömer att långsiktighet i arbetet med förorenade områden samt fortsatt teknikutveckling är viktigt för att bidra till måluppfyllelsen. Sediment och PFAS är områden där det fortfarande finns kunskapsluckor och där miljöpåverkan är stor, varför pågående arbete inom dessa områden bedöms som viktiga i arbetet med förorenade områden. Satsningar för att få bort eller minska miljögifter bidrar till Giftfri miljö, men också till miljö kvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt Levande kust och skärgård.

För att förebygga och begränsa risker med kemikalier är det grundläggande med kunskap om skadliga ämnens inneboende egenskaper och information om hur de

används och förekommer. Av särskild vikt för att nå målet är att Reach revideras så att tillräckliga data, t.ex. för hormonstörande ämnen, kan begäras in och att risker kan utvärderas och åtgärdas mer effektivt. Detta inkluderar att kombinationseffekter bör adresseras mer effektivt. En effektiv gruppvis reglering och utfasning av de farligaste ämnena i framför allt konsumentprodukter, genom Reach och produktspecifik lagstiftning, behövs för ett tillräckligt skydd av människor och miljön men är även nödvändigt för att skapa förtroende för återvunna material. De nya faroklasserna som 2023 fördes in i CLP-förordningen är ett steg mot att uppnå målet då det ger bättre förutsättningar att fortsättningsvis klassificera och åtgärda ämnen gruppvis, t.ex. för att begränsa hormonstörande ämnen i konsumentprodukter.

Det finns en lång eftersläpning i miljön innan effekterna från kemikalier är mätbara samtidigt som nya skadliga ämnen ständigt utvecklas och sätts på marknaden, vilket påverkar måluppfyllelsen. Åtgärder som vidtagits genom t.ex. begränsningar och förbud har effekt och bidrar till att nå miljökvalitetsmålet. Samtidigt är det tydligt att de skadliga ämnen som inte är reglerade eller tillräckligt uppmärksammade, liksom skadliga ämnen som redan finns i varor, byggnader och i miljön, påverkar möjligheten att nå målet. Det finns också en utmaning för lagstiftningen i att hinna förebygga och förutse risker med nya kemikalier i samma takt som nya ämnen utvecklas.

Användningen av kemikalier ökar generellt i samhället och en allt större del av den ökande produktionen sker utanför EU, ofta i länder där lagstiftningen inte ställer lika höga krav som inom EU. Internationella konventioner spelar därför en stor roll för att minska spridning av och exponering för farliga ämnen, t.ex. genom beslut om global utfasning av särskilt farliga ämnen. Det nya globala ramverket om kemikalier och avfall (GFC) är avgörande för att på sikt kunna bidra till bättre förutsättningar att nå miljökvalitetsmålet. Bedömningen är därför att Sveriges arbete inom EU och globalt på ett grundläggande sätt bidrar till en giftfri miljö.

Etappmålen för farliga ämnen tydliggör den gemensamma riktningen för alla aktörer som behöver bidra för att miljökvalitetsmålet ska nås. Etappmålen om att väsentligt minska användningen av växtskyddsmedel och biocidprodukter som innehåller särskilt farliga egenskaper till 2030 syftar till att ge incitament för ökad substitution och utveckling av mindre farliga alternativ. Etappmålet för dioxin innebär att senast 2030 ska utsläpp av dioxin från punktkällor vara kartlagda och minimerade. Dioxinhalterna i miljön är fortfarande höga även om de sjunker. Det går ännu inte att bedöma om de ovan nämnda etappmålen kommer att nås till måläret 2030. Etappmålet om läkemedel i miljön bedöms nås till måläret 2030.

3.10 Skyddande ozonskikt

Miljökvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- vändpunkt och återväxt
- ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen.

3.10.2 Resultatredovisning

Globalt sett har uttunnningen av ozonskiktet upphört, men ozonskiktet är fortfarande två procent tunnare än innan nedbrytningen började. Mätdata indikerar att återväxten

kan ha påbörjats samt att utsläppen av flertalet ozonnedbrytande ämnen fortsätter att minska. En säkerställd ökning av ozonhalten har hittills endast konstaterats i övre stratosfären samt över Antarktis. Samtidigt finns indikationer på att ozonhalten i nedre stratosfären, där merparten av ozonet finns, minskar. Även över Arktis uppträder emellanåt mycket kraftiga uttunnningar av ozonskiktet. I och med pågående klimatförändringar finns det risk för återkommande kraftiga uttunnningar över Arktis. En globalt säkerställd påbörjad återväxt förväntas under perioden 2020–2040.

Regeringen har, under 2023 med stöd från Naturvårdsverket, aktivt drivit förhandlingsarbete inom EU och internationellt. Under och efter det svenska EU-ordförandeskapet drev Sverige på förhandlingen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/590 av den 7 februari 2024 om ämnen som bryter ned ozonskiktet. I de nya reglerna har bestämmelser om bl.a. omhändertagande vid rivning eller renovering av vissa byggmaterial som innehåller skumplast förts in, vilket är den huvudsakliga källan till utsläpp av ozonnedbrytande ämnen i EU.

Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras under Montrealprotokollet. Under hösten 2023 har Sverige medverkat i Montrealprotokollets 35:e partsmöte (MOP35) i Nairobi, där världens länder fattade beslut om bl.a. en rekordstor påfyllnad av den multilaterala fonden om nära en miljard dollar. Fonden finansierar projekt som syftar till att fasa ut ozonnedbrytande ämnen samt de kraftfulla växthusgaserna HFC (fluorkolväten). Enligt uppskattningar har genomförandet av Montrealprotokollet förhindrat en uppvärmning mellan 0,5 och 1,0 grader Celsius över stora delar av mellanlatituderna och 1,1 grader Celsius över Arktis.

Lustgas (N_2O) är ett ämne som inte regleras inom ramen för Montrealprotokollet. Koncentrationen av lustgas i atmosfären fortsätter att öka. Mestadels sker utsläppen utanför Sveriges gränser, men det kvarstår nationella utsläpp av framför allt oreglerade ozonnedbrytande ämnen som lustgas inom främst jordbrukssektorn och markanvändning. Klimatklivet har bidragit till projekt för att minska jordbrukets utsläpp av lustgas.

Naturvårdsverket har under 2023 även arbetat med kunskapsförmedling inom Climate and Clean Air Coalition (CCAC) för att motverka globala metan och sotutsläpp från avfallshantering, vilka bidrar till ozonföroreningar. Inom ramen för detta finns CCAC Waste hub som under 2023 har godkänt finansiering av ett flertal projekt, i bl.a. Irak, elva länder i Afrika samt Argentina och Brasilien.

3.10.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att miljö kvalitetsmålet kommer att nås. En viktig förutsättning för detta är att både det internationella och det nationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet fortsätter att vara framgångsrikt. För Sveriges del påverkas ozonskiktet främst av utsläpp utanför Sveriges gränser. Utvecklingen för miljön är neutral. Det beror på en fortsatt ökad osäkerhet kring ozonskiktets påbörjade återhämtning samt påverkan från ämnen som inte omfattas av Montrealprotokollet. Det finns vetenskapligt underlag som indikerar att återhämtningen av ozonskiktet har påbörjats som ett resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Den fullständiga återhämtningen av ozonskiktet riskerar dock att fördröjas. Utsläpp av lustgas, otillåten användning av reglerade ozonnedbrytande ämnen, kortlivade ämnen som kan nå upp till stratosfären samt utsläpp från befintliga och uttjänta produkter utgör kvarstående problem. Globalt ökar utsläppen av lustgas dessutom mer än man tidigare bedömt. Nationellt påverkar förekomsten av material med ozonnedbrytande ämnen från rivningsavfall och jordbrukets utsläpp av lustgas vilket gör att fortsatt ökad kunskap behövs.

Osäkerheterna i bedömningen av miljökvalitetsmålet är stora på grund av ozonskiktets naturliga variationer samt klimatets fortsatta påverkan.

3.11 Säker strålmiljö

Miljökvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- individens exponering för skadlig strålning
- utsläppen av radioaktiva ämnen
- hudcancer orsakade av ultraviolett strålning
- exponeringen för elektromagnetiska fält.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antalet nya fall av hudcancer (malignt melanom och ej malignt melanom) i diagram.

3.11.2 Resultatredovisning

Strålsäkerhetsmyndigheten har finansierat forskning (ca 100 miljoner kronor 2023) från anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten*. Forskningen bidrar till den nationella kompetensförsörjningen kring strålning och dess risker för människa och miljö, till att förstärka kunskapsbasen som ligger till grund för myndighetens arbete för god strålsäkerhet i samhället, samt till att gradvis minska osäkerheter i samband med strålningsverksamheter (se även utg.omr. 6 avsnitt 5 Strålsäkerhet).

De tre kärnkraftverken bedrivs på ett strålsäkert sätt i enlighet med gällande krav inom strålskydd, fysiskt skydd, säkerhet och icke-spridning, vilket framgår av de senast samlade strålsäkerhetsvärderingarna från Strålsäkerhetsmyndigheten. Inga allvarliga tillbud eller haverier har inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2023, och inga dosgränser har överskridits vid de svenska kärnkraftverken under de senaste drygt 10 åren. Utsläppen av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar ligger genomgående långt under gränsvärdena. Dosgränser till arbetstagare vid svenska kärnkraftverk och övriga kärntekniska anläggningar har inte överskridits. Generellt har låga halter uppmätts i Sverige av konstgjorda radioaktiva ämnen i miljön, även när det gäller cesium-137 från Tjernobylyolyckan 1986. Mätningar i vildsvin indikerar en tydlig årstidsvariation, med betydligt lägre halter cesium-137 under tidig höst då halterna i de flesta djur understiger gränsvärdet.

Inom sjuk- och tandvård samt övriga verksamheter som använder joniserande strålning har stråldoserna till arbetstagare och allmänhet under de senaste åren generellt legat klart under dosgränserna. Föreskrifter om ändring i Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter (SSMFS 2018:5) om medicinska exponeringar har trätt i kraft under 2023. I samband med detta har de diagnostiska referensnivåerna för vuxna inom röntgenverksamhet och nuklearmedicinverksamhet preciserats eller justerats nedåt. Dessutom har nya diagnostiska referensnivåer för barn inom röntgenverksamhet tagits fram för att specifikt förbättra strålskyddet för denna grupp. Strålsäkerhetsmyndighetens tillsyn har visat en pådrivande effekt på verksamheternas strålsäkerhetsarbete där identifierade behov leder till förbättrade rutiner hos utövarna. Antalet aktörer inom området är stort och det introduceras löpande nya komplexa och potenta behandlingsmetoder i vården, vilket kan innebära nya och okända risker. Myndigheten har under 2023 påbörjat ett mer riktat tillsynsarbete av organisation,

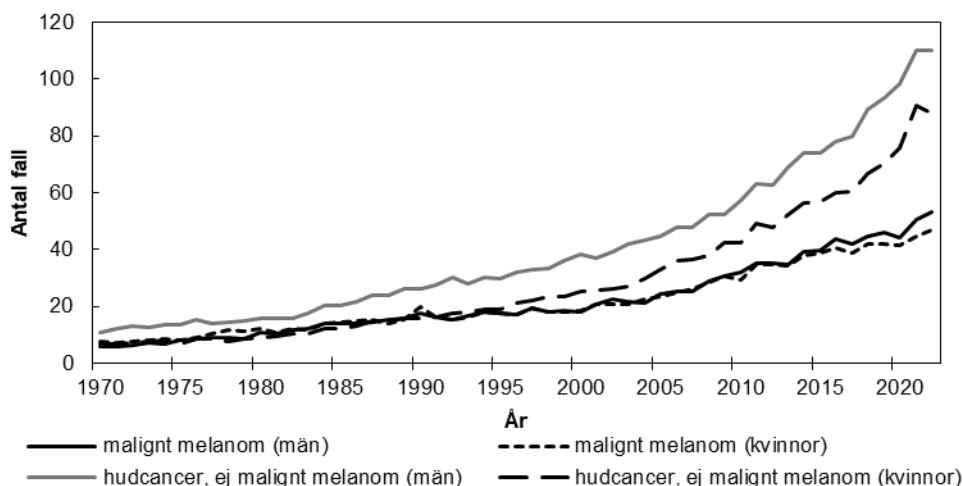
ledning och styrning inom hälso- och sjukvården med ambitionen att nå ut till flera verksamheter på kortare tid.

Skador vid användning av icke-joniserande strålning, som laser och kosmetiska behandlingar, utgör ett växande problem. Strålsäkerhetsmyndigheten har påbörjat arbetet med ny reglering och har även inlett ett samarbete med Inspektionen för vård och omsorg för att utbyta erfarenheter och fånga upp oseriösa aktörer.

FN:s atomenergiorgan, IAEA, genomförde våren 2023 en detaljerad granskning av Sveriges system för hantering av radioaktivt avfall och använt kärnbränsle, avveckling och sanering (ARTEMIS). Sverige fick ett antal rekommendationer i frågor som kräver utveckling. Sverige tilldelades också utmärkelsen Good Practice för det breda, långsiktiga och framgångsrika arbetet med att utveckla ett koncept för att ta hand om använt kärnbränsle. En del avfall, t.ex. visst icke-kärntekniskt avfall, blir i dag kvar ute i samhället då metoder och lösningar ännu saknas för hur allt radioaktivt avfall ska tas om hand i Sverige.

Radon är den enskilt största orsaken till att allmänheten exponeras för joniserande strålning. I Sverige bedöms ca 500 årliga fall av diagnostiserad lungcancer vara relaterade till radon. Under 2023 har Strålsäkerhetsmyndigheten arbetat med utvärdering av den nationella handlingsplanen för radon som fastställdes 2018 och inlett arbetet med en ny uppdaterad nationell handlingsplan som ska fastställas 2024.

UV-strålning från solen och solarier är den främsta yttre riskfaktorn för hudcancer. Antalet fall av malignt melanom och övrig hudcancer fortsätter att öka (se diagram 3.7). Den främsta orsaken till detta är den exponering för UV-strålning från solen och i solarier som skett historiskt. Trots den årliga ökningen av antalet hudcancerfall, har ökningstakten för främst malignt melanom minskat under de senaste åren. Eftersom latenstiden för att utveckla hudcancer är lång, förväntas det ta lång tid innan antalet hudcancerfall minskar, även om attityd- och beteendeförändringar leder till minskad årlig exponering. Under 2023 har Strålsäkerhetsmyndigheten fortsatt arbetet med det regeringsuppdrag om förstärkt arbete med hudcancerprevention som myndigheten haft sedan 2019 (S2019/02786). Regeringen har även gett ett nytt flerårigt uppdrag om fortsatt arbete med hudcancerprevention (KN2024/01132). Ett stort antal aktiviteter som omfattar utbildningsinsatser, kampanjer och informationsmaterial har hittills initierats och genomförts inom ramen för uppdraget och åtgärder som genomförts har fått stor spridning. Arbetet med UV-strålning behöver fortsätta och vara långsiktigt för att det i förlängningen ska resultera i färre fall av hudcancer.

Diagram 3.7 Antal nya fall av hudcancer per 100 000 invånare 1970–2022

Anm.: Statistiken inkluderar inte basalcancers. Observera att det främst för övrig hudcancer sedan 2006 skett en ökning i inrapportering av antalet tumörer per individ.

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas.

Allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält (EMF) är normalt sett låg jämfört med gällande referensvärden. Strålsäkerhetsmyndigheten genomför radiovågsmätning för att kartlägga exponering till allmänheten på olika platser. Myndigheten följer noggrant utvecklingen inom området och bedömer att dagens exponeringsnivåer i allmän miljö inte innebär några säkerställda miljö- eller hälsoproblem.

3.11.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden för uppfyllelsen av målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet. Det pågår arbete för att hitta en lösning för omhändertagandet av icke-kärntekniskt radioaktivt avfall samt en avgränsad mängd historiskt radioaktivt avfall, vilket kan bidra till måluppfyllelsen och därmed minska osäkerheterna i Sveriges förmåga att begränsa utsläpp av radioaktiva ämnen i miljön. För att vidare uppnå målet och minska risker för skador och ohälsa på grund av höga stråldoser finns det behov av reglering och tillsyn vid behandlingar med icke-joniserande strålning utanför sjukvården, då detta saknas på området.

Preciseringarna inom området bedöms nås, förutom gällande UV-strålning där målet inte bedöms möjligt att nå till uppföljningsåret 2030. Antalet fall av hudcancer har ökat under lång tid och ser ut att fortsätta att öka, även om ökningstakten minskat något på senare år. Det kan ta decennier för hudcancer att utvecklas varför det dröjer innan man ser effekterna i form av hur antalet cancerfall förändras. Attityder kring solning och solvanor påverkar barns och vuxnas exponering för UV-strålning. För att nå målet kan det därför behövas mer information om UV-strålningens effekter. Enkätundersökningar genomförda på uppdrag av Strålsäkerhetsmyndigheten visar förbättrade attityder kring solningsvanor. Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med hudcancerprevention bedöms bidra till att uppfylla målet i framtiden.

Utöver att bidra till miljömålet Säker strålmiljö bidrar strålsäkerhetsarbetet även till flera andra miljö kvalitetsmål, främst God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet.

3.12 Ingen övergödning

Miljö kvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av följande preciseringar av miljö kvalitetsmålet:

- tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet
- påverkan på landmiljön av övergödande ämnen
- tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten
- tillståndet i havet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikatorer som diagram: Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön, Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön samt Utbredning av syrefattiga och syrefria botten i Östersjön.

3.12.2 Resultatredovisning

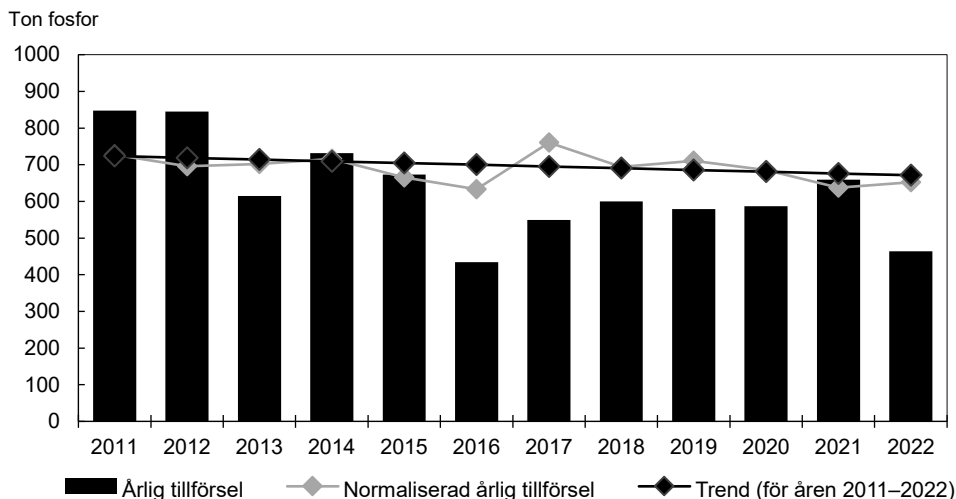
Tillförsel av kväve och fosfor till havet

Tillförseln av kväve- och fosforföreningar till havet har inte uppdaterats sedan de senaste beräkningarna för 2020. Den preciseringen kommenteras därför inte.

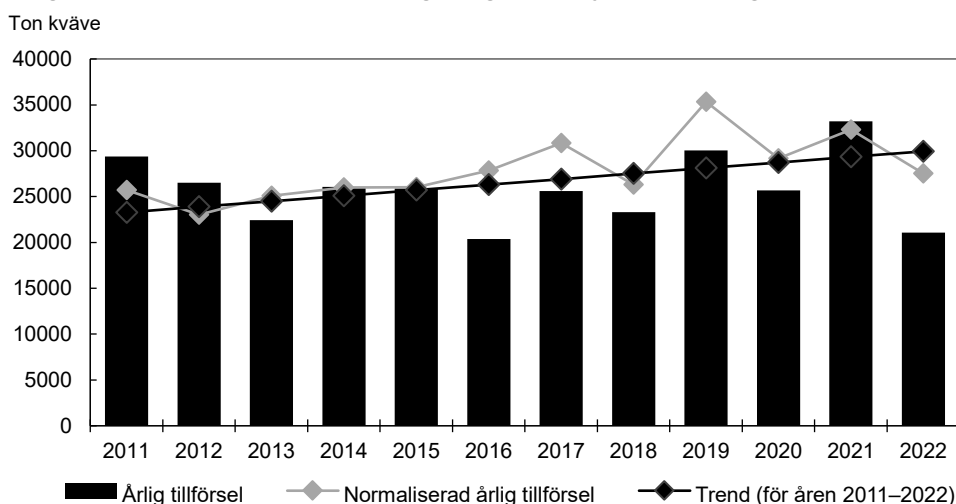
Indikatorn Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön visar att den flödesnormaliserade årliga tillförseln av fosfor från Sverige minskat med 4,7 ton per år under perioden 2011–2022 (se diagram 3.8), vilket motsvarar 0,7 procent per år. Sedan 2016 ökar dock den totala årliga tillförseln till Egentliga Östersjön. För att nå målen för minskad övergödning enligt Helcoms aktionsplan till 2030 skulle den årliga tillförseln av fosfor från Sverige till Egentliga Östersjön behöva minska med totalt 186 ton baserat på utsläpp för 2020.

Indikatorn Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön visar att den flödesnormaliserade årliga vattenburna tillförseln av kväve från Sverige ökat med 600 ton per år under perioden 2011–2022 (se diagram 3.9). Sedan 2016 ökar inte bara den flödesnormaliserade utan även den totala årliga tillförseln till Egentliga Östersjön.

Jordbruket är den största påverkanskällan för landbaserade utsläpp av både kväve och fosfor till Egentliga Östersjön och av Sveriges tillförsel kommer 46 procent av kvävet och 48 procent av fosfor från jordbruket (Havs- och vattenmyndigheten, Rapport 2019:20). Andra stora källor för kväve är skog och hygge (19 procent) samt utsläpp från avloppsreningsverk (19 procent). För fosfor är förutom jordbruket, skog (11 procent), avloppsreningsverk (11 procent) samt enskilda avlopp (9 procent) de största källorna av Sveriges tillförsel till Egentliga Östersjön. För att nå minskningsmålen enligt Helcoms aktionsplan till 2030 skulle den årliga flödesnormaliserade tillförseln av kväve till Egentliga Östersjön behöva minska med totalt 9 762 ton baserat på utsläpp för 2020 vilket motsvarar en minskning med 2,4 procent per år mellan 2020 och 2030.

Diagram 3.8 Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön från Sverige

Källa: Baltic Nest Institute.

Diagram 3.9 Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön från Sverige

Källa: Baltic Nest Institute.

Påverkan på landmiljön

Indikator för påverkan på landmiljön är nedfall av kväve till barrskog. Enligt statistik från Naturvårdsverket minskade kvävenedfallet till barrskog med 31 procent mellan 2012 och 2022. Den kritiska belastningen av kväve för barrskog överskrids trots det i hela södra Sverige och i delar av mellersta Sverige. De svenska utsläppen av ammoniak till luft överskred åtagandet för 2020 enligt takt direktivet med 3 200 ton. För åtagandet till 2030 enligt takt direktivet beräknas Sveriges utsläpp överskrida målen med 700 ton för ammoniak och 10 000 ton för kväveoxider.

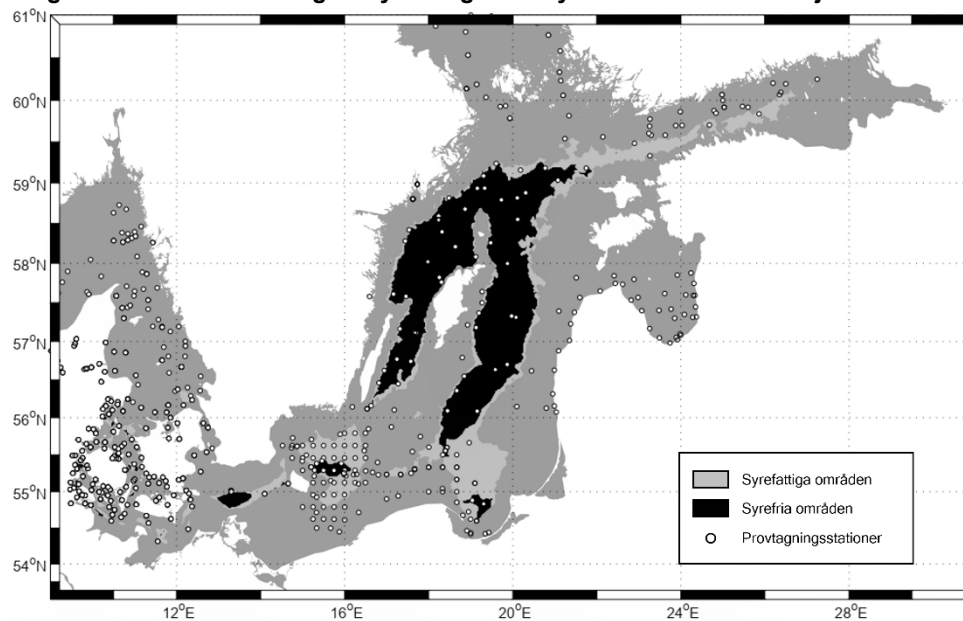
Indikatorn för tillståndet i sjöar, vattendrag och kustvatten redovisas vart sjätte år och har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen 2019 och kommenteras därför inte.

Tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten samt tillståndet i havet

Indikatorn för tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten redovisas vart sjätte år och har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen 2019 och kommenteras därför inte.

Nya bedömningar har rapporterats för indikatorn Miljöstatus för övergödning enligt havsmiljöförordningen (2010:1341). Det är fortsatt bara Skagerraks utsjö av alla Sveriges omgivande havsbassänger som inte har problem med övergödning. För indikatorn Syrefattiga och syrefria bottenar i Östersjön visar preliminära data för 2023 att utbredningen av syrefattiga och syrefria bottenar har minskat något jämfört med 2022 då utbredningen var den största som uppmätts sedan mätningarna startade 1960. Utbredningen är fortfarande mycket omfattande (se diagram 3.10) och koncentrationen av svavelväte som bildas på grund av övergödningen är extremt hög i alla djupbassänger. I Östra och Västra Gotlandsbassängen har koncentrationerna av svavelväte i bottenvattnet nått de högsta nivåerna som registrerats.

Diagram 3.10 Utbredning av syrefattiga och syrefria bottenar i Östersjön 2023

Källa: SMHI.

Åtgärder som bidrar till uppfyllelse av miljö kvalitetsmålet genomförs bl.a. genom anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. I anslaget ingår bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Under 2023 beviljades 110 miljoner kronor från LOVA för projekt avsedda att minska övergödningen vilket är högre än för 2022 och i samma storleksordning som under 2021 och 2020. Det påbörjades 135 nya åtgärdsprojekt mot övergödning 2023 med finansiering från LOVA. Exempel på åtgärdsstyper som erhållit medel 2023 är åtgärder mot internbelastning, upptag och återcirkulering av näringsämnen, strukturkalkning, restaurering av våtmark, anläggande av fosfordamm och dagvattenrening. Under 2023 slutfördes 128 projekt med åtgärder mot övergödning finansierade genom LOVA. Effekten i miljön redovisades för 23 projekt (18 procent) av de slutförda projekten och innebär en årlig reduktion av totalt ca 4,6 ton fosfor och 15 ton kväve (Uppdrag om medelsanvändning av anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljön* under 2023, Havs- och vattenmyndigheten). LOVA-medel används också för att finansiera lokal åtgärdssamordning mot övergödning i 43 områden. Sju nya områden tillkom under 2023.

Miljöersättningar, miljöinvesteringar för åtgärder mot övergödning inom jordbruket och insatser för kompetensutveckling på miljöområdet sker genom den svenska strategiska planen för perioden 2023–2027. Under 2023 var den ersättningsberättigade arealen för fånggröda 80 297 hektar och för vårbearbetning 131 400 hektar. Jämfört med den femåriga miljöersättningen för minskat kväveläckage som gick att söka under programperioden 2014–2022 har den ersättningsbaserade arealen för vårbearbetning nära fördubblats jämfört med 2022 medan den ersättningsbaserade arealen för

fånggröda har ökat med ca 15 procent. Dessutom infördes under 2023 en ny ersättning för mellangröda med 62 433 hektar ersättningsberättigad areal samt en ny ersättning för precisionsjordbruk med 881 883 hektar ersättningsberättigad areal. Alla dessa ersättningar bidrar till hållbar hantering av växtnäringsämnen och minskad övergödning. Den ersättningsberättigade arealen var 7 219 hektar för skyddszoner, 178 hektar för anpassade skyddszoner och 10 756 hektar för skötsel av våtmarker och dammar. Arealen med ersättning för skyddszoner minskade jämfört med 2022, vilket var väntat då ersättning nu ges till en maximal bredd på 10 meter, jämfört med 20 meter 2022. De ändrade villkoren förväntas ge en högre effekt per hektar skyddszon, men förväntas också ha inneburit ett lägre intresse för att anlägga skyddszoner. Arealen med ersättning för skötsel av våtmarker och dammar ökade jämfört med 2022. Omkring 80 ansökningar inkom 2023 om investeringsstöd för åtgärder mot övergödning (kalkfilterdiken, våtmarker för näringsretention, tvåstegsdiken och annan vattenvårdsåtgärd) och minskad ammoniakavgång från jordbruket. Regeringen beslutade den 3 juni 2024 om propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och etappmål för minskad övergödning m.fl. åtgärder för att öka effektiviteten i åtgärdsarbetet mot övergödning, bl.a. genom åtgärder inom jordbruket och för att förbättra uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet mot övergödning.

Tillkännagivanden från riksdagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20 (bet. 2015/16:MJU1 punkt 1, rskr. 2015/16:103). Enligt tillkännagivandet är det angeläget att regeringen återkommer till riksdagen med anledning av det problem som uppmärksammas i utskottets rapporter, att regeringen redovisar resultatet av de vidtagna åtgärderna mot övergödning för riksdagen och att Sverige också behöver minska sina utsläpp av fosfor och kväve enligt utsläppsbetinget i aktionsplanen för Östersjön (Baltic Sea Action Plan, BSAP) samt att resultatredovisningen blir tydligare (bet.2015/16:MJU1 s. 14).

Genom de åtgärder som föreslås i avsnitt 3, 5 och 6 i propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och Etappmålet mot övergödning som beslutades 3 juni 2024 (dnr. KN2024/01209), ökade anslag inom övergödningensområdet (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20, s. 95) och att regeringen utvecklat resultatredovisningen anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20 (bet. 2016/17:MJU1 punkt 1, rskr. 2016/17:116). Tillkännagivandet som gäller både för Ingen övergödning och klimatområdet redovisas i avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk (bet. 2021/22:MJU23 punkt 7, rskr. 2021/22:281). Av tillkännagivandet framgår att det är angeläget att regeringen på EU-nivå verkar för att kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (ramdirektivet för vatten) och rådets direktiv av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (91/271/EEG) (avloppsdirektivet) är tydliga och samstämmiga och att de utformas på ett sådant sätt att de lämnar utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar i miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk (bet. 2021/22:MJU23 s. 95).

Regeringen har i förhandlingen om ett reviderat avloppsvattendirektiv (kommissionens förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om rening av

avloppsvatten från tätbebyggelse (omarbetning), (COM(2022) 541 final) verkat för att det ska finnas utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar av miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk. I den slutliga överenskommelsen om ett reviderat avloppsvattendirektiv som preliminärt godkänts av Coreper och Europaparlamentet framgår att en sådan möjlighet nu finns i artikel 15 i det reviderade avloppsdirektivet.

Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

3.12.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Kväve- och fosfortillförseln till Egentliga Östersjön har ökat de senaste åren och halterna av svavelväte i bottenvattnet i Östra och Västra Gotlandsbassängen har nått de högsta nivåerna som registrerats, vilket tyder på en negativ utveckling. Det atmosfäriska kvävenedfallet har fortsatt att minska samtidigt som de åtgärder som genomförts för att minska tillförseln av näringsämnen till havet har varit otillräckliga. Den årliga minskningen av tillförsel av fosfor till Egentliga Östersjön skulle behöva vara fyra gånger större än i dag och motsvarande tillförsel av kväve skulle, i stället för att som i dag öka, behöva minska med 980 ton per år eller 2,4 procent för varje år mellan 2020 och 2030 för att nå preciseringen Tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet till 2030.

Genomförda åtgärder förväntas ge effekt lokalt. Den beslutade propositionen Ett levande hav- ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och etappmål för minskad övergödning syftar till att öka effektiviteten i åtgärdsarbetet mot övergödning och förbättra uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet mot övergödning. Flera insatser som pågår inom vattenförvaltningen, havsmiljöarbetet och jordbruket har betydelse för att nå miljökvalitetsmålet. Det arbete som utförs av åtgärdssamordnare för övergödda kust- och avrinningsområden förväntas ge ökat resultat mot övergödningen på sikt. Den satsning som regeringen gör för att öka anläggningen av våtmarker och återväta torvmarker genom naturbaserade lösningar bedöms leda till minskad övergödning.

Insatserna inom den strategiska planen för genomförande av jordbrukspolitiken, satsningen mot övergödning på lokal nivå, samt de åtgärdssamordnare som stödjer åtgärdsarbetet i speciellt övergödda kust- och avrinningsområden fortsätter att ge resultat. Bedömningen är att statens insatser har haft en viktig, men otillräcklig effekt i relation till behoven. Effekten av de nya åtgärderna i den strategiska planen som bidrar till att minska växtnäring förluster från jordbruket kommer dock att kunna ses först om några år. Tillståndet i havet påverkas också i mycket hög grad av flera omgivande länder och samarbetet inom bl.a. EU, Helcom och Osparkommissionen har gett resultat för en förbättrad havsmiljö.

3.13 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- god ekologisk och kemisk status
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag
- ytvattentäkters kvalitet
- ekosystemtjänster
- strukturer och vattenflöden
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse i ett diagram.

3.13.2 Resultatredovisning

Statusklassificeringen inom den tredje förvaltningscykeln (2016–2021) visar att ungefär hälften av Sveriges sjöar och en tredjedel av vattendragen har hög eller god ekologisk status. Inga ytvattenförekomster uppnår god kemisk status till följd av att gränsvärdena för kvicksilver och PBDE överskrids. Miljöövervakningen ligger till grund för statusklassificering och är, i de fall vattenförekomsten inte uppnår god status, en förutsättning för att kunna genomföra rätt åtgärder. En kontinuerlig utveckling av robusta och tillförlitliga bedömningsgrunder för klassificering av ytvattenstatus pågår och tillämpas inom varje 6-åriga förvaltningscykel.

Medel till åtgärder som bidrar till att miljö kvalitetsmålet kan nås kommer bl.a från Havs- och vattenmyndighetens anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*, stöd inom ramen för den strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik (2023–2027), lokala naturvårdssatsningar (LONA) och Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet (2021–2027). Under 2023 har bl.a. kalkning, åtgärder mot övergödning, farliga ämnen och mot nyetablering av hotade arter samt åtgärder för fiskvandring, restaurering, och för ökad tillgänglighet för friluftsliv genomförts. Från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* användes bl.a. 190 miljoner kronor för kalkning av sjöar och vattendrag.

Klimatförändringar påverkar vattenkvaliteten och innebär ett ökat hot mot dricksvattenförsörjningen. 18 av 21 län har beslutat om regionala vattenförsörjningsplaner där en viktig åtgärd är att inrätta vattenskyddsområden. För 30 procent av de 1 869 kommunala vattentäkterna saknas vattenskyddsområde. 2023 fattades beslut om 16 nya eller reviderade vattenskyddsområden. Många befintliga vattenskyddsområden behöver dessutom ses över för att säkerställa att skyddet är anpassat till aktuella risker. Genom anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* finansierade länsstyrelserna 190 projekt som främst genomfördes av kommuner och va-huvudmän, för bl.a. utveckling av cirkulära lösningar för vattenhushållning, framtagande av vattenförsörjningsplaner och kartläggning av mindre vattenuttag.

Den årliga resursöversikten för fisk- och skaldjursbestånd visar att bestånden av Klarälvslox och Gullspångslox sannolikt inte är inom biologiskt säkra gränser i Vänern. Utbredningen av arter som trivs i kallt vatten, såsom bl.a. öring, har minskat i södra Sverige under de senaste 30 åren till följd av högre vattentemperaturer, mindre vattenflöden och fysisk påverkan.

Den främsta anledningen till att vattendrag inte uppnår god status är fysisk påverkan. Genomförandet av den nationella planen för omprövning av vattenkraftens miljövillkor förväntas bidra till att målet på sikt kan nås. Regeringen beslutade i januari 2023 att pausa omprövningen av vattenkraftens miljövillkor och därefter har

regeringen tagit tre ytterligare beslut om förlängning som nu gäller till den 1 juli 2025, se vidare inom utgiftsområde 21 Energi. Prövning av redan inlämnade ansökningar har fortsatt och domar har beslutats i ca 30 mål. Under 2023 åtgärdades minst 134 vandringshinder, som inte omfattas av omprövningen, som minskar risken för översvämning och samtidigt gynnar vatten- och landlevande växter och djur.

Havs- och vattenmyndighetens beslutade under 2023 om en vägledning avseende kraftigt modifierade vatten och ekologisk potential. I samarbete med Riksantikvarieämbetet har Havs- och vattenmyndigheten också tagit fram en vägledning med kriterier för bedömning av hur kulturmiljöer ska bedömas vid förklarande av kraftigt modifierade vatten.

Resultaten av övervakning av genetisk inomartsvariation hos lax och öring under 2023 visar att den genetiska variationen överlag bibehålls men att populationer ovanför trädgränsen är särskilt känsliga.

Naturvårdsverket redovisade i november 2023 sitt regeringsuppdrag om förslag till nationell strategi, mål och handlingsplan avseende konventionen om biologisk mångfald. Uttern har sedan 2006 ingått i ett av landets 130 åtgärdsprogram för hotade arter men programmet avslutades 2023 då arten bedöms vara livskraftig. Förbud av PCB och borttagande av vandringshinder har bidragit till att minska dödligheten.

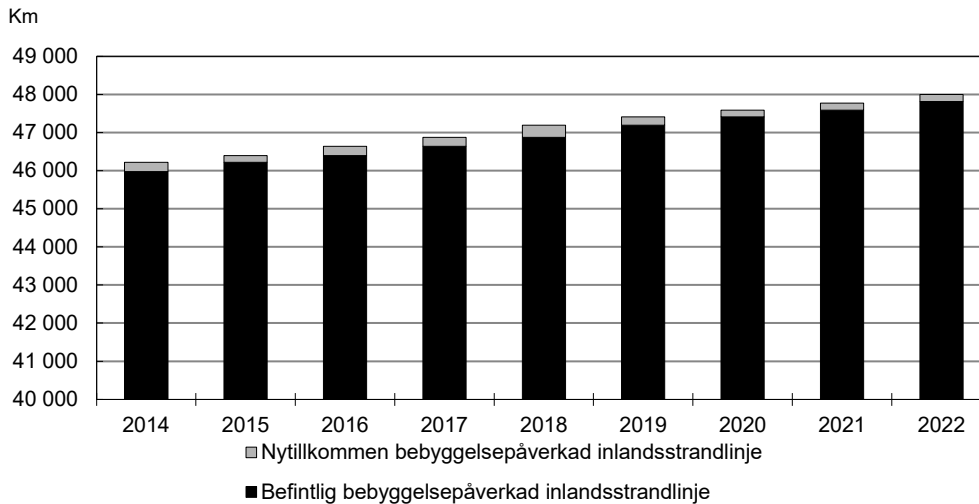
Invasiva främmande arter är en prioriterad fråga under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet. Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket överlämnade 2023 ett förslag om en nationell förteckning över invasiva främmande arter med tillhörande författningsändringar till regeringen. 26 av 28 arter i förteckningen har potentiell negativ effekt på sötvattensmiljöer. Länsstyrelserna redovisade att de under 2023 erhöll drygt 35 miljoner kronor från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* till arbetet mot invasiva främmande arter i sötvatten.

Hantering av genetiskt modifierade vattenlevande organismer är strängt reglerad och risken att sådana organismer hotar biologisk mångfald är därmed väldigt liten. Därför görs bedömningen att denna precisering är uppnådd.

I huvuddelen av alla svenska naturreservat ingår sjöar och vattendrag. Under perioden 2014–2023 bildades 1 459 nya naturreservat och av dessa 195 med ett tydligt syfte att skydda värden i sjöar och vattendrag. Cirka 4 700 hektar sjöar och vattendrag ingick i de områden som skyddades som naturreservat under 2023. Genomförandet av den nationella strategin för skydd av sjö- och vattendrag med höga natur- och kulturvärden bidrar till möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet.

I Naturvårdsverkets uppföljning av de friluftspolitiska målen under 2023 konstateras att tätortsnära naturmiljöer, såsom badplatser, är viktiga för friluftslivet och bidrar till bättre folkhälsa. Under 2023 hade över 80 procent av badplatserna i Sverige utmärkt, bra eller tillfredsställande vattenkvalitet. Under 2022 ägnade sig ungefär 1,2 miljoner personer åt fritidsfiske minst en gång, varav ca 860 000 män och 350 000 kvinnor. Den sammanlagda behållna fångsten uppskattas till 11 300 ton, varav 8 500 ton fångades i sjöar och vattendrag.

Statistik över nyuppförda byggnader visar att bebyggelsen fortsätter att sakta öka i strandnära områden vilket kan ha en negativ påverkan på friluftsliv och växter och djur som lever i och i närheten av strandzonen. 2022 var ca 48 000 kilometer strandlinje i inlandet påverkad av bebyggelse. Det motsvarar 12,5 procent av den totala tillgängliga strandlinjen i Sverige.

Diagram 3.11 Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse

Källa: Statistiska centralbyrån.

3.13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Regeringen konstaterar att det finns ett underskott i genomförandet av konkreta fysiska åtgärder i vatten. Det pågående arbetet med bedömningsgrunder för klassificering av ytvattenstatus är grunden för rätt prioriteringar av åtgärder. Regeringen har i regleringsbrevet till Havs- och vattenmyndigheten 2024 också gett myndigheten uppdraget att under 2024–2026 vidareutveckla samordningen av åtgärdsarbetet inom avrinningsområden, från källa till kust, för att skapa en högre grad av samverkans effekter. En åtgärd, som att hålla kvar vattnet i landskapet genom att t.ex. anlägga våtmarker, kan motverka övergödning, spridning av miljögifter samt gynna biologisk mångfald. Eftersom klimatförändringarna medför att flera av målets preciseringar bedöms bli svårare att nå är en effektiv samordning av åtgärdsarbetet viktigt.

Sverige har generellt bra förutsättningar för dricksvatten av god kvalitet. Regeringen konstaterar dock att samhällsutvecklingen och klimatförändringar ökar konkurrensen om vattenresurser samt risken för översvämningar, för vattenbrist och för sämre vattenkvalitet. Regeringens bedömning är därför att länsstyrelsernas pågående arbetet med att inrätta vattenskyddsområden bidrar till måluppfyllelse. Regeringen har i regleringsbrevet till Havs- och vattenmyndigheten 2024 gett myndigheten uppdraget att öka kunskapen om tillskott och uttag av vatten, särskilt för avrinningsområden som är känsliga för omfattande vattenuttag.

Fysisk påverkan i vattenmiljön är den främsta orsaken till att sjöar och vattendrag inte uppnår god status och därför är omprövningen av vattenkraften angelägen. För att miljökvalitetsmålet ska kunna uppnås är det viktigt att de kvarvarande opåverkade vattendragen får förbli opåverkade i så stor utsträckning som möjligt samt angeläget att strömmande vatten och fiskvandringar återskapas, samtidigt som vattenkraftens förmågor värnas.

Regeringen konstaterar att invasiva främmande arter är ett allvarligt hinder för måluppfyllnad och att problemen kan förväntas öka i framtiden. Det mest

kostnadseffektiva är förebyggande insatser vilket förutsätter god artkunskap för att vidta rätt åtgärder som förhindrar spridning, försvagar och utrotar bestånden.

Påverkan på vattenmiljöer har skett under mycket lång tid och ekosystemen återhämtar sig långsamt. Regeringens bedömning är att de större satsningar som genomförts för att minska övergödningen och fysisk påverkan kommer att ge resultat på lång sikt.

3.14 Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- grundvattnets kvalitet
- god kemisk grundvattenstatus
- kvaliteten på utströmmande grundvatten
- god kvantitativ grundvattenstatus
- grundvattennivåer
- bevarande av naturgrusavlagringar.

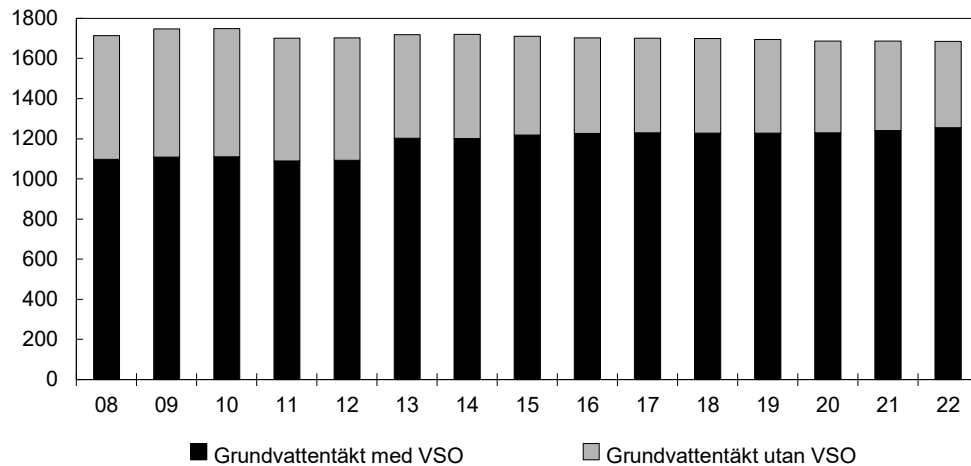
Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorerna antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde och användning av naturgrus i diagram.

3.14.2 Resultatredovisning

Sveriges geologiska undersökning (SGU) publicerade i mars 2024 reviderade bedömningsgrunder för grundvatten i form av en webbaserad handledning. Bedömningsgrunder för grundvatten är ett omfattande kunskapsunderlag om Sveriges grundvattenkvalitet som används för att tolka och värdera insamlade data om grundvatten. I diagram 3.12 redovisas resultat för grundvattendelen vad gäller den nationella indikatorn Antal kommunala yt- och grundvattentäkter med respektive utan vattenskyddsområde. Under 2023 har 14 nya beslut om vattenskyddsområden registrerats, vilket var lika många som föregående år. Av de kommunala grundvattentäkterna saknar 25 procent vattenskyddsområde. Detta är en marginell minskning sedan föregående år, men trenden är fortsatt minskande sett över tid.

Diagram 3.12 Antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde (VSO)

Antal vattentäkter

Anm.: Flera kommunala grundvattentäkter saknar vattenskyddsområde. Det är främst de mindre vattentäkterna som saknar vattenskyddsområde. Även om 25 procent av grundvattentäkterna saknar vattenskyddsområde så produceras enbart 4,4 procent av mängden vatten från grundvattentäkter utan vattenskyddsområde.

Källa: Vattentäcksarkivet vid SGU, Miljömålsindikatorn Vattenskyddsområden och skyddad natur vid Naturvårdsverket.

Inom ramen för Naturvårdsverkets uppdrag Stärkt samordning och vägledning om PFAS har SGU under 2023 utrett eventuell förekomst av PFAS i mark och grundvatten på platser utan kända föroreningskällor. Under 2023 har provtagning av grundvatten utförts på knappt 200 platser inom stationsnätet för nationell miljöövervakning. Sedan hösten 2023 är det möjligt för länsstyrelserna att söka bidrag genom Naturvårdsverkets saneringsanslag för verifierande provtagning av PFAS. Hittills har länsstyrelserna beviljats bidrag för provtagning av 313 misstänkt PFAS-förorenade områden för perioden 2023–2025.

SGU och Livsmedelsverket redovisade i maj 2024 ett regeringsuppdrag med förslag för insamling, hantering, registrering och rapportering av råvattendata, vilket är en förutsättning för genomförande av riskbedömning och rapportering enligt både ramdirektivet för vatten och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten (dricksvattendirektivet).

SGU inledde under 2023 en översyn av samtliga föreskrifter om vattenförvaltning för anpassning till kraven i dricksvattendirektivet. SGU har inom ramen för detta arbete under 2023 publicerat nya föreskrifter om miljö kvalitetsnormer för grundvatten och föreskrifter om kartläggning, riskbedömning och klassificering av status för grundvatten. I de nya föreskrifterna har den kvantitativa statusen förtydligats genom uppdelning i fyra kvalitetsfaktorer: vattenbalans, inträngning av saltvatten eller annan förorening, påverkan på terrestra ekosystem och påverkan på anslutna ytvattenförekomster. Förtydligandet, tillsammans med den kampanj för ökad tillsyn av vattenuttag som länsstyrelserna har bedrivit under 2023 och 2024, bedöms ge bättre underlag för bedömning av grundvattnets kvantitativa status.

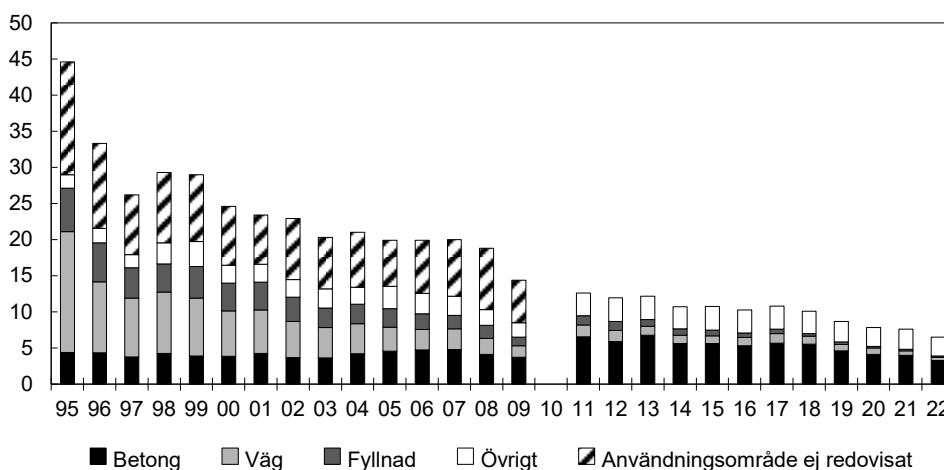
Under 2023 har SGU påbörjat klimatmodellering med avseende på framtida grundvattennivåer och potentiell grundvattenbildning. Under 2019–2023 har den statliga satsningen Åtgärder för en bättre vattenhushållning resulterat i 642 genomförda projekt av bl.a. kommuner och vattenproducenter. Som exempel kan nämnas åtgärder för ökad robusthet i vattenförsörjningen, för utökad övervakning och för att ta fram nya grundvattentäkter och vattenskyddsområden. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har satsningen haft stor betydelse för att påskynda och genomföra konkreta åtgärder inom dricksvattensektorn och därmed

även för skydd och hållbar användning av grundvatten. Inom ramen för regeringens pågående satsning för att restaurera och återskapa våtmarker har SGU arbetat med att förbättra och utöka ett webbaserat hydrogeologiskt kunskapsstöd om hur grundvatten påverkas i samband med våtmarksrestaureringar. Syftet är att öka möjligheterna att hitta geologiska typmiljöer där restaurering kan stärka magasineringsförmågan och därmed öka tillgången på grundvatten.

Under 2022 har uttaget av naturgrus minskat med 15 procent jämfört med föregående år. Av diagram 3.13 framgår hur uttaget av naturgrus är fördelat på olika användningsområden. Det totala uttaget var 6,5 miljoner ton under 2022, vilket är drygt en miljon ton mindre än året innan. Detta är i linje med en nedåtgående trend under flera år, men minskningen är större än tidigare. Naturvårdsverket har under 2023 tagit fram en handledning om täkter, ”Vägledning vid prövning och tillsyn av täktverksamhet”, som bl.a. syftar till bättre hantering av naturgrus.

Diagram 3.13 Användning av naturgrus i Sverige

Miljoner ton

Anm.: Användning av naturgrus 1995–2022. Det totala upptaget av naturgrus är fördelat på olika användningsområden. Fr.o.m. 2011 sker rapportering direkt till Svensk Miljömålsrapporteringsportal. Data från 2010 saknas.

Källa: "Grus, sand och krossberg 2022. Statistics of the Swedish aggregate production 2022", SGU periodiska publikationer 2023:3 (ISSN 0283:2038), samt miljömålsindikatorn Naturgrusanvändning.

Cement är det vanligaste bindemedlet vid betongtillverkning. Framställningen av cement är mycket energikrävande och genererar stora mängder växthusgaser. På uppdrag av regeringen har SGU i en rapport identifierat och föreslagit åtgärder som kan öka tillgången på och underlätta tillhandahållandet av alternativa bindemedel till betong.

3.14.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. På grund av bl.a. brister i övervakningen av våra grundvatten saknas det i dag tillförlitlig kunskap om miljöstatusen i de akvatiska miljöerna, vilket försvårar såväl effektivt åtgärdsarbete som förvaltning av Sveriges grundvatten.

De statliga satsningar och andra insatser som pågår ökar förutsättningarna för att värna grundvattnet. De statliga satsningarna på vattenskyddsområden och åtgärder för en bättre vattenhushållning har bl.a. genom praktisk kunskapsuppbyggnad bidragit till positiva resultat för grundvattnet och därmed för genomförandet av miljökvalitetsmålet.

3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas på ett sådant sätt att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- god miljöstatus
- god ekologisk och kemisk status
- ekosystemtjänster
- grunda kustnära miljöer
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturvärden
- kulturlämningar under vatten
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön i diagram.

3.15.2 Resultatredovisning

Miljöstatus i svenska havsområden

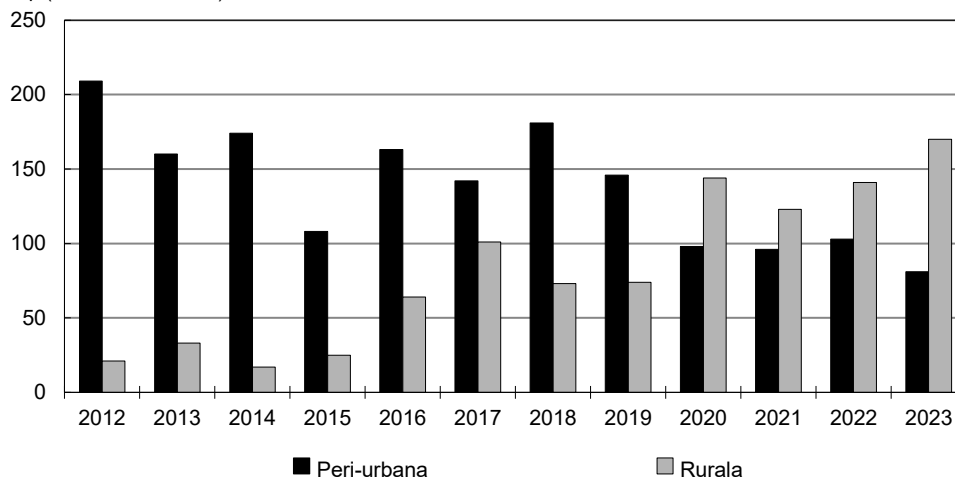
Havs- och vattenmyndigheten påbörjade under 2023 den tredje förvaltningscykeln för att bedöma miljötillståndet och göra en socioekonomisk analys i enlighet med havsmiljöförordningen. Arbetet ingår i det svenska genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi) (EU:s havsmiljödirektiv) och är en uppdatering av bedömningen från 2018. Havs- och vattenmyndigheten bedömer att miljötillståndet i de svenska haven i dag inte är tillfredsställande och att målen för många av de arter och livsmiljöer som finns längs med kusterna och i havsbassängerna inte uppnås. Den socioekonomiska analysen visar att svenska hav skulle kunna ge större samhällsekonomisk nytta om de var friskare. Samtidigt ökar trycket på havet från växande verksamheter som energiutvinning, turism och transporter, men även från accelererande klimatförändringar. Under 2023 publicerade både Helcom och Oskar rapporter med bedömningar av Östersjöns tillstånd respektive Nordsjöns miljöstatus (Third Helcom Holistic Assessment, HOLAS3, Quality Status Report, QSR, 2023). Den övergripande bedömningen i HOLAS3 är att Östersjöns miljöstatus inte har förbättrats. Samtidigt belyser HOLAS3 rapporten att åtgärder som görs för att minska påverkan på Östersjön, exempelvis för att begränsa övergödningen eller för att öka skyddet av den marina miljön, ger resultat. Tre utmaningar lyfts fram i Ospars bedömning av Nordostatlanten; försämrad biodiversitet, föroreningar och klimatförändringar.

Ett flertal åtgärder pågår för att genomföra handlingsplanen för Östersjön och Nordostatlantens miljöstrategi liksom åtgärdsprogrammet för havsmiljön i enlighet med havsmiljöförordningen. Åtgärder vidtas för att bidra till ett mer välmående ekosystem och ökad motståndskraft, inte minst mot klimatförändringen, men det tar tid innan åtgärdernas effekter syns i miljön. Under 2023 arbetade Helcom under Sveriges ledning med att ta fram en vägkarta för arbetet med skrubbers, dvs. tvättning av avgaser från fartyg för att minska svavelutsläppen till luft. Flera länder, däribland Sverige, arbetar med att förbereda nationella förbud för utsläpp till vatten från skrubbrar.

Marin nedskräpning, som t.ex. plast, påverkar sjöfåglar, marina arter och människors upplevelse av naturen och sker till stor del på grund av bristande avfallshantering både i Sverige och i andra länder, nedskräpning på land samt ökad plastproduktion och -konsumtion. Inom ramen för ett särskilt regeringsuppdrag ökade Havs- och vattenmyndigheten insamlingen av uttjänta fiskeredskap från 152 ton (2022) till 237 ton (2023) för att möjliggöra återanvändning och återvinning samt motverka marin plastnedskräpning. Miljömålsindikatorn Marint skräp på stränder visar den årliga utvecklingen i Sverige. Problemet med skräp på stränder är generellt för samtliga län och strandstädning och skräpplockning genomförs i de flesta kommuner. Under 2023 trädde nya regler i kraft för mottagning av avfall från fartyg. De nya reglerna innebär att kraven på såväl fartyg som hamnar skärps med målet att mindre skräp ska hamna i havet. Diagram 3.14 visar mängden upphittat skräp på stadsnära (peri-urbana) respektive oexploaterade (rurala) stränder runt Kattegatt och Östersjön.

Diagram 3.14 Skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön

Skräp (antal/100 m strand)

Källa: Håll Sverige Rent.

Åtgärdsarbetet på land, på såväl nationell som lokal nivå, påverkar möjligheterna att nå god miljöstatus i havet och är av största vikt för att nå målet, framför allt vad gäller tillförsel av näringsämnen och farliga ämnen. Enligt vattenmyndigheterna som är placerade vid Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Kalmar och Länsstyrelsen i Västra Götalands län uppnår enbart 21 procent av kustvattenförekomsterna minst god ekologisk status. Ingen kustvattenförekomst uppnår god kemisk status i ytvattnet. Genom anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*, som fördelas av Havs- och vattenmyndigheten, finansieras åtgärder som har betydelse för Sveriges havsområden. Under 2023 avsattes 235 miljoner kronor till arbete med lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) varav 47 nya projekt särskilt bidrog till att upp nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. För att utöka skyddet av havs- och vattenmiljöer, med

fokus på Östersjön, har regeringen genom Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev för 2024 tillfört 49 miljoner kronor i en treårig satsning för att stärka det nationella arbetet för det akvatiska områdesskyddet. Medlen går till att skydda miljöer i både söt och saltvatten.

Havets och grunda kustnära miljöers samhällsekonomiska bidrag

Friska hav ger stor samhällsekonomisk nytta eftersom ekosystemet levererar det flöde av ekosystemtjänster som det har potential att göra. Yrkesfiske samt marin turism och rekreation är de ekonomiska aktiviteter som framför allt påverkas av en försämrad havsmiljö. Maritima transporter, som är den största sektorn sett till nettoomsättning och förädlingsvärde, har ett lägre beroende av ekosystemtjänster.

I den årliga s.k. Fiskbarometern som tas fram av SLU, visas bedömning av förekomsten kommersiellt viktiga arter. För bedömningsåret 2023 klassades 41 procent som hållbart nyttjade. Endast 2019 har andelen ”hållbart nyttjade” bestånd varit lägre. Såväl sill- som torskbestånd bedöms som ”ej hållbart nyttjade” baserat på den senaste vetenskapliga rådgivningen från International Council for the Exploration of the Sea (ICES). Bevarandeåtgärder för den akut hotade ålen innebär att fisket är stängt under en period på sex månader, och en nyhet är att Östersjöländerna samordnar sina stängningsperioder för att främja ålens utvandring ur Östersjön.

Havs- och vattenmyndigheten avslutade under 2023 ett treårigt projekt för att utveckla en regional modell för ekosystembaserad havsförvaltning. Förvaltningsmodellen ska bidra till att uppnå miljö kvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Olika aktörer har enats kring hantering av målkonflikter och åtgärder samt getts möjlighet att föra fram ett lokalt och regionalt bidrag till den nationella förvaltningen. Projektet fortsätter i ytterligare tre år. Den ekosystembaserade havsförvaltningen inriktar sig på ett antal prioriterade åtgärder i flera områden.

Klimatomställning och energiomställning ställer krav på ökad produktion av fossilfri energi. Under 2023 har Statens energimyndighet tagit fram underlag om områden för energiutvinning till havs. Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram och remitterat förslag till ändrade havsplaner som bl.a. omfattar ytterligare 90 TWh i årlig elproduktion genom havsbaserad vindkraft. Myndigheterna har även gemensamt presenterat en kunskapsammansättning om förutsättningar och åtgärder för samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård (Havs- och vattenmyndigheten 2023:2).

Havs- och vattenmyndigheten har färdigställt en kunskapsammansättning (Konnektivitet i kustvatten, En kunskapsammansättning om organismers rörelser i kustzonen 2022:13) för att belysa hur man kan förbättra organismers möjlighet att förflytta sig mellan olika områden i kusten, vilket bidrar till klimatanpassning genom att minska risken för att en art förvinner från ett område.

Bevarande av livsmiljöer, arter och genetisk variation samt bekämpning av främmande arter

Genom övervakning av genetisk inomartsvariation stärks förutsättningarna för att kunna bedöma olika populationers långsiktiga överlevnad och ekosystemens motståndskraft. Detta är särskilt viktigt i ljuset av pågående klimatförändringar. Resultatet från 2023 visar att den genetiska variationen överlag bibehålls men för lax visar indikatorerna att genetisk variation mellan unika älvbestånd minskat över tid.

Under 2023 har Havs- och vattenmyndigheten slutredovisat uppdraget att utforma och inrätta ett övervakningsprogram för oavsiktlig fångst av tumlare i egentliga Östersjön och Bälthavsområdet. Bifångst inom fisket, föroreningar och

undervattensbuller är de främsta hoten mot tumlaren. Som ett led i arbetet för att förbättra skyddet för tumlaren beslutade regeringen i mars 2024 om ändringar i förordningen (1992:1226) om Sveriges ekonomiska zon, förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen och förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. för att förtydliga reglerna om Natura 2000-områden. Genom förordningsändringarna tydliggörs dels att myndigheternas skyldigheter att skydda Natura 2000-områden också innefattar en skyldighet att förhindra att skyddade livsmiljöer försämras och att skyddade arter utsätts för en betydande störning, dels att myndigheternas skyldigheter avseende Natura 2000-områden även gäller i Sveriges ekonomiska zon. Tumlaren är en av de arter som påverkas av undervattensbuller. Bara de nordligaste havsbassängerna har god status för kontinuerligt buller. För första gången har EU-gemensamma tröskelvärden för buller tagits fram vilket blir viktigt för det fortsatta arbetet inom havsmiljöförvaltningen.

Invasiva främmande arter fortsätter att sprida sig till nya områden och miljöer. Havs- och vattenmyndigheten följer marina arter genom ett övervakningsprogram. På så sätt ökar förutsättningarna att upptäcka förändringar i utbredning och spridningsmönster för invasiva arter. Under 2023 fördelade Havs- och vattenmyndigheten med drygt 28 miljoner kronor till länsstyrelserna för att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Bevarande av natur- och kulturmiljöer samt möjligheten till friluftsliv

Under 2023 kom världens länder inom FN överens om ett avtal till skydd för biologisk mångfald i havet bortom nationell jurisdiktion. Avtalet innebär ökade möjligheter att skydda havsmiljön i världshavet. Genom att öka det marina områdesskyddet i Sverige ökar tillgången till havets ekosystemtjänster. Under året har sex nya marina naturreservat bildats och den skyddade marina arealen har ökat med mer än 20 000 hektar, vilket innebär att det totala skyddet nu är 15 procent. Havs- och vattenmyndigheten har arbetat med att införa fiskeregleringar i marina skyddade områden, exempelvis att förbjuda allt fiske i vissa marina skyddade områden i Östersjön.

Övervakningen av marina skyddade områden med särskild fiskereglering har fortsatt under 2023, med fokus på Kattegatt. Antalet misstänkta överträdelser som observerats i dessa områden har minskat kraftigt jämfört med tidigare år. Tre regionala förvaltningsråd för marint områdesskydd i Västerhavet, Egentliga Östersjön och Bottniska viken har inrättats av Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med berörda länsstyrelser för att stärka och utveckla nätverken av marint skyddade områden. Syftet är att säkerställa en biologisk mångfald och fungerande ekosystem.

Flera faktorer påverkar friluftslivet. Över hela landet sker en fortsatt samhällsutbyggnad i kustnära områden, liksom i strandnära skyddade områden vilket kan påverka tillgängligheten för ett hållbart friluftsliv, och därmed folkhälsan. Av Sveriges badvatten har 84 procent bra eller bättre kvalitet. Målet i miljömålsmanualen är att 95 procent av Sveriges badvatten ska uppnå minst bra status. Antalet fritidsfiskare fortsätter att minska. Under 2022 gjordes ungefär 3,6 miljoner fiskedagar längs kusten eller i havet, vilket kan jämföras med 5,0 miljoner fiskedagar 2020. Minskningarna har framför allt skett bland kvinnor och i Götaland och Svealand.

3.15.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att miljömålet för närvarande inte nås och att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Miljökvalitetsmålet Hav i

balans samt levande kust och skärgård är ett komplext och omfattande mål som påverkas av olika sektorer.

Regeringen bedömer att det internationella samarbetet och i synnerhet det havsregionala samarbetet inom och mellan Helcom och Ospar är avgörande för att förbättra havsmiljön. Särskilt när det gäller övergödningens problemen gäller detta även nationellt och lokalt.

Regeringen noterar att HOLAS3 tydligt visar att genomförda åtgärder ger resultat. Samverkan på avrinningsområdesnivå har stärkt effektiviteten och takten i åtgärdsarbetet. Regeringen har i regleringsbrevet till Havs- och vattenmyndigheten 2024 därför gett myndigheten uppdraget att under 2024–2026 vidareutveckla åtgärdssamordningen mellan olika aktörer i kust- och avrinningsområden för att förbättra en helhetssyn mellan åtgärdsprogrammen för vattenförvaltningen och åtgärdsprogrammet för havsmiljön i såväl planering som genomförande. Regeringen bedömer att uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet mot övergödning och det lokala åtgärdsarbetet inte är tillräckligt utvecklat för att öka effektiviteten i åtgärdsarbetet.

Klimatförändringarna innebär kraftigt ökade risker för en havsmiljö som redan är hotad. Regeringen bedömer att klimatförändringen bör ses som ytterligare en stressfaktor för den marina miljön tillsammans med andra mänskliga aktiviteter med negativa effekter på miljöstatusen. I skrivelsen Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr 2023/24:97) belyser regeringen att klimatanpassningsarbetet förutsätter ett intensifierat arbete för att öka havens motståndskraft och återhämtningsförmåga.

3.16 Myllrande våtmarker

Miljö kvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- våtmarkstypernas utbredning
- våtmarkernas ekosystemtjänster
- återskapade av våtmarker
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Anlagda och restaurerade våtmarker som diagram.

3.16.2 Resultatredovisning

Våtmarkstypernas utbredning är relativt konstant

Stora arealer våtmark har historiskt torrlagts inom jord- och skogsbruket och tidigare utdikningar fortsätter att påverka våtmarker negativt. Genom att nydikning sedan

länge nästan har upphört bedöms att våtmarkernas utbredning inte minskar i någon större omfattning i dag, med vissa undantag. Källnaturtyper försvinner i viss omfattning, främst i skogsmark, huvudsakligen på grund av otillräcklig hänsyn vid markanvändning. Arealen palsmyr minskar i takt med utveckling mot ett varmare klimat. Hävdberoende naturtyper, som t.ex. rikkärr, minskar på grund av utebliven hävd och efterföljande igenväxning. Våtmarker försvinner också i samband med exploatering, t.ex. i samband med vägbyggnation.

Våtmarkernas ekosystemtjänster, gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Enligt Sveriges senaste artikel 17-rapportering till EU i enlighet med rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet) är de stora våtmarksarealerna i alpin region relativt väl bevarade, medan flertalet av naturtyperna i boreal och kontinental region har otillfredsställande eller dålig bevarandestatus (2019). Rapporteringen visar också att 19 av 23 rapporterade arter knutna till våtmarker, huvudsakligen i boreal och kontinental region, uppvisar dålig eller otillfredsställande bevarandestatus. Restaurering av våtmarker i skyddade områden har bidragit till att bevarandetillstånd för naturtyper har förbättrats, eller kommer att förbättras samt till att ett flertal hotade och sällsynta arter har fått eller har potential att få en bättre livsmiljö. Rikkärr, öppna mossar och kärr samt högmossar är de typer av våtmarker som har restaurerats i störst omfattning under 2023.

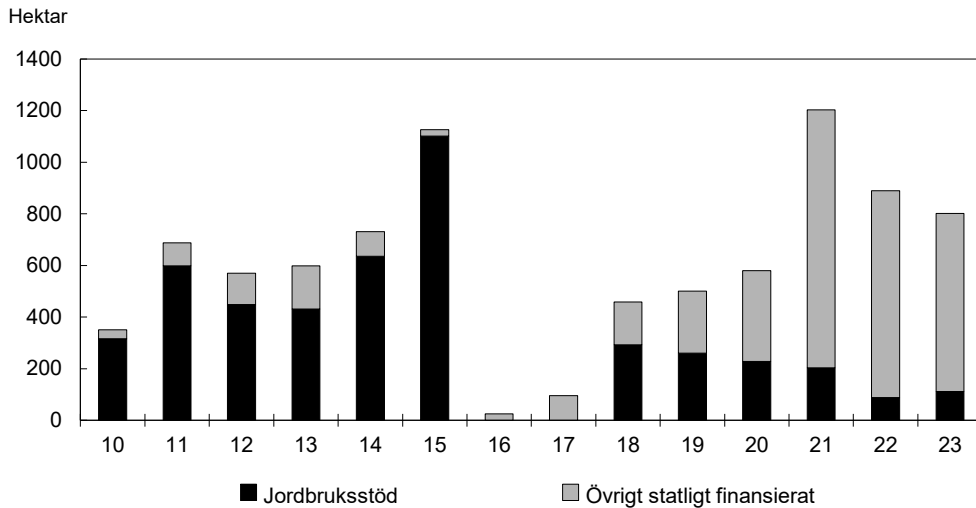
Återskapande av våtmarker

Regeringen avsatte 300 miljoner kronor under 2023 för att restaurera och återskapa våtmarker inom anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*. Av dessa använde länsstyrelserna ca 156 miljoner kronor, Skogsstyrelsen drygt 47 miljoner kronor och kommuner drygt 80 miljoner kronor via LONA, dvs. totalt ca 283 miljoner kronor. Sammantaget har arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker ökat i omfattning de senaste åren och kapaciteten har ökat, och förväntas öka ytterligare de närmaste åren. Den vanligaste hydrologiska åtgärden är dämning och pluggning av diken. Ett ökat fokus på klimatnyttan med våtmarker har lett till en förskjutning i vilka marker som restaureras.

Utöver åtgärder som finansieras via anslag 1:3 finansieras investeringar av anläggning och restaurering av våtmarker i odlingslandskapet samt skötselersättning genom den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP).

Skogsstyrelsen har under 2023 utökat arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker jämfört med 2022. Skogsstyrelsen har byggt upp kompetens och kapacitet inom myndigheten samt insatser för att väcka intresse hos markägare. Under 2023 har Skogsstyrelsen träffat 76 avtal med markägare om restaurering av ca 244 hektar våtmarker på torvmark, och 105 hektar restaurerades genom pluggning av diken.

För de olika stödformerna har sammanlagt restaurerings- och återvätningsåtgärder genomförts på ca 3 280 hektar våtmarker under 2023, och en mångdubbelt större yta utreds för möjliga åtgärder. Anlagd och hydrologiskt restaurerad våtmark på mineraljord var under 2023 ca 800 hektar, se diagram 3.15, och på torvmark ca 1 040 hektar. Totalt beräknas all våtmarksrestaurering som utförts med statliga medel 2023 ha bidragit med utsläppsminskningar av drygt 6 000 ton koldioxid-ekvivalenter. Satsningen på att restaurera och återskapa våtmarker har haft stor betydelse för miljö kvalitetsmålet.

Diagram 3.15 Anlagda och restaurerade våtmarker som inte är belägna på torvmark

Källa: Naturvårdsverket.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att anlägga och restaurera våtmarker (bet. 2022/23:MJU7 punkt 11, rskr. 2022/23:145). Av tillkännagivandet framgår att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att dra mesta möjliga nytta av de ekosystemtjänster som våtmarker bidrar med och för att relevanta miljö kvalitetsmål ska kunna nås samt att arbetet med att skydda, återskapa och anlägga våtmarker behöver fortsätta och förstärkas och att det behövs utökade satsningar på våtmarker för att vårda och restaurera redan befintliga områden men också för att förstärka arbetet med att anlägga nya (bet. 2022/23:MJU7 s. 29–31.)

Regeringen har förstärkt den långsiktiga satsningen på arbetet med att anlägga och restaurera våtmarker. Regeringen tillförde 2023 anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* 200 miljoner kronor i en permanent satsning för att finansiera återvätning av dikade våtmarker. I budgetpropositionen för 2024 tillfördes ytterligare 155 miljoner kronor för 2024, 235 miljoner kronor för 2025 och 375 miljoner kronor per år för 2026–2030.

De vanligaste hydrologiska åtgärderna är dämning och pluggning av diken vilket leder till återvätning, men skötsel i form av borttagning av vegetation och hävd ingår också i satsningen. Regeringen har under 2024 tillfört 500 miljoner kronor på anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur*, vilket bidrar till skydd av bl.a. värdefulla våtmarker. Knappt 11 000 hektar våtmark skyddades i naturreservat under 2023.

Förslaget till stärkt regional åtgärdssamordning i Havsmiljöpropositionen och den treåriga budgetsatsningen i budgetpropositionen för 2023 på vattenmiljön inklusive övergödning där minst 30 miljoner kronor får användas under 2024 för åtgärdsarbetet mot bl.a. övergödning, vilket kan omfatta bidrag till länsstyrelser för åtgärdsarbete och att underlätta och stödja arbetet med åtgärdssamordning mot övergödning, kommer sannolikt att innebära att fler våtmarker anläggs i landskapet.

Regeringen har under 2023 gett ett regeringsuppdrag till Naturvårdsverket att tillsammans med Statens jordbruksverk och Havs- och vattenmyndigheten se över regelverket för vattenverksamhet och markavvattnings. Syftet är att underlätta för återvätning där det inte finns andra motstående intressen såsom jordbruk eller skogsbruk.

Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Hotade arter och återställda livsmiljöer, främmande arter och genotyper

När det gäller arbetet med hotade arter i våtmarker har huvudsakligen hydrologisk återställning genomförts, men även återskapande av hävdade naturtyper och borttagning av igenväxningsvegetation. Åtgärdernas syfte är att bidra till gynnsam bevarandestatus för flera våtmarkstyper, främst rikkärr, men även för hotade arter såsom violett guldvinge och flodpärlmussla. Även ett antal åtgärder för att förbättra miljöer för flera grod- och paddarter har genomförts.

Under 2023 fördelades inga medel till länsstyrelserna för åtgärder mot invasiva främmande växtarter på land.

Bevarade av natur- och kulturmiljövärden

Enligt SCB:s årliga statistik ökar arealen våtmark som är formellt skyddad i nationalpark, naturreservat, naturvårdsområde eller Natura 2000 i långsam takt. Sammanlagt har knappt 11 000 hektar våtmark skyddats i naturreservat under 2023. Under 2023 har 12 naturreservat bildats eller utökats som bidrar till skydd av våtmarker i Myrskyddsplanen, och den skyddade arealen i Myrskyddsplanen ökade under 2023 med 2 342 hektar. Antalet områden i Myrskyddsplanen där skyddet är komplett uppgår nu till 406 områden, 239 områden och sammanlagt ca 158 000 hektar återstår att skydda enligt planen. När det gäller bevarande av kulturmiljöer i våtmarksmiljöer är det mest utbredda kulturmiljövärdet det biologiska kulturarvet knutet till slätter och bete.

Under senare år har brytningen av energitorv minskat och under 2020-talet har den sjunkit kraftigt. Sedan 2015 bryts mer odlingstorv än energitorv. Under 2023 bröts totalt ca 2 000 000 kubikmeter torv, varav 194 000 kubikmeter energitorv och 1 807 000 kubikmeter odlingstorv, vilket är en kraftig minskning jämfört med 2022.

Friluftsliv och buller

Under 2023 har projekt som syftar till att öka tillgängligheten för friluftslivet medgetts genom LONA och bidrag har, bl.a. beviljats till fågeltorn. Enligt Naturvårdsverket beskriver flera län problem med körskador i våtmarker i samband med användning av fyrhjulingar och snöskotrar. Terrängkörning bidrar dessutom till buller och utsläpp av avgaser i miljöer som annars är tysta och den ökade utbyggnaden av vindkraft kan komma att påverka våtmarkers värde för friluftslivet i en ogynnsam riktning.

3.16.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet. De regionala bedömningarna av måluppfyllelsen under 2023 visar att trenden bedöms som negativ i 6 län, neutral i 11 län och positiv i 2 län. I 2 län bedöms trenden oklar. 20 län bedömer att målet inte nås till 2030. Det är en liten förändring jämfört med 2022 då trenden bedömdes negativ i 5 län, neutral i 12 län och positiv i 2 län. Trenden för att nå miljömålet är därför sammantaget fortsatt neutral.

Det görs många viktiga insatser för restaurering, skydd och skötsel av våtmarker som ger tydliga resultat. Samtidigt har andra insatser som arbetet mot invasiva arter och skötsel av värdefull natur minskat. Våtmarkernas natur- och kulturvärden påverkas negativt av framför allt tidigare dikningar men även av klimatförändringen, kvävednedfall, otillräckliga skydds zoner och exploateringar.

Regeringen har höjt ambitionsnivån och kapaciteten i arbetet med restaurering av våtmarker vilket har påverkat måluppfyllelsen i positiv riktning. Anläggning och

restauration av våtmarker har ökat de senaste åren till följd av regeringens satsningar och det pågår fortfarande en kapacitetsuppbyggnad hos myndigheterna. Ett ökat fokus på klimatnyttan med våtmarker har lett till en förskjutning i vilka marker som restaureras. Andelen torvmarker i skogslandskap och skyddade områden som finansieras via våtmarkssatsningen ökar.

Våtmarksprojekten bidrar även till att många av våtmarkernas viktiga nyttor såsom klimatanpassning, minskad övergödning och rekreation gynnas. En gynnsam bevarandestatus för naturtyperna i boreal och kontinental region har dock inte kunnat nås. Invasiva främmande arter är ett stort potentiellt hot mot naturligt förekommande arter i våtmarker. Bekämpningen tar tid om man vill uppnå utrotning, och arter som inte utrotas lokalt riskerar att spridas till nya platser. Bekämpningen beräknas kräva fortsatta insatser framöver. Arbetet med hotade arter har ökat över tid och förväntas bidra till förbättrad bevarandestatus för flera naturtyper och arter.

Genomförandet av myrskyddsplanen är en viktig åtgärd för att landets mest värdefulla våtmarker ska kunna bevaras. Slätter och bete i tillräcklig omfattning på hävdgynnade våtmarker som mader, fuktängar och rikkärr är viktigt för att bevara deras natur- och kulturmiljövärden. Våtmarker är viktiga för friluftslivet och har ofta goda förutsättningar att erbjuda ostörda naturmiljöer med höga upplevelsevärden. De är även ofta viktiga fågellokaler. De satsningar som görs på vandringsleder, utsiktstorn, guidningar och informationsmaterial är viktiga för att öka kunskap och intresse för våtmarkernas värde, exempelvis i friluftslivssammanhang.

3.17 Levande skogar

Miljö kvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna
- skogens ekosystem är vidmakthållna
- skogens biologiska mångfald är bevarad och arter kan sprida sig i en grön infrastruktur
- naturtyper och arter har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för utveckling av värdena finns
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Grov död ved, grova träd och äldre lövrik skog som diagram.

3.17.2 Resultatredovisning

Skyddade områden för skogens biologiska mångfald ökar

Sveriges landyta består till 68 procent av skogsmark. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen har Sverige en pågående förlust av naturvärden i skogslandskapet som inte går att återskapa under överskådlig tid. Enligt uppföljningen är myndigheternas arbete med formellt skydd av värdefulla skogar ett viktigt bidrag för att minska ytterligare förlust och fragmentering av skogar med höga naturvärden.

Skogsstyrelsens fördjupade utvärdering av miljö kvalitetsmålet Levande skogar visar att styrmedel och åtgärder behöver utvecklas för att målet ska nås. Skogsstyrelsens analys i utvärderingen visar på marknadsmisslyckanden i skogsbruket. För enskilda skogsägare är det ofta olönsamt att anpassa skogsbruket för att gynna den biologiska mångfalden och de samhällsvärden som följer därav. Incitamenten för att göra investeringar och anpassningar avsedda för att gynna den biologiska mångfalden är för svaga. De fem viktigaste frågorna är enligt Skogsstyrelsen (rapport 2022/12) brist på viktiga livsmiljöer i skogslandskapet, ogynnsam status eller negativ utveckling för många skogslevande arter, att flera av skogens ekosystem har otillräcklig status, att kulturmiljöer förstörs i skogslandskapet i samband med skogsbruksåtgärder och negativ påverkan på skogslandskapets vattendrag.

Under 2023 har det tillkommit 20 073 hektar formellt skyddad produktiv skogsmark genom statliga och kommunala naturreservat, vilket är en högre nivå än 2022 (10 978 hektar). Länsstyrelserna har beslutat att bilda naturreservat omfattande 19 267 hektar produktiv skogsmark och kommunerna har fattat beslut om naturreservat omfattande 806 hektar. Skogsstyrelsen har under 2023 reserverat medel för intrångsersättningar avseende skog ovan gränsen för fjällnära skog. Sammanlagt har 1020 hektar produktiv skogsmark skyddas i biotopskyddsområden och genom naturvårdsavtal. Skogsstyrelsen har tillsammans med Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att se över den nationella strategin för formellt skydd av skog, vilket aviserades i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58). Myndigheterna har tagit fram ett utkast till reviderad strategi i dialog med skogliga intressenter och i nära samverkan med länsstyrelserna, som har remitterats. Myndigheterna har även lämnat förslag på ändringar av den formella skyddsformen biotopskyddsområde och utrett behovet av skydds- och ersättningsformer särskilt anpassade för det fjällnära området. Naturvårdsverket har beslutat om riktlinjer för väntansavtal, som innebär att markägare får ersättning i väntan på att ett områdesskydd ska bildas på deras mark. Efterfrågan på formellt skydd från markägare, mätt i antalet inkomna intresseanmälningar, har under 2023 nästan fördubblats sedan 2021. Naturvårdsverket har under 2023 träffat överenskommelser om ekonomisk ersättning i form av intrångsersättning eller köp av fastigheter med skogsägare som har värdefulla skogar som omfattar 9 281 hektar produktiv skogsmark. Länsstyrelserna har ansvar för att formellt skydda områdena genom att besluta om bildande av naturreservat. Under 2023 tecknades även en överenskommelse mellan Sveaskog AB (Sveaskog) och Naturvårdsverket, i enlighet med regeringsuppdrag om skydd av värdefulla statliga fjällnaturskogar (M2022/01240), som utan ersättning säkrade ytterligare drygt 101 000 hektar mark, varav ca 48 000 hektar produktiv skogsmark.

Naturvårdsverket har tillsammans med länsstyrelserna och Sveaskog identifierat områden med ca 32 300 hektar ersättningsmarker varav ca 21 500 hektar är produktiv skogsmark. Arbetet har skett i enlighet med regeringsbeslut (M2022/01523) enligt vilket högst 25 000 hektar icke skyddsvärd, produktiv skogsmark ska överföras från Sveaskog till Naturvårdsverket för att användas som ersättningsmark vid

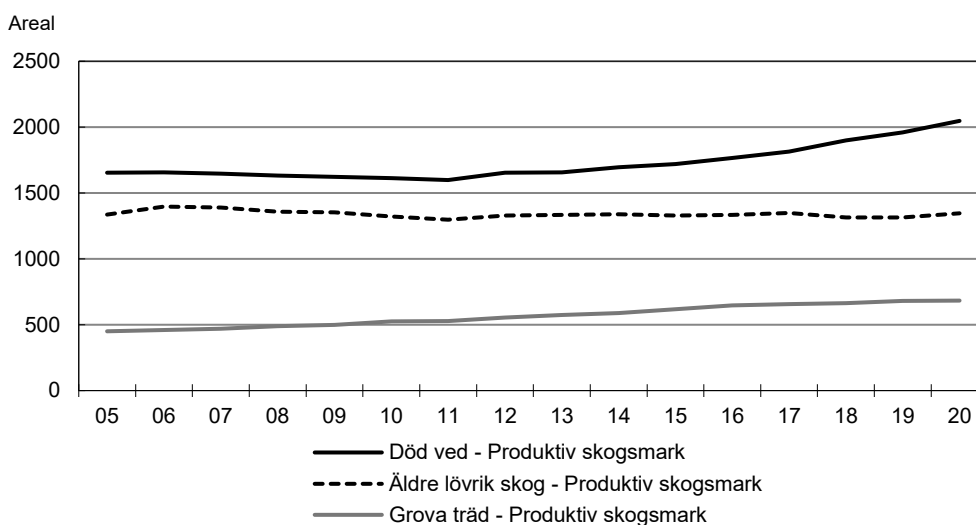
områdesskydd i huvudsak utanför fjällnära områden. Att den utsedda arealen uppgår till mindre än 25 000 hektar produktiv skogsmark beror på att Naturvårdsverket valt att inte gå vidare med vissa av de identifierade områdena, efter genomförda konsultationer med rennäringen.

Skogsbrukets frivilliga avsättningar omfattade 1,3 miljoner hektar 2023, en minskning med ca 22 000 hektar jämfört med 2022. Den största orsaken till minskningen är ett avtal mellan Sveaskog och Naturvårdsverket om att en del av Sveaskogs avsättningar ska bli formellt skydd, vilket innebär att de inte räknas som frivilliga avsättningar längre. Vid avverkningar lämnas i genomsnitt knappt 10 procent av den avverkningsanmälda arealen med skog kvar som s.k. hänsynsytor för natur- och kulturvärden. På ca 20 procent av avverkningarna lämnas inga sådana avsättningar. Volymen lämnade hänsynsträd visar en fortsatt minskande trend. Sedan 1993 uppskattas totalt ca 530 000 hektar hänsynsytor sparats. Det saknas emellertid uppföljning över sparade hänsynsytor, om de finns kvar över tid och om det finns områden som också redovisas som frivilliga avsättningar.

Förekomst av grova träd och död ved ökar

Enligt Naturvårdsverket är den produktiva skogens medelålder lägre i dag än på 1950-talet. Huvuddelen av landets produktiva skogsmark är i dag i åldersklasserna upp till 60 år eller yngre. Sedan 1920-talet har arealen produktiv skog över 160 år minskat med ca 40 procent, men sedan 1990-talet har sådana skogar ökat. Förekomsten av grova träd och död ved, vilka har betydelse för biologisk mångfald, har ökat. Se diagram 3.16.

Diagram 3.16 Strukturer i skogslandskapet

Anm.: Diagrammet visar produktiv skogsmark inklusive formellt skyddad skog.

Källa: Riksskogstaxeringen, Sveriges lantbruksuniversitet.

Skogsstyrelsen har i samarbete med Sveaskog AB, Statens fastighetsverk och Sametinget genomfört ett uppdrag om att stärka statens roll för ett hållbart skogsbruk och utveckla alternativa brukningsmetoder som tar större hänsyn till renbete i renkötselområden på statlig mark (dnr. LI2023/03799). Skogsstyrelsen har under de senaste åren märkt ett ökat intresse för hyggesfritt skogsbruk och bedömer att myndighetens arbete med kunskapsspridning och rådgivning har gett resultat. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen redovisade 2023 förslag på åtgärder för att utveckla och förbättra förutsättningarna för hyggesfritt skogsbruk. Skogsstyrelsen ser även ett ökat intresse för variation i skogen i form av bl.a. varierande trädslag och alternativa skötselformer.

Konkreta åtgärder för att förbättra statusen för skogslevande arter

Enligt Naturvårdsverket är situationen allvarlig för arter som är beroende av att lämpliga skogsmiljöer och substrat finns kvar på samma plats under lång tid och för arter som behöver livsmiljöer som har blivit ovanliga i skogslandskapet. Sveriges lantbruksuniversitet redovisar att ca 1 000 arter knutna till lång skoglig kontinuitet är rödlistade som akut hotade, starkt hotade eller sårbara. (Skogsstyrelsen, rapport 2022/12). Cirka 400 arter bedöms vara hotade i kategorierna akut hotade, starkt hotade eller sårbara till följd av trakthyggesbruket. Majoriteten av dessa, 323 arter, är rödlistade på grund av att de har minskande populationer medan 71 arter rödlistas på grund av att de har små populationer. Av de bofasta barrskogslevande hotade arter som påverkas negativt av trakthyggesbruk finns de flesta i Jämtlands län (227 arter), Dalarnas län (195 arter), Norrbottens län respektive Västernorrlands län (bägge 184 arter) samt Västerbottens län (178 arter). Index för indikatorn Häckande fåglar i skog visar stabilt läge för gruppen fåglar knutna till lövrik skog, gammal skog och skog med höga naturvärden, men fortsatt minskning av gruppen fåglar knutna till död ved. Flera av de mest hotade arterna finns fortfarande kvar men ofta i små, sårbara populationer. Enligt Skogsstyrelsen har den gröna infrastrukturen stora brister.

Inom ramen för Åtgärdsprogram för hotade arter i skogen har konkreta åtgärder genomförts både inom och utanför skyddade områden som enligt Naturvårdsverket är avgörande för att förbättra bevarandestatusen hos arterna, och som även gynnar ett flertal andra rödlistade arter som utnyttjar samma livsmiljöer.

Skogens ekosystem levererar timmer och massaved

Enligt Naturvårdsverket är statusen fortsatt god för ekosystemtjänsten produktion av timmer och massaved. Ekosystemtjänsterna biologisk mångfald samt habitat och livsmiljöer har otillräcklig status. Naturvårdsverket har 2023 gjort en satsning för att utveckla nya metoder för att mäta DNA-spår av markorganismer i skogsmark, som väntas ge ökad information om ekosystemens status. Skogsstyrelsen har fortsatt att ge rådgivning om klimatanpassning av skogsbruk liksom att utveckla sin tillsyn och kompetensförsörjning när det gäller artkunskap och naturvärdesbedömning.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ytterligare åtgärder för att bekämpa granbarkborren i skyddade områden och kompensation till enskilda skogsägare (bet. 2021/22: MJU18 punkt 51, rskr. 2021/22:206). Regeringen gav den 30 juni 2022 Naturvårdsverket i uppdrag att se över behovet av eventuella ytterligare åtgärder för att bekämpa granbarkborre i formellt skyddade områden, tydliggöra i vilka fall det ska vara statens ansvar att vidta nödvändiga åtgärder samt se över möjligheten att införa en kompensationsmodell för skador orsakade av spridning av granbarkborre från skyddade områden (M2022/01450). Genom uppdraget ansåg regeringen att tillkännagivandet var tillgodosett, men konstitutionsutskottet ansåg att detta inte var tillräckligt och punkten står därför åter som öppen. Naturvårdsverket redovisade regeringsuppdraget den 30 september 2023 (KN2023/04006). I sin redovisning av uppdraget har Naturvårdsverket tydliggjort statens ansvar för att vidta nödvändiga åtgärder vid spridning av granbarkborre från formellt skyddade områden. Naturvårdsverket har med stöd av Skogsstyrelsen gjort bedömningen att det inte är motiverat att införa en kompensationsmodell för skador på egendom som kan kopplas till spridning av granbarkborre från skyddade områden, baserat på att det finns pågående domstolsprocesser som behandlar frågan om skadestånd, risken för uppkomsten av parallella kompensationsystem samt att det finns begränsade förutsättningar att utforma en ersättningsmodell som blir transparent och kostnadseffektiv. Naturvårdsverket har uppdaterat sin vägledning till förvaltare av skyddade områden utifrån nya kunskaper om lämpliga bekämpningsåtgärder. Naturvårdsverket redovisar ett antal åtgärder som regeringen bedömer kan

genomföras av berörda myndigheter inom deras befintliga uppdrag. Den formellt skyddade granskogen omfattar en mindre del av den äldre granskogen och har en varierad struktur som inte är lika attraktiv för granbarkborren. Regeringen har även gett Skogsstyrelsen i uppdrag att förebygga och övervaka skogsskador och att samordna berörda myndigheters arbete med att bekämpa granbarkborre samt samverka med berörda intressenter (Skogsstyrelsens regleringsbrev 2024). Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Skötsel bevarar natur- och kulturmiljövärden i skogen

Skötsel av skogar i formellt skyddade områden bevarar och utvecklar naturvärden. Under 2023 har färre skötselinsatser genomförts i naturreservat och nationalparker. En nationell strategi för natur- och kulturvårdande skötsel av skogar avsatta för naturvårdsändamål har tagits fram inom ramen för Miljömålsrådets programområde. Två rådgivningsprojekt har 2023 påbörjats inom Landsbygdsprogrammet, kopplade till förbättrad miljöhänsyn. Landsbygdsprogrammets stöd till kompetensutveckling - Skogens miljövärden - avslutades 2022. Samtidigt ökade det ekonomiska stödet inom Landsbygdsprogrammet till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder (Nokås) och under 2023 åtgärdades 196 hektar med åtgärder för ökad biologisk mångfald.

Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har delrapporterat regeringsuppdraget om att utveckla digitala kunskapsunderlag om natur- och kulturmiljövärden i skog (N2022/01391). Ett nytt underlag som tagits fram under 2023 är en nationell, heltäckande analys av vad som var skog i äldre ortofoton (1955–1965). Metoder har utvecklats för att ta fram indikationer på bl.a. skogar med natur- och kulturmiljövärden.

Enligt 2023 års uppföljning har 11 procent av kända kulturlämningar fått skada eller grov skada under året till följd av avverkning. Det är samma nivå som 2022 och den lägsta sedan undersökningarna startade 2012. Den totala andelen påverkade lämningar, där *skador* ingår, ligger på 27 procent, vilket är en liten ökning jämfört med 2022. Markberedningen är fortsatt den vanligaste orsaken till skada i tre av fyra landsdelar.

3.17.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. De åtgärder som genomförs är viktiga och har gett positiva effekter för miljön i skogslandskapet. Många av insatserna kräver tid för att ge full utväxling i miljön och minska negativa effekter. På kort sikt bedöms trenden för utvecklingen i miljön vara fortsatt negativ. Skydd av, och åtgärder för, värdefull natur har bidragit positivt till måluppfyllelsen. Frivilligt formellt skydd av värdefulla skogar är den åtgärd som gett störst effekt när det gäller att minska ytterligare förlust och fragmentering av skogar med höga naturvärden. Frivilliga avsättningar och miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder är andra viktiga genomförda insatser.

Skyddsvärda skogar fortsätter att avverkas, vilket försämrar den ekologiska funktionaliteten och en hög andel skogliga naturtyper och skogslevande arter har inte en gynnsam bevarandestatus. De regionala bedömningarna av måluppfyllelsen under 2023 visar att trenden bedöms som negativ i 15 län och neutral i 6 län. Det är en liten försämring jämfört med 2022 då trenden bedömdes negativ i 14 län och neutral i 7 län. Trenden för att nå miljömålet är därför sammantaget fortsatt negativ.

Det sker fortsatt en årlig förlust av naturvärden som inte kan återskapas under överskådlig tid. Den årliga förlusten av värdefulla skogar är större än den skogsareal som ges ett formellt skydd. Det påverkar möjligheten att nå miljökvalitetsmålet. Den

fjällnära skogens gröna bälte som finns längs hela fjällkedjan är ett viktigt kärn- och spridningsområde för arter till det i övrigt mer påverkade skogslandskapet i norra Sverige. En stor del av den fjällnära skogen är formellt skyddad eller frivilligt avsatt. Naturvårdsverkets arbete tillsammans med Sveaskog och Statens fastighetsverk för att skydda värdefulla fjällskogsområden på statlig mark är viktiga insatser.

De frivilliga avsättningarna är betydelsefulla men deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet är inte tillräckligt kända för att det ska kunna gå att utvärdera vilka frivilliga avsättningar som bidrar till miljökvalitetsmålet. Kunskap om de frivilliga avsättningarna bedöms också möjliggöra en ökad samordning av den statliga statistiken om formellt skydd och information om de frivilliga åtagandena, som utgör underlag för internationell rapportering.

Många skogslevande arter har en negativ utveckling och förlusten av biologisk mångfald har inte bromsats upp. För att bevara våra naturligt förekommande arter krävs långsiktigt fungerande förbindelser (konnektivitet) mellan olika livsmiljöer i tillräcklig omfattning. Betydelsen av en fungerande konnektivitet i landskapet bedöms öka i och med att klimatet förändras. Det saknas till viss del kunskap, vilket innebär en risk för oavsiktlig negativ påverkan från skogsbruket. Den hänsyn som skogsägarna visar vid brukandet av skogen är en viktig del av att uppnå miljökvalitetsmålet. Det ökade intresset för hyggesfritt skogsbruk på lämpliga ståndorter kan bidra till variation i skogen och till målpuffyllelsen gällande natur- och kulturvärden och värden för friluftslivet. Kunskapen om hur skogsägare följer kraven på att vidta miljöhänsyn i t.ex. trakthyggesbruket bedöms inte vara tillräckligt utvecklad för att till fullo kunna bedöma bidraget till målpuffyllelsen.

3.18 Ett rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer
- halter av föroreningar i jordbruksmarken
- odlingslandskapets ekosystemtjänster
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser
- hotade arter och naturmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden
- odlingslandskapets kultur- och bebyggelsemiljöer
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Populationsutvecklingen för 15 vanligt förekommande fågelarter i odlingslandskapet under åren 1975–2023 i diagram.

3.18.2 Resultatredovisning

Insatser för att bibehålla åkermarkens egenskaper och processer

Enligt Statens jordbruksverk är rådgivning och andra kompetenshöjande insatser till lantbrukarna tillsammans med riktade stöd och ersättningar för förebyggande åtgärder viktiga insatser för att förbättra och säkerställa åkermarkens tillstånd och långsiktiga produktionsförmåga. Sådana insatser, t.ex. rådgivning och investeringsstöd för täckdikning med betydelse för åkermarkens tillstånd, finansieras inom ramen för GJP inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Den regelbundna miljöövervakningen av jordbruksmarken har bedrivits även under 2023 med provtagning vid ca 600 provplatser. Provtagningen utgör en del i den nationella miljöövervakningen och även en del i EU:s uppföljning av åkermark.

Insatser för odlingslandskapets ekosystemtjänster

Under året finansierades flera insatser som syftar till att stärka den biologiska mångfalden och därmed även odlingslandskapets ekosystemtjänster.

Statens jordbruksverk utlyste 10 miljoner kronor för projekt för att främja biologisk mångfald på åkermark där myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer och företag var behöriga att söka. Den tematiska huvudinriktningen för projekten var inom följande tre områden: ekologisk intensifiering genom att stärka vissa ekosystemtjänster för att t.ex. minska behovet av insatsmedel; vallskörd och markhäckande fåglar genom att utveckla metoder som medger effektiv vallodling och som också är skonsamma mot fåglar; utveckling av metoder för odling av inhemska ängsfröer för att utöka utbudet av dessa.

Under 2023 redovisade Naturvårdsverket regeringsuppdraget om vilda pollinatörer (KN2023/01576). Uppdraget syftade till att förbättra förutsättningar för vilda pollinatörer genom ökad kunskap och konkreta åtgärder. Centrala delar i arbetet har varit samverkan, kommunikation och vägledning.

Tillståndet för arter och naturmiljöer

Den brukade arealen jordbruksmark, antalet jordbruksföretag med betande djur, samt det totala antalet betande djur fortsätter att minska. Den förändring i landskapet som detta medför påverkar möjligheten att nå miljömålet. Förändringar i den brukade arealen jordbruksmark redovisas under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, avsnitt 2.6.2, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja.

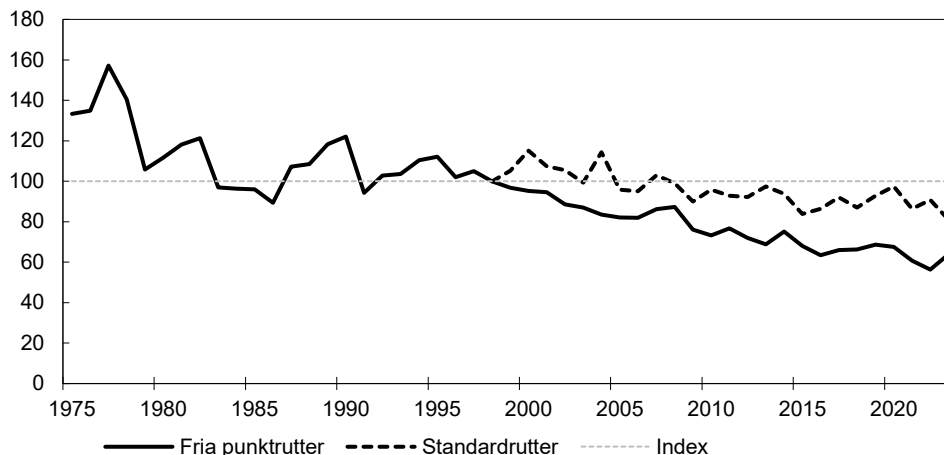
Under 2023 betalades en knapp miljard kronor ut som ersättningar för hävd av ca 410 000 hektar ängs- och betesmark från utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Den totala arealen ängs- och betesmarker med miljöersättning från GJP minskade med ca 14 000 hektar 2023 jämfört med föregående år. Minskningen består främst av att slåtter av myrmarker i de nordligaste regionerna i landet sedan 2023 inte längre kan söka skötselersättning inom GJP. Ansvaret för myrslåtter har, liksom ansvar för ersättning för restaureringsåtgärder i ängs- och betesmarker, flyttats till Naturvårdsverket.

Länsstyrelsernas arbete med att upprätthålla betesförmedlingar har fortsatt under 2023. Syftet har varit att underlätta för markägare och företag med betande djur att samverka för att öka den betade arealen och hålla landskapet öppet. Som exempel kan nämnas att betesförmedlingen på Länsstyrelsen i Stockholms län anlåtts av 25 markägare och 21 djurägare under 2023.

Miljöövervakning av odlingslandskapets vanliga fågelarter som utförs av Lunds universitet indikerar att den negativa utvecklingstrenden vi tidigare haft sedan 2016 har planat ut (se diagram 3.17). Lunds universitet redovisar att utvecklingstrenden för gräsmarkernas fjärilar har varit svagt negativ över perioden 2010–2023.

Diagram 3.17 Populationsutveckling för fåglar i odlingslandskapet 1975–2023

Index (år 1998 = 100)

Källa: Svensk fågeltaxering, Lunds universitet.

Åtgärder för att bevara husdjurens lantraser och odlade växters genetiska resurser

Under 2023 låg antalet ansökta djurenheter för stödet för att hålla hotade husdjursraser på samma nivå som föregående år. Stödet finansieras via medel från GJP inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Antalet lokala klonarkiv för frukt respektive köks- och prydnadsväxter var totalt 40 under 2023. Insamlade lokala kulturväxter som marknadsförs under märket Grönt kulturarv omfattade 157 växtsorter, vilket är en liten ökning sedan föregående år.

Förekomsten av främmande arter och genetiskt modifierade organismer

Länsstyrelserna har genomfört en rad insatser för att minska spridningen av invasiva främmande arter. Insatserna i odlingslandskapet har i första hand handlat om landlevande växter där det finns regionala och lokala skillnader i vilka invasiva främmande arter som förekommer. Utöver rena utrotningsinsatser så har länsstyrelserna arbetat med kartläggning av arternas förekomst och informationsspridning.

Det har inte förekommit någon kommersiell odling av genmodifierade växter i Sverige under 2023. Myndigheterna har godkänt tre ansökningar om tillstånd för fältförsök med genmodifierade växter under året vilket innebär att verksamheten är i ungefär samma omfattning som föregående år.

Åtgärder för att bevara kultur- och bebyggelsemiljöer och öka odlingslandskapets värde för friluftslivet

Drygt 62 miljoner kronor av anslag 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, användes till landskapsvård och tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer i odlingslandskapet. Antalet fåbodar som sköttes med miljöersättning via den strategiska planen för genomförandet av GJP inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel var ca 200 under

2023, vilket är något lägre än de senaste två åren. Arealen fäbodbeta beräknas ha minskat med knappt 1 400 hektar (8,6 procent) jämfört med året innan.

3.18.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. För åtta av de tolv preciseringarna för miljökvalitetsmålet om odlingslandskapet bedöms tillståndet vara godtagbart utifrån dagens kunskap. För preciseringarna om gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet, hotade arter och naturtyper, odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden samt kultur- och bebyggelsemiljöer är tillståndet inte godtagbart vilket drar ner den övergripande bedömningen. Regeringen bedömer att tillståndet för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är den största utmaningen för att kunna nå miljökvalitetsmålet.

Regeringen bedömer att för att nå en gynnsam utveckling för de arter som är knutna till odlingslandskapet är det viktigt med fortsatt arbete inom hävd och restaurering av ängs- och betesmarker samt en grön infrastruktur med variationsrika inslag av småbiotoper och andra livsmiljöer. Ett aktivt och livskraftigt jordbruk i hela landet med betande djur är en grundförutsättning för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Det förutsätter dels att jordbruksföretag är lönsamma, dels att det finns möjligheter att bo, leva och verka på landsbygden. Här kan statliga insatser, lönsamma jordbruk samt framgångsrik landsbygdsutveckling samverka. Regeringens satsningar på att förhindra igenväxning av kulturlandskapet och bevara de svenska växt- och djurarterna samt bekämpning av invasiva främmande arter ger bättre förutsättningar att nå miljömålet.

3.19 Storslagen fjällmiljö

Miljökvalitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- fjällens miljö tillstånd
- ekosystemtjänster
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antal restaurerade leder i en tabell.

3.19.2 Resultatredovisning

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen 2024 är fjällmiljöerna de miljöer som generellt kommer att genomgå störst förändringar till följd av

klimatförändringarna. Enligt rapporten kan arealen kalfjäll i Skandinavien minska med tre fjärdedelar eller mer fram till 2100 på grund av ökad igenväxning. Den nationella miljöövervakningen visar att marktäckningen av risväxter, både i björkskog och på kalfjället har ökat de senaste åren. Vidare visar miljöövervakningen att antalet smågnagare har minskat kraftigt under 2023. Renskötseln bidrar med ekosystemtjänster i fjällen genom livsmedel, kultur samt ett betespräglat landskap. För fjällens ekosystemtjänster är därför åtgärder som främjar en hållbar rennäring centrala.

Det råder generellt sett gynnsam bevarandestatus för fjällens arter och naturtyper men klimatförändringarna och bristande betetryck utgör ett hot. Inventeringen av fjällräv 2023 visade på ett sämre år för fjällräven och i Sverige registrerades 51 färre kullar än 2022. Under 2023 har länsstyrelserna fortsatt med stödutfodring av fjällrävar som kompensation för färre smågnagare. Naturvårdsverket och länsstyrelserna har under 2023 bidragit med medel för riktade insatser inom åtgärdsprogrammet för fjällgås. Populationsstorleken för fjällgås är ca 150 individer vilket är en ökning från tidigare år. Även måлиндikatoren Häckande fåglar i fjällen visar en positiv trend vad gäller de senaste 10 åren men sett över hela perioden 2002–2023 är trenden negativ.

Vad gäller främmande arter och genotyper har Länsstyrelsen i Norrbottens län verifierat många fynd av den främmande arten smal vattenpest i fjällnära område vid Kalixälven. Den västligaste förekomsten av arten har också brett ut sig drygt 25 mil. Länsstyrelsen i Västerbottens län har arbetat med bekämpning av sandlupin samt blomsterlupin. Inga genetiskt modifierade organismer har såvitt känt satts ut eller påträffats under 2023, varken i den akvatiska eller i den terrestra fjällmiljön.

I enlighet med regeringsuppdraget om att skydda värdefulla statliga fjällnaturskogar tecknade Naturvårdsverket under 2023 en överenskommelse med Sveaskog som resulterade i att drygt 101 000 hektar framöver får skyddas som naturreservat. Se vidare under Ett rikt växt- och djurliv. Vidare har Länsstyrelsen i Jämtlands län färdigställt en rapport om naturvärdesinventeringar av skog i det fjällnära området. Den visar att det finns ca 285 000 hektar oskyddad skog med höga naturvärden i länet varav 140 000 hektar fjällskog. Länsstyrelsen har utökat Järvdalens naturreservat med områden med fjällnära skog med höga naturvärden och ändrat föreskrifterna för Vålådalens naturreservat för att förbättra för besökare, renskötsel och bevarandevärden i reservatet. Røjning och slåtter, som är betydelsefulla åtgärder för att bevara kulturmiljöer och biologisk mångfald, har under året genomförts på flera platser i Dalarna samt i södra Lapplandsfjällen.

Naturvårdsverket följer besöksutvecklingen i fjällen och i många fjällområden ser antalet besökare ut att minska om man jämför med åren för pandemin 2020/2021 då antalet besökare ökade kraftigt. Naturvårdsverket har under 2023 fördelat medel till förvaltning av det statliga ledsystemet i fjällen samt till upprustningsinsatser. Länsstyrelserna har också under året fortsatt arbetet med att rusta upp, förvalta och utveckla de statliga fjällederna. Exempel på åtgärder som genomförts är nya spänger och vinterledsmarkeringar i Norrbottens län samt nya och reparerade broar, reparationer och uppförande av komplementbyggnader i Västerbottens län.

Tabell 3.4 Upprustning av fjälleder

	Utfört 2015	Utfört 2016	Utfört 2017	Utfört 2018	Utfört 2019	Utfört 2020	Utfört 2021	Utfört 2022	Utfört 2023
Antal km förbättrad ledmarkering	607	627	486	321	286	1 580	274	755	457
Antal km röjd led	365	316	72	107	25	1 167	121	172	101
Antal km spång	24	20	13	12	6,5	4,4	15,5	35	3,2
Antal nya broar	37	45	24	36	17	32	19	29	8
Antal nya rastskydd	11	13	1	3	0	3	2	3	0
Antal renoverade rastskydd	14	18	13	17	8	26	4	4	1
Antal upprustade broar	36	38	25	16	16	21	43	52	9

Källa: Naturvårdsverket.

Antalet snöskotrar i Sverige ökar med omkring 8 000 varje år och ökningen är störst i fjällområdet där det finns god tillgång på skoterleder. När antalet snöskotrar ökar riskerar även förekomsten av buller att öka lokalt.

3.19.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet.

Klimatförändringarna utgör även fortsatt ett allt större hot mot fjällens natur- och kulturmiljöer samt mot rennäringen. Det varmare klimatet ger effekter som ökad igenväxning, minskade snölegor och glaciärer samt förändringar i artsammansättning i sjöar i fjällen. Bristande hävd och klimatförändringar utgör även ett hot mot vissa naturtyper och arter i fjällen. Fjällräven och fjällgäsen är fortfarande hotade men många års bevarandearbete har fått positiv effekt.

Invasiva främmande arter utgör en potentiell hotbild mot fjällens växt- och djurliv framöver då de kan gynnas av ett varmare klimat och spridas i in fjällområdet. Körskador från terrängfordon påverkar också fjällmiljön och fortsätter att öka. För friluftslivet och för naturmiljön är arbetet med upprustning av fjälleder och insatser för fjällsäkerhet viktiga. De viktigaste faktorerna som påverkar fjällområdet är klimatförändringar, upphörd hävd, skogsbrukets påverkan samt påverkan från terrängkörning.

3.20 God bebyggd miljö

Miljö kvalitetsmålet är att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande

- hållbar bebyggelsestruktur
- hållbar samhällsplanering
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel

- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser
- hållbar avfallshantering.

Som komplement till preciseringarna redovisas följande indikatorer: bostäder i kollektivtrafikhärlägen, tillgång till service och grönska, resvanor, skyddad bebyggelse samt miljöpåverkan från bygg och fastighetssektorn.

3.20.2 Resultatredovisning

Hållbar bebyggelsestruktur och samhällsplanering

Hållbar bebyggelsestruktur och samhällsplanering är två preciseringar för målet God bebyggd miljö. Flertalet åtgärder har genomförts under året för att främja arbetet med hållbar samhällsplanering.

En utredare tillsatt av regeringen har under 2023 levererat en förstudie om nationell fysisk planering (Fi2022/02246). I förstudien föreslås en struktur för hur den nationella fysiska planeringen kan utformas samt vilka frågor och intressen som bör omfattas av en sådan planering. Parallellt under 2023 har Boverket fortsatt att leda arbetet med ramverket för nationell planering inom ramen för Miljömålsrådet. Arbetet har haft som inriktning att arbeta med att konkretisera och fördjupa ramverkets former och funktioner. Syftet är att utveckla en nationell planeringsnivå som bl.a. bygger på en bättre samordning mellan myndigheter. Arbetet inom ramverket har under året t.ex. lett till en stärkt kontaktyta mellan myndigheterna. Under året har fokus varit på två tematiska fördjupningsämnen, möjlighetsplanering för hållbar energiomställning och samhällsomvandlingen i norra Sverige.

För att öka omställningskraften för städer och samhällen har elva myndigheter inom Rådet för hållbara städer under 2023 skapat en gemensam plattform – Svensk modell för hållbar urban utveckling. Myndigheterna erbjuder ett samordnat kunskaps- och processtöd utifrån lokala och regionala förutsättningar. Det ska bl.a. bidra till att stärka städernas innovations- och utvecklingskapacitet, utveckla samverkan mellan olika aktörer, samt implementera och skala upp hållbara lösningar i städer och samhällen.

Boverket tog under 2022 fram en vägledning om klimatrelaterade risker. Som ett komplement till vägledningen har Boverket genomfört en kartläggning av hur klimatrelaterade risker behandlas i antagna översiktsplaner. Boverket redovisar konkreta exempel på ställningstaganden och strategier som använts för att hantera olika risktyper. Kartläggningen syftar till att kunna användas som inspiration och stöd till kommunernas arbete med klimatrelaterade risker i översiktsplaneringen.

Utvecklingen av indikatorn Bostäder i kollektivtrafikhärlägen visar att den övervägande delen av de nya bostäderna i Sverige byggs i stationsnära lägen, vilket innebär högst 400 meter från närmaste hållplats. Det är även en övervägande majoritet av tätortsinvånare som har tillgång till hållplats inom 400 meter från bostaden.

Indikatorn Tillgång till service och grönska visar att tillgången till skyddad natur inom 1 kilometer från bostaden låg på 31 procent 2022, samma som året innan.

Utvecklingen för målen om tätortsnära natur och tillgänglighet till natur är generellt negativ. Detta bl.a. på grund av minskade grönytor i tätorter, ökat besöksstryck samt brist på långsiktig säkrad finansiering av åtgärder. För att ytterligare stötta kommuner

och andra i arbetet med stadsgröniska har en nationell kartläggning av trädäckning i städer och tätorter gjorts av Boverket tillsammans med Metria. Kartläggningen finns som karttjänst, statistik och GIS-skikt som kan beställas kostnadsfritt från Boverket.

Indikatorn för skyddad bebyggelse visar att ökningen av antalet skyddade byggnader går långsamt och sker från en mycket låg nivå.

Gång-, cykel- och kollektivtrafik

Personbilen är det klart dominerade trafikslaget inom persontransporterna. Andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik (GCK-andelen) var 2022 ca 21 procent av det totala inrikesresandet. Målet är att CGK-andelen ska vara 25 procent till 2025.

Inom de s.k. stadsmiljöavtalen, där stöd lämnas till åtgärder för kollektivtrafik och cykel som genomförs av kommuner och regioner, har under 2023 26 ansökningar och stöd på drygt 994 miljoner kronor beviljats. Stadsmiljöavtalen behandlas även inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Hushållningen med energi i byggnader förbättras

Riksdagen beslutade 2023 om en ändrad formulering av preciseringen där ”förnybara energikällor” ersattes av ”fossilfria energikällor”. Detta innebär att utöver förnybara energikällor, som vatten, vind och solenergi, ingår även energi från kärnkraft i de källor som målet ska eftersträva.

Bygg- och fastighetssektorn släppte ut ca 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter i Sverige under 2021, vilket motsvarar ungefär 22 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Sektorn stod även för 19 procent av Sveriges totala kväveoxidutsläpp, 28 procent av partikelutsläppen, 34 procent av den totala energianvändningen samt 10 respektive 6 procent av användningen av hälso- och miljöfarliga kemikalier.

Det omarbetade direktivet (EU) 2024/1275 om byggnaders energiprestanda trädde i kraft den 28 maj 2024. Det övergripande syftet är att unionens hela byggnadsbestånd ska uppnå kraven för en nollemissionsbyggnad senast 2050.

Den 1 januari 2022 trädde lagen (2021:787) om klimatdeklaration för byggnader och förordningen (2021:789) om klimatdeklaration för byggnader samt tillhörande myndighetsföreskrifter (BFS 2021:7) i kraft. Då lagen är relativt ny har Boverket under 2023 gjort särskilda insatser för att ge en tydlig vägledning om tillämpningen. Se utgiftsområdet 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik för ytterligare information. Boverket har även lämnat ett förslag till regeringen om införande av gränsvärden för byggnaders klimatpåverkan i reglerna om klimatdeklaration för byggnader.

Under 2023 infördes ett nytt bidrag till energieffektivisering i el- eller gasuppvärmda småhus. Se utgiftsområde 21 Energi för ytterligare information.

Åtgärder för en hållbar avfallshantering

Trenden om ökande mängder avfall i Sverige fortsätter samtidigt som materialåtervinningen minskar. Under 2020 genererades de största uppmätta mängderna avfall från byggbranschen med 14,2 miljoner ton och från hushållen med 4,6 miljoner ton. Under 2020 materialåtervanns 6,3 miljoner ton avfall i Sverige, vilket motsvarar 22 procent av det avfall som slutbehandlades. För det kommunala avfallet var motsvarande siffra 38,3 procent, vilket är lägre än etappmålet om 55 procent 2025. En utredning inom Regeringskansliet har under 2023 fortsatt sitt uppdrag om att

utarbete förslag på nya bestämmelser för att nå en högre grad av materialåtervinning (KN2023/03088). Naturvårdsverket har även redovisat sitt regeringsuppdrag (KN2023/04559) och föreslagit åtgärder för att nå materialåtervinningsmålet för kommunalt avfall. För vidare läsning se även utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Nya bestämmelser om insamling och materialåtervinning av livsmedels- och köksavfall började gälla fr.o.m. den 1 januari 2024, vilket innebär att kommunerna ska samla in avfallet fastighetsnära för att sedan materialåtervinna det (avfallsförordningen (2020:614)). De nya bestämmelserna omfattar även trädgårds- och parkavfall, vilket under början av 2024 har gett upphov till tolkningsfrågor om innebörden av dessa bestämmelser. En promemoria med förslag till förtydligande ändring av förordningsbestämmelserna har därför remitterats.

Arbetet mot den illegala avfallshanteringen fortsätter. Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och fem länsstyrelser har sedan tidigare i uppdrag att fortsatt utveckla sin samverkan (M2022/00531). Naturvårdsverket och andra myndigheter har under 2023 också redovisat flera uppdrag som gavs med anledning av den lägesbild som myndigheterna presenterade under 2022. Utredningen om en skärpt miljöstraffrätt och stärkt miljöbrottsbekämpning (dir. 2022:69) har under 2023 fått ett utvidgat uppdrag (dir. 2023:139). Naturvårdsverket har utarbetat en vägledning och genomfört en vägledningskampanj till stöd för de kommunala tillsynsmyndigheternas arbete mot illegal avfallshandling.

3.20.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden för miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö är positiv eller negativ och om beslutade och planerade styrmedel är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Bedömningen görs på grund av brist på data. Förbättrade vägledningar och data bedöms kunna ge bättre förutsättningar för arbete med att utveckla natur- och grönområden inom och i närheten av tätorter. Avfallsstatistiken är inte tillräcklig för att kunna bedöma måluppfyllelsen, vilket även har betydelse för arbetet mot illegal avfallshandling och för nationell planering och internationell rapportering.

Flera initiativ pågår inom EU och nationellt med fokus på energianvändning och klimatutsläpp samt ökad cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetsbranschen. En kombination av beslutade administrativa styrmedel, kunskaphöjande insatser samt ekonomiska styrmedel förväntas bidra till en lägre klimatpåverkan från byggande och underhåll av fastighetsbeståndet såväl som till bättre energieffektivitet i både byggande och förvaltning av byggnader framöver. Det kan dock dröja innan resultaten syns i miljön.

Regeringen bedömer att materialåtervinningen inte är tillräcklig för att nå etappmålet till 2025. Trots flera åtgärder för att öka materialåtervinningen och återanvändningen är det osäkert om målet kommer att nås. Kommande och förväntad EU-lagstiftning, bl.a. ESPR, PPWR och förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter (COM(2022) 144 final), bedöms som viktiga för måluppfyllelsen. För att nå miljökvalitetsmålets preciseringskrav är arbete inom flera politikområden viktiga, inklusive insatser från såväl näringslivet som myndigheter, vilket i sin tur underlättar för privatpersoner att göra rätt. Eftersom avfallsområdet är under ständig förändring är det svårt att redovisa vilka resultat som är en följd av genomförda statliga styrmedel/åtgärder år från år. Tolkningsfrågor om vad som är ett avfall och hur avfallsstatistiken ska redovisas har förändrats över tid och metoderna för att ta fram statistik utvecklas successivt.

Stora potentiella vinster i kombination med låg upptäcktsrisk innebär att avfallshanteringen är intressant för den organiserade brottsligheten. Skärpta regler och en effektivare tillsyn på avfallsområdet samt en välfungerande myndighetssamverkan gällande avfallsbrottslighet behövs. Det pågående långsiktiga arbetet är viktigt för att kunna ge resultat och bidra till ökad måluppfyllelse under de kommande åren.

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen av måluppfyllelsen i dess helhet. Åtgärder som redovisas i föregående avsnitt (3.20.2) bidrar till miljö kvalitetsmålet, men miljö påverkan från byggsektorn är fortsatt hög. Utvecklingen inom flera politikområden påverkar möjligheten till måluppfyllelse inom flera av miljö kvalitetsmålets preciseringar. Redovisning av vidtagna åtgärder och resultat återfinns därför inom flera utgiftsområden.

3.21 Ett rikt växt- och djurliv

Miljö kvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och användas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska skyddas. Arter ska leva kvar i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- påverkan av klimatförändringar
- ekosystemtjänster och resiliens
- grön infrastruktur
- genetiskt modifierade organismer
- främmande arter och genotyper
- biologiskt kulturarv
- värdefull tätortsnära natur.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder finns två indikatorer. Indikatorn Bevarandestatus för naturtyper i art- och habitatdirektivet som redovisades under miljö kvalitetsmålet i budgetpropositionen för 2019 har inte uppdaterats sedan senaste redovisningen. Indikatorn Rödlisterindex som redovisades under miljö kvalitetsmålet i budgetpropositionen för 2020 har inte uppdaterats sedan senaste redovisningen.

3.21.2 Resultatredovisning

Relevanta resultat för detta miljö kvalitetsmål redovisas även under ett flertal andra miljö kvalitetsmål.

Bevarandestatus och genetisk variation

Under 2023 har viktiga steg tagits både inom EU och internationellt för att stärka ekosystem och biologisk mångfald. Kunming–Montreal-ramverket om biologisk mångfald är ett nytt internationellt åtagande inom FN:s konvention om biologisk mångfald som konventionens parter, däribland EU och dess medlemsstater, är bundna av. Det kommer regelbundet att göras uppföljningar av hur parterna gemensamt försöker nå målen. Det globala ramverket medför även ett åtagande att fastställa

uppdaterade nationella strategier och handlingsplaner för biologisk mångfald (NBSAP). Många insatser har genomförts i Sverige för att nå miljökvalitetsmålet, men insatserna är inte tillräckliga för att vända den negativa trenden för biologisk mångfald.

Under 2023 pågick förhandlingarna om Europaparlamentets och rådets förordning om restaurering av natur. Förordningen trädde i kraft i augusti 2024 och den sätter upp bindande och tidsatta mål för medlemsstaternas arbete med naturrestaurering.

Skydd och skötsel av värdefull natur samt åtgärder såväl inom skyddade områden som i landskapet utanför är del av arbetet för att förbättra bevarandestatusen för naturtyper och arter som är utpekade i art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Vissa åtgärder inom skyddade områden sker inom ramen för flera svenska LIFE-projekt och med medel från EU:s LIFE-fond i den del som avser åtgärder för natur och biologisk mångfald.

Som exempel på åtgärder som genomförs även utanför skyddade områden kan nämnas åtgärder som vidtas inom ramen för åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper. Totalt 151 sådana åtgärdsprogram pågår, varav 130 är terrestra och 21 är akvatiska. Inom miljöövervakning av genetisk mångfald har resultat för älg, mossor och fåglar tagits fram. Älgpopulationen i södra Sverige visar tecken på minskad genetisk diversitet och ökad grad av inavel och storleken på den del av populationen som ingår i reproduktionen ligger under gränsvärdet för långsiktig överlevnad. Flera forskningsprojekt om metodutveckling inom övervakning av biologisk mångfald har redovisats 2023, vilka har finansierats genom anslag 1:5 *Miljöforskning*. Projekten har ökat kunskapen om möjligheten att effektivisera miljöövervakningen genom att analysera genetiskt material och feromoner (doftämnen) i akvatisk miljö och i skogsmiljö.

Påverkan av klimatförändringar och grön infrastruktur

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har med stöd från Sveriges lantbruksuniversitet genomfört projektet Klimatförändringens betydelse för Sveriges naturmiljö - kunskapsyntes och förslag till indikatorer för uppföljning av effekter på biologisk mångfald. Projektet visar på komplexa samband avseende klimatförändringens betydelse för arters förekomst, framtida möjligheter för etablering och eventuella försvinnande.

Naturvårdsverket, Trafikverket och Sveriges geotekniska institut har undersökt hur naturbaserade lösningar kan användas för att adressera klimatrelaterade risker i transportinfrastruktur. En checklista har tagits fram som stöd för att se om projekt uppfyller kriterierna för naturbaserade lösningar. Checklistan är utformad så att den kan användas i planering och genomförande av framtida projekt. Naturvårdsverket har beslutat om en ny handlingsplan för klimatanpassning inriktad på ekosystem, med nya insatser för perioden 2023–2026 för att stärka sitt anpassningsarbete inom bl.a. miljöövervakning, skydd och skötsel. Naturvårdsverket har inom ramen för ett samverkansprojekt om grönplanering tagit fram en rapport, Grön infrastruktur Sverige runt, med exempel från alla län på projekt som stärker grön infrastruktur.

För att upprätthålla en fungerande grön infrastruktur är formellt områdesskydd ett viktigt verktyg. Naturvårdsverket disponerade för formellt områdesskydd 2023 ca 1 000 miljoner kronor för ersättning till markägare som del av anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur*, vilket innebär en minskning med ca 500 miljoner kronor jämfört med 2022. Naturvårdsverket undertecknade färre avtal och beslut om köp eller inträngsersättning inför beslut om naturreservat jämfört med 2022. Under 2023 tecknade Naturvårdsverket en överenskommelse med Sveaskog, i enlighet med regeringsuppdraget att skydda värdefulla statliga fjällnaturskogar, som resulterade i

skydd av ca 101 300 hektar skogsmark. Överenskommelsen innebär att arealen som omfattades av avtal om köp eller intrångsersättning 2023 blev större (totalt ca 118 000 hektar) jämfört med ca 30 000 hektar 2022.

Länsstyrelserna och organisationer som förvaltar skyddad natur förbrukade 528 miljoner kronor av de medel som Naturvårdsverket fördelat för skötsel av naturvärden i statligt skyddade områden och för åtgärder för friluftsliv i sådana områden. Minskade anslag för naturvård 2023 regionalt har bidragit till minskad möjlighet att bedriva skötsel och genomföra restaureringsåtgärder i den omfattning som behövs för att säkerställa bevarande av naturtyper och arter. Riksrevisionen har redovisat sin granskningsrapport Förvaltningen av skyddad natur (RiR 2024:11). Jordbruksverket har under 2023 utlyst 10 miljoner kronor för projekt som främjar samarbete för biologisk mångfald på åkermark. Se miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.

Ekosystemtjänster och resiliens

Ekosystemtjänster utgör huvudfokus i den fördjupade vägledningen om kartläggningar inom grönplanering som tagits fram under året – se även under Påverkan av klimatförändringar och grön infrastruktur. Den satsning på våtmarker som påbörjades 2019 bidrar till att stärka flera ekosystemtjänster. Av de våtmarksprojekt som genomfördes 2023 syftade de flesta, ca 70 procent, till att förbättra förutsättningar för biologisk mångfald genom att gynna naturtyper eller arter. Inom den lokala naturvårdssatsningen (LONA) genomförs projekt för naturvård, friluftsliv och folkhälsa. Under 2023 fördelades ca 26 miljoner kronor, i första hand till redan pågående projekt.

Genetiskt modifierade organismer samt främmande arter och genotyper

Under 2023 presenterade IPBES, den internationella mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald, en rapport om det samlade kunskapsläget om invasiva främmande arter. Rapporten utgör en grund för arbetet med att hitta lösningar på det hot som spridningen av invasiva främmande arter utgör på global nivå. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten lämnade under 2023 ett förslag till regeringen på en ny förteckning över invasiva främmande arter av nationell betydelse. Förslaget innebär att ett 40-tal främmande arter som utgör ett hot mot växt- och djurlivet i Sverige ska omfattas av liknande förbud som de som gäller enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter för arterna på EU:s förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse (Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2016/1141 av den 13 juli 2016 om antagande av en förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014). Genetiskt modifierade organismer, har introducerats i miljön i väldigt liten utsträckning.

Biologiskt kulturarv

Naturvårdsverket har tagit fram ett nationellt program för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker som fr.o.m. 2023 inte längre finansieras genom den gemensamma jordbrukspolitik. Anslagna medel fördelades under året till länsstyrelserna inom ramen för arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter, för restaurering av ängs- och betesmarker och hamling av träd. Regeringen har under 2024 beslutat om förordningen (2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald. Enligt förordningen får länsstyrelsen lämna statligt stöd till företag för vissa åtgärder som syftar till att bevara,

stärka, utveckla eller återställa den biologiska mångfalden. Inom Myndighetssamverkan för hållbart jordbruk (jSam) driver Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna projektet Hinder och möjligheter för att nå ökad naturbetesdrift. Syftet är att bidra till utökad och återupptaget bete på naturbetesmarker genom att stärka kunskaperna om hur naturbetesdrift kan bli lönsam samt belysa möjligheter att främja bete på naturbetesmarker.

Tätortsnära natur

Boverket har under året tagit fram kartunderlag för trädtäckning i 200 tätorter. Förekomst av träd är en förutsättning för flera ekosystemtjänster och kan även ge viss fingervisning om kvaliteter i grönområden. Naturvårdsverket och Boverket lanserade vägledningen om grönplanering 2022 och hösten 2023 arbetade myndigheterna fram en fördjupad vägledning om kartläggningar av grön planering. Av kartläggningen framgår att endast 22 av 200 tätorter har mer än 30 procent trädtäckning.

Inom projektet Tillgång till vardagsnära natur är bra för folkhälsan, har Naturvårdsverket och Folkhälsomyndigheten i samverkan med flera myndigheter, genomfört och publicerat webinarier samt exempel om insatser för att främja tillgången till vardagsnära natur. Naturvårdsverket har också lämnat förslag till regeringen för att stärka arbetet med tätortsnära natur. Naturresevat är den mest allmänt förekommande skyddsformen kring tätorter. Totalt fanns vid årsskiftet (2023/2024) 5 524 naturresevat, varav 482 kommunala. Av de kommunala reservaten har 419 reservat som syfte att tillgodose behov av friluftsliv. De flesta kommunala reservaten ligger tätortsnära.

3.21.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. För att förbättra situationen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver nyttjandet av naturresurser bli hållbart ur ett ekologiskt perspektiv. Statliga resurser har möjliggjort insatser som bidrar till förbättring i miljön, t.ex. restaurering av våtmarker, kunskapshöjande insatser om klimatförändringarnas påverkan på biologisk mångfald, bekämpning av invasiva arter och vägledning om grönplanering. Befintliga styrmedel används dock inte tillräckligt effektivt eller är inte tillräckligt kända och attraktiva för de som är verksamma inom dessa näringar för att kunna bidra till långsiktigt hållbart nyttjande av naturresurser.

För att bidra till måluppfyllelsen om ekosystemtjänster och gynnsam bevarandestatus behövs hänsyn till och skydd och skötsel av naturmiljöer samt förutsättningar för naturvårdsplanering på landskapsnivå. Mångfalden gynnas när naturbaserade åtgärder som stärker ekosystemens egen förmåga att stå emot störningar genomförs. Det gäller både terrester och akvatisk miljö. När det gäller urban miljö har arbetet med grönplanering en viktig roll att fylla, eftersom grönplanering utgör ett underlag vid översiktsplanering. Arbetet med att integrera ekosystemtjänstperspektivet i verksamheter och beslut behöver fortgå, så att samverkan liksom kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan myndigheter och andra aktörer fortsatt utvecklas. Genom att tydligt inkludera ekosystemtjänstperspektivet i den fördjupade vägledningen för kartläggningar inom grönplanering skapas förutsättningar för kommunerna att inkludera grönplanering redan tidigt i planeringen. Regeringen bedömer därför att åtgärden bidrar till måluppfyllelsen. Det är också viktigt för måluppfyllelsen att klimatförändringarnas påverkan på biologisk mångfald och ekosystem beaktas i arbetet med den gröna infrastrukturen.

Det nya nationella programmet för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker kan ha potential att bidra till en ökad areal restaurerad ängs- och betesmark. Enligt kommunerna har LONA-medel varit ett bra verktyg för att få till kunskapsunderlag, kartläggningar, skydd och åtgärder för tätortsnära natur och friluftsliv (källa Naturvårdsverket). Genetiskt modifierade organismer har introducerats i miljön i mycket liten utsträckning och befintliga styrmedel för att motverka sådan introduktion är väl utvecklade och använda. Boverkets kartläggningar visar på behovet av att arbeta med grönska i tätorter. Ökad trädtäckning i tätorterna bidrar till måluppfyllelsen för värdefull tätortsnära natur, och även som en klimatanpassningsåtgärd. Detta miljö kvalitetsmål är beroende av att andra miljö kvalitetsmål nås, särskilt Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans och levande kust och skärgård, Storslagen fjällmiljö, Begränsad klimatpåverkan och de delar av Giftfri miljö som handlar om biologisk mångfald och ekosystem.

3.22 Politikens inriktning

Inom klimat- och miljöområdet finns tre stora och sammanlänkade globala utmaningar: klimatförändringarna, förlusten av biologisk mångfald och spridningen av föroreningar. Dessa utmaningar behöver mötas med åtgärder nationellt, inom EU och globalt. Ett närmare och starkare samarbete i vårt närområde, inte minst med våra nordiska grannländer och i EU, bidrar till att öka takten i klimatomställningen. Klimat- och miljömålen är och behöver vara väl integrerade över en bredd av politikområden och sektorer för att uppnå en god och långsiktigt hållbar livsmiljö. De miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat om beskriver det tillstånd i Sveriges miljö som ska nås.

Klimatpolitiken ska vara ambitiös och effektiv, samt ta hänsyn till människors och företags möjligheter att leva och verka i hela landet. Regeringens politik utgår från förvaltarskapstanken och strävar efter att hitta de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att uppnå utsläppsminskningar, som samtidigt skapar förutsättningar för näringsliv och landsbygd att utvecklas. Arbetet med att uppfylla nationella, EU-rättsliga och andra internationella åtaganden om att bevara och i vissa fall återställa värdefull natur behöver fortsätta, liksom att begränsa klimatförändringarna, öka resurseffektiviteten och värna ekosystemtjänsterna, som har stor betydelse för svensk ekonomi.

En fortsatt snabb omställning såväl i Sverige och EU som globalt är idag avgörande för att upprätthålla många av de svenska företagens konkurrenskraft. Regeringens politik syftar till att bygga ett robust samhälle nu och för framtiden. Åtgärderna ska så långt möjligt även bidra till att stärka Sveriges ställning som prioriterad partner för klimatomställningen globalt, genom att visa att det är möjligt att förena ekonomiskt tillväxt med höga klimatambitioner. Det är angeläget för regeringen att politiken även fortsättningsvis bygger på en bred vetenskaplig grund och skapar förutsättningar för långsiktig hållbarhet – socialt, ekonomiskt och miljömässigt.

Åtgärder för minskad klimatpåverkan

Klimatförändringarna är ett gränsöverskridande problem och snabba utsläppsminskningar behövs därför globalt. Det är genom internationellt samarbete, kunskapsutbyte och frihandel som vi kan åstadkomma en framgångsrik omställning. EU är en central aktör såväl för att påverka utsläppen inom unionen som att driva på omvärlden. Utan engagemang från jättar som USA, Kina, Indien och Brasilien klarar vi inte denna globala utmaning. Regeringens klimatpolitiska arbete utgår från att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp, i enlighet med klimatlagen (2017:720) och

regeringens klimatpolitiska handlingsplan Hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59). Fokus för regeringens klimatpolitik är att skapa förutsättningar för att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt ta bort de utsläpp som kan tas bort, minska de utsläpp som inte går att ta bort helt och att därutöver skapa stora volymer negativa utsläpp. Åtgärderna för att åstadkomma detta behöver genomföras brett i hela samhället, framför allt av hushåll och företag.

Sverige har tillsammans med fyra andra medlemsstater det högsta åtagandet enligt ESR (ansvarsfördelningsförordningen). Sverige är bundna av och ska som alla medlemsstater i EU leva upp till våra ESR-åtaganden. Det ska göras utan att hushållen tvingas betala oskäliga kostnader. Den förra regeringens reduktionsplikt innebar att vanliga hushåll drabbades hårt. Särskilt hårt slog detta mot boende på landsbygden.

För att uppnå det ESR-åtagandet till 2030, som inkluderar utsläpp från bl.a. vägtransporter, arbetsmaskiner och jordbruk, reformeras reduktionsplikten i grunden. För att göra reduktionsplikten mer teknikneutral och stimulera till fortsatt elektrifiering blir det möjligt att uppfylla reduktionsplikten även med el från publika laddstationer. Nivåerna för den nya reduktionsplikten höjs så att utsläppen enligt regeringens bedömning minskar tillräckligt mycket för att nå ESR-åtagandet. Vidare avser regeringen att föreslå att skatten på bensin och diesel sänks samtidigt som reduktionsnivåerna justeras upp den 1 juli 2025. Detta för att priset vid pump inte ska öka till följd av förslaget om ändrade reduktionsnivåer. Sammantaget innebär regeringens samlade förslag i denna proposition att ESR-åtagandet för 2030 beräknas nås, samtidigt som skatten på bensin och diesel sänks så att priset vid pump inte förväntas öka till följd av att reduktionsnivåerna ändras.

När de övergripande styrmedlen på EU-nivå finns på plats för kostnadseffektiva utsläppsminskningar i alla utsläppssektorer blir fokus för klimatpolitiken i allt högre grad hur en samhällseffektiv strukturomvandling kan skapas inom ramen för minskande utsläpp, i en växande ekonomi där välståndet ökar. Till de viktigaste förutsättningarna för klimatomställningen hör trygg och kostnadseffektiv leverans av fossilfri energi, effektiva tillståndsprocesser och tillgång till relevant kompetens.

Utbyggd kärnkraft är den enskilt viktigaste åtgärden för att Sverige ska kunna minska klimatutsläppen nationellt och nå hela vägen till nettonollutsläpp. Den pågående utredningen Ny kärnkraft i Sverige – ett andra steg (dir. 2023:155) ska lämna förslag till hur tillståndsprövningen av kärnkraftsreaktorer kan effektiviseras, med tydlighet och korta prövningstider som mål. En förutsättning för ny kärnkraft är effektiva tillståndsprocesser med god koordination mellan myndigheters respektive delar av tillståndsprocessen. Regeringen kommer därför fortsatt satsa på att vägledning till en effektiv tillståndsprövning kommer till stånd för att skapa goda förutsättningar för etablering av kärnenergianläggningar och för att påskynda utbyggnaden av kärnkraft.

Vindkraften kan på kort sikt stå för majoriteten av tillkommande elproduktion. Den spelar därmed en viktig roll för att elektrifieringen inte ska tappa tempo, för att möjliggöra klimatomställningen och för att uppnå målet om nettonollutsläpp senast 2045. I och med vindkraftens väderberoende och höga andel av elproduktionen behöver den i ökad utsträckning bidra med förmågor för ett leveranssäkert elsystem.

Fler åtgärder behöver vidtas för att förbättra förutsättningarna för en effektiv utbyggnad av vindkraften. Inom utgiftsområde 21 Energi föreslås ett särskilt ekonomiskt stöd till kommuner, i syfte att stärka deras incitament att tillstyrka ny vindkraft. Därutöver behöver även verksamhetsutövarna i ökad utsträckning bidra till att stärka den lokala nyttan för närboende. Regeringen avser att införa tre kompensationsförslag som presenterades i utredningen Värdet av vinden (SOU 2023:18). Genom förslagen ska lokalsamhället kunna få del av intäkterna från

vindkraftparken, närboende få rätt till andel av intäkten, och ägare av intilliggande fastigheter få rätt till inlösen av fastigheten till ett pris som motsvarar vad fastigheten hade varit värd om parken inte hade uppförts. Regeringen avser att föreslå att fastighetsskatten för vindkraftverk höjs 2026.

Åtgärder behöver också vidtas för att förbättra förutsättningarna att bygga ut den havsbaserade vindkraften.

Uppbyggnad av kapacitet för koldioxidinfångning är nödvändig för att nå målet om nettonollutsläpp till 2045. Teknik för att fånga in och lagra koldioxid kommer att behövas för fossila utsläpp som inte går att undvika och är svåra att eliminera, t.ex. inom cementtillverkningen. För att skapa negativa utsläpp kommer den första omvända auktionen för avskiljning, transport och geologiska lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) att genomföras innan årsskiftet 2024/25. För att inte äventyra auktionerna och andra stöd, som på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt kan främja etableringen av CCS, avser regeringen att inte gå vidare med den tidigare aviserade skattenedsättningen för el som används för CCS. Skulle det visa sig att det uppstår möjligheter att förbättra skattevillkoren på annat sätt utesluter inte regeringen att göra så.

Elektrifieringen av fordonsflottan behöver påskyndas för att nå Sveriges klimatmål och åtaganden i EU. De nya EU-förordningarna om batterier och kritiska råmaterial kommer att vara viktiga för att bidra till en hållbar elektrifiering. Klimatklivet underlättar den gröna omställningen för näringslivet och är ett viktigt stöd för utbyggnad av laddinfrastruktur. Regeringen förstärker anslag 1:16 *Klimatinvesteringar* (Klimatklivet) med 500 miljoner kronor 2025 och ytterligare åren framöver för insatser som bidrar till att Sverige når våra klimatmål och ESR-åtagandet inom EU. Dessutom förlängs anslaget till 2030. Regeringen genomför även satsningar på laddinfrastruktur inom utgiftsområde 21 Energi.

Luftkvaliteteten i Sverige har förbättrats och ytterligare förbättringar väntas som ett resultat av ökad elektrifiering av transportsektorn. Trots detta bedöms inte Sverige nå de åtaganden vi har under den gemensamma EU lagstiftningen, det s.k. takdirektivet. Regeringen avser att bredda kväveoxidavgiften till att även inkludera soda- och lutpannor i ett eget permanent avgiftskollektiv med full återföring för att ytterligare få ner utsläppen av kväveoxider. Det skulle innebära att undantaget i 2 § lagen (1990:613) om miljöavgift på utsläpp av kväveoxider vid energiproduktion tas bort.

Utsläppen av ammoniak i jordbruket är ett prioriterat område i luftvårdsprogrammet. Jordbruksverket och Naturvårdsverket har redovisat ett gemensamt uppdrag med konkreta förslag till åtgärder för att minska dessa utsläpp. Regeringen satsar därför 100 miljoner kronor 2025 i ett nytt investeringsstöd för att stödja jordbrukets insatser med att minska avgången av ammoniak och växthusgaser från jordbruket. För 2026 och 2027 beräknas 100 miljoner kronor avsättas för samma syfte.

En annan avgörande förutsättning för att genomföra klimatomställningen och samtidigt öka Sveriges konkurrenskraft och tillväxt är att miljötillståndprocesserna blir både enklare och mer effektiva. Regeringen har sedan den tillträdde genomfört en rad förändringar. Den 28 maj 2024 överlämnade regeringen proposition 2023/24:152 Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning till riksdagen, planerat beslutsdatum är den 23 oktober 2024. Flera hinder kvarstår, varför den pågående Miljötillståndsutredningen (dir. 2023:78) ska lämna förslag för hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar samt arbeta för att Sverige inte ska ställa högre eller överlappande krav i förhållande till EU:s regelverk.

För att ge bättre förutsättningar att arbeta effektivt med miljötillståndsprocesser och miljötillsyn, föreslår regeringen att anslagen för Sveriges Domstolar, Naturvårdsverket och länsstyrelserna ökas. En effektiv tillståndsprocess och tillsyn behövs för att genomföra klimatomställningen och stärka svensk konkurrenskraft (se även utg.omr. 1 och 4).

EU:s klimatpolitik har utvecklats i snabb takt vilket skapar bättre förutsättningar för Sveriges och hela EU:s klimatomställning. Bindande lagstiftning för att nå klimatmålet till 2030 har antagits under det svenska ordförandeskapet i EU genom 55-procentpaketet (Fit for 55). Genomförandet av paketet har inletts och regeringen strävar efter att uppnå hög kostnadseffektivitet i det fortsatta arbetet. Regeringen har till EU-kommissionen därför aviserat avsikten att överföra utsläppsutrymme från EU:s utsläppshandelssystem till ESR genom att annullera utsläppsrätter från Sveriges auktionsvolym.

Regeringen välkomnar ett klimatmål för EU till 2040 som skapar förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv bana mot klimatneutralitet inom unionen till 2050, där både Sveriges och EU:s konkurrenskraft stärks. Regeringen konstaterar att en målnivå enligt kommissionens rekommendation sannolikt ökar Sveriges förutsättningar att nå det nationella netto-nollmålet till 2045 på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Dessa förutsättningar beror i hög grad på hur EU:s kommande klimatramverk utformas, och regeringen avser därför att ytterligare analysera hur ramverket kan utformas på ett sätt som bidrar till en samhällsekonomiskt effektiv uppfyllelse av klimatmålen. Regeringen bedömer att ett EU-mål och nationellt fastställt bidrag (NDC) till Parisavtalet som ligger i linje med en ambitiös klimatpolitik ökar möjligheterna att påverka andra stora globala utsläppare att ställa om och därmed bidrar till att höja den globala ambitionsnivån.

EU:s klimatpolitik behöver fortsätta utvecklas för att skapa långsiktiga förutsättningar för klimatomställningen inom unionen. Inför det 30:e partsmötet i FN:s klimatkonvention (COP 30) 2025 ska EU skicka in ett uppdaterat åtagande för perioden efter 2030. Regeringens uppfattning är att EU:s klimatramverk för 2040 bl.a. bör säkerställa att alla medlemsstater bidrar i omställningen och når klimatneutralitet inom sina gränser senast 2050. Ramverket bör förtydliga regler och skapa incitament för negativa utsläppstekniker, så som bio-CCS, möjliggöra ett hållbart och aktivt skogsbruk samt ta tillvara samtliga fossilfria energikällor. Regeringen anser att det kommande ramverket behöver ha ett stort fokus på kostnadseffektivitet, konkurrenskraft och minskad detaljreglering för hur utsläppsreduktion ska uppnås i energipolitiken. Systemen för handel med utsläppsrätter behöver därför fortsatt vara huvudspåret för och i centrum av EU:s klimatarbete och breddas för att inkludera fler verksamheter med fossila utsläpp. Om ansvarsfördelningsförordningen ska vara kvar efter 2030 krävs en kraftigt ökad konvergens mellan medlemsstaternas beting.

För att säkerställa att klimatomställningen blir rättvis och inkluderande har EU skapat en social klimatfond (SKF). Fonden kommer att hjälpa utsatta hushåll, mikroföretag och transportanvändare som är särskilt drabbade av höga energi- och transportkostnader. Regeringen föreslår att en elbilspremie riktad till grupper i behov av stöd, t.ex. i glesbygd införs, förutsatt kommissionens godkännande. Stödet beräknas omfatta totalt 800 miljoner kronor, där 75 procent finansieras av SKF. Regeringen avsätter 10 miljoner kronor under 2025 för att tillsammans med berörda myndigheter kunna förbereda genomförandet av SKF som inrättas 1 januari 2026.

Ett förändrat klimat innebär ökade risker för bl.a. människors liv och hälsa, skador på bebyggelse, infrastruktur, naturmiljö och biologisk mångfald, störningar i vattenförsörjningen samt ökade kostnader och sårbarheter för näringslivet – särskilt areella näringar. Det är därför viktigt att fortlöpande förbättra arbetet med

klimate Anpassning i alla berörda sektorer. Regeringen avser att med utgångspunkt i Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimate Anpassning (skr. 2023/24:97) skapa en bra struktur för ett kostnadseffektivt och åtgärdsinriktat arbete för att tillvarata möjligheter och skydda Sverige från negativa konsekvenser av ett förändrat klimat. Vägen från ord till handling i klimate Anpassningsarbetet handlar bl.a. om att se över lagstiftning och finansieringsmodeller, för att underlätta viktiga anpassningsåtgärder. Det behövs också ett utvecklat uppföljningssystem och en nationell klimat- och sårbarhetsanalys som underlättar planering och kostnadsuppskattningar. För att påskynda klimate Anpassningsåtgärder avser regeringen, i enlighet med Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimate Anpassning (skr. 2023/24:97), verka för att tydliga och ändamålsenliga mål och uppföljningssystem etableras för ett effektivt klimate Anpassningsarbete.

Regeringen verkar för en höjd ambition i det globala klimatarbetet genom kapacitetsuppbyggnad, policydialog, samarbete, finansieringslösningar och främjande. Sverige ska fortsatt bedriva en aktiv klimatdiplomati och säkra ett högt internationellt förtroende som en stor bidragsgivare till de globala miljö- och klimatfonderna. Fokus i samarbetet bör ligga på de länder som släpper ut mest. Det är av central betydelse att skapa förutsättningar som gör privata sektorn till en motor i klimatomställningen. Vid COP29 i november 2024 ska det nya gemensamma målet om klimatfinansiering (New Collective Quantified Goal) beslutas. Regeringen noterar att målet ska utgöra minst 100 miljarder USD per år och förespråkar ett mål som stimulerar utvecklingsländernas inhemska resursmobilisering såväl som mobilisering av privat kapital.

En giftfri cirkulär ekonomi är ett verktyg för omställningen

Cirkulär ekonomi bidrar till att öka resurseffektiviteten och minska utsläppen av växthusgaser hela vägen till netto-noll, att bevara den biologiska mångfalden samt minska både föroreningar och exponering för skadliga kemikalier samtidigt som svensk konkurrenskraft stärks. Hälften av de globala växthusgasutsläppen har beräknats till att de kommer från utvinning och bearbetning av material. Därför är det viktigt att på ett klokt sätt använda de resurser som utvinns, genom att återanvända och återvinna dem till deras fulla potential. Skadliga kemikalier som kan hämma en cirkulär ekonomi behöver också minimeras och ersättas.

Regeringen ser omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi som en möjliggörare för industrin och vägen mot netto-noll. Nya cirkulära affärsmodeller som tar hänsyn till hela värdekedjan behöver framgångsrikt kunna skalas upp och introduceras på både den svenska och internationella marknaden för att förstärka de cirkulära materialflödena. Politiken ska även stimulera och skapa rätt förutsättningar för omställningen genom åtgärder som främjar rena avfallsströmmar samt marknaden för återvunnet material och ersättningsmaterial. Regeringen gör därför en satsning på 10 miljoner kronor för åtgärder som bidrar till att fasa ut användningen av fossil plast.

EU:s gröna giv har inneburit att ett stort antal förslag har presenterats och förhandlats om t.ex. förpackningar, batterier och fordon. Det kommande arbetet med tydliga och effektiva genomföranden och tillsyn av EU-lagstiftning på ett nationellt plan ger alla företag på den svenska marknaden lika villkor. Det stärker konkurrenskraften för svenska företag som ligger i framkant och tar ansvar för en giftfri cirkulär ekonomi. Regeringen tillför därför 10 miljoner kronor till Naturvårdsverket för stärkt vägledning till svenska företag gällande efterlevnad av EU-lagstiftning om cirkulär ekonomi samt för tillsyn och förbättrad statistik. Regeringen tillför även 10 miljoner kronor permanent fr.o.m. 2025 för att uppfylla kraven i EU:s nya batteriförordning genom avgiftsbaserad marknadskontroll och delat ansvar mellan flera myndigheter.

Regeringen anser att det är oacceptabelt att oseriösa företag utnyttjar luckor i den svenska lagstiftningen för att tjäna stora pengar på att dumpa avfall i naturen. Detta riskerar att förgifta människor, djur och vår miljö och skapar också kostnader för samhället. En utredning om miljöstraffrätten pågår därför, samtidigt som nya EU-regler om avfallstransporter har beslutats. Regeringen satsar nu 10 miljoner kronor på att motverka avfallsbrottsligheten samt för att stoppa illegala avfallstransporter till och från Sverige. En effektiv tillsyn är viktig för att förhindra att oseriösa aktörer skaffar sig konkurrensfördelar genom att inte följa lagstiftningen och för att upptäcka verksamheter med kriminella syften.

För att öka förtroendet för återvunna material behöver användningen av skadliga ämnen så långt det är möjligt minimeras och ersättas, bl.a. genom innovation och effektiv reglering. På så vis kan riskerna för människors hälsa och miljön minska och bidra till stärkt svensk konkurrenskraft. Detta förutsätter en heltäckande kemikalielagstiftning som lever upp till åtagandena i EU:s kemikaliestrategi, vilken syftar till att skydda konsumenter, sårbara grupper och arbetstagare från de skadligaste kemikalierna. I dag finns majoriteten av världens kemikalieproduktion utanför EU. Importerade varor från tredje land kan innehålla otillåtna halter av kemikalier som är skadliga för hälsa och miljö, vilka är produkter och ämnen som annars är reglerade inom EU. Detta snedvrider konkurrensen för svenska företag samtidigt som ett stort ansvar läggs på enskilda konsumenter att förstå innehållet i varorna. Därför är Sveriges fortsatta arbete med globala kemikaliefrågor viktigt, inte minst i de globala kemikalie- och avfallskonventionerna och i det nya globala kemikalieramverket. En stor del av plasten i den marina miljön kommer från floder och transporteras sedan ut i haven, till exempel sker detta i vissa floder, bl.a. i Asien. Plastföroreningar är en gränsöverskridande utmaning som kräver globala lösningar och därför är det även viktigt med framsteg i de pågående förhandlingarna om ett globalt avtal mot plastföroreningar.

När det kommer till förorenade områden från bl.a. PFAS, är ny och effektiv teknik viktigt för att åtgärda föroreningar. I Sverige fortsätter arbetet med att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt sanera de värst förorenade områdena då det skapar möjligheter för bostadsbyggande och annan användning av tidigare industrimark samtidigt som människors hälsa, dricksvatten och viktiga naturvärden skyddas.

Fortsatt arbete med biologisk mångfald

Sverige ska fortsätta arbetet med naturvård, biologisk mångfald och ekosystemtjänster såväl nationellt som internationellt och inom EU.

Välmående och livskraftiga ekosystem är viktiga för människans livsmiljö. De ger förutsättningar för bl.a. biologisk mångfald, hållbar livsmedelsproduktion, pollinering av växter och rent grundvatten. De är också viktiga för att hantera klimatförändringar och de möjliggör uttag av hållbar biomassa som alternativ till fossila produkter, material och energi. Välfungerande ekosystem kan också ofta användas som verktyg i klimatanpassningsarbetet. Arbetet med att bevara och återställa värdefull natur och ekosystem, samt att göra värdefull natur tillgänglig för var och en, behöver fortsätta.

Förutsättningar för biologisk mångfald behöver förbättras. Förstörda livsmiljöer, överexploatering av arter, klimatförändringar, föroreningar och invasiva främmande arter är de viktigaste påverkansfaktorerna som behöver hanteras. Regeringen har gett Miljömålsberedningen i uppdrag att föreslå en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som bidrar till Sveriges åtaganden inom EU och internationellt för naturvård och biologisk mångfald samt upptag och utsläpp av växthusgaser inom markanvändningssektorn (LULUCF). Miljömålsberedningen ska också analysera om

miljökvalitetsmålen och dess preciseringar är ändamålsenligt formulerade för att hantera avvägningar mellan olika samhällsmål och målkonflikter.

Regeringen ska verka för att nå de målsättningar som antagits inom EU:s biodiversitetsstrategi och Kunming–Montréal-ramverket för biologisk mångfald inom konventionen om biologisk mångfald (CBD). Under 2025 kommer regeringen ta fram en nationell strategi och plan för biologisk mångfald i enlighet med åtaganden i ramverket. Nationellt genomförande av EU-rättsakter är centralt i det arbetet. Det är viktigt att näringslivet ges förutsättningar för att vid behov kunna bedöma påverkan av sin verksamhet på den biologiska mångfalden.

I Sverige finns många naturreservat och nationalparker som skyddar höga naturvärden. Områdena behöver förvaltas effektivt så att naturvärden bevaras och utvecklas, ekosystemtjänster vidmakthålls, och livsmiljöer för våra svenska arter stärks. I dag lockar nationalparkerna nästan tre miljoner besök per år. Allemansrätten, som gör det möjligt för alla att röra sig fritt i naturen ska värnas samtidigt som markägarnas intressen beaktas. Förvaltningen och skötseln av naturreservat och nationalparker behöver förbättras för att bibehålla de unika miljöerna och för att underlätta besök. Regeringen föreslår därför en satsning på skötsel och förvaltning av skyddad natur. Regeringen gör även en satsning på vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden och en satsning på friluftslivsverksamhet för äldre (se vidare utg.omr. 17).

Ängs- och betesmarker är de naturtyper som har sämst status i Sveriges senaste rapportering enligt art- och habitatdirektivet. Närmare hälften av de inhemska hotade arterna är knutna till dessa marker. Regeringen föreslår därför en satsning på skötsel och restaurering av ängs- och betesmarker som komplement till åtgärder inom Sveriges strategiska plan för genomförande av GJP inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Utsläpp av koldioxid från dikade torvjordar är omfattande och bidrar till klimatförändringen. Regeringens insatser för att restaurera våtmarker är av stor vikt för det långsiktiga klimatarbetet men också för biologisk mångfald och minskad övergödning.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar ska bevaras genom formellt skydd, skogsägarnas frivilliga avsättningar och miljöhänsyn vid avverkning. Regeringen ser, i linje med förvaltarstämman, aktiva och engagerade skogsägare som avgörande för att stärka ekosystemen i skogen, värna natur och kulturvärden och för att ta tillvara skogens avgörande roll i klimatarbetet, bl.a. som kolsänka och förnybar råvara. Staten har en viktig roll som en stor skogsägare. Arbetet fortsätter med att genomföra reformen att äganderätten bör stärkas vid formellt skydd av skog genom att frivillighet ska vara en grundläggande utgångspunkt och ett huvudsakligt arbetssätt för myndigheterna. Eventuella undantag ska göras restriktivt när så är befogat.

Kopplade till artskyddet pågår för närvarande en utredning inom Regeringskansliet som ska ta fram nya bestämmelser om nationell fridlysning och ett ändamålsenligt regelverk för rätten till ersättning för markägare. Utredningens förslag kommer att utgöra ett komplement till Artskyddsutredningens betänkande, Skydd av arter – vårt gemensamma arv (SOU 2021:51), som fortsatt bereds inom Regeringskansliet.

Levande vatten och hav

Sveriges havs- och vattenmiljöer är unika. Regeringen anser att de ska bevaras och förvaltas för framtida generationer. Havs- och vattenmiljöerna bidrar med en rad ekosystemtjänster som representerar stora ekologiska och ekonomiska värden men

också kulturella och sociala värden. Tillgång till rent vatten är en förutsättning för såväl ett välfungerande samhälle som naturmiljön.

Övergödningen av vatten och framför allt Östersjön är ett omfattande problem som kraftigt begränsar värdet av ekosystemtjänsterna från de övergödda vattnen. Regeringen bedömer att en begränsning av övergödningen är ett av de viktigaste insatsområdena för att nå god ekologisk status och god miljöstatus i kustvatten och hav. Regeringen beslutade därför i juni 2024 om ett etappmål för minskad övergödning. Etappmålet syftar till att förbättra uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet för att säkerställa att effektiviteten av de åtgärder som regeringen vidtar mot övergödningen är tillräckliga. Sverige ska också vara internationellt drivande för att öka ambitionerna för en bättre havsmiljö, inte minst vad gäller Östersjön. Här är samarbetet inom Helcom inom ramen för Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns miljö av betydelse.

Trots god tillgång till vatten behövs det åtgärder för god vattenkvalitet, bland annat för att undanröja fysiska hinder i strömmande vatten och minska försurningen samt minska spridningen av skräp, mikroplaster, läkemedelsrester och andra föroreningar. Åtgärdsarbetet är av stor betydelse för att genomföra flera EU-direktiv, bl.a. genomförandet av åtgärdsprogrammen inom både vatten- och havsmiljöförvaltningen. Målen inom EU:s ramdirektiv för vatten ska uppnås senast 2027. Regeringen bedömer att det krävs ökad åtgärdstakt och ytterligare åtgärder för att nå dem samtidigt som svensk konkurrenskraft värnas och åtgärder inom vattenförvaltningen är samhällsekonomiskt effektiva. Regeringen tillför medel i syfte att förstärka Havs- och vattenmyndighetens arbete för en effektiv vattenförvaltning.

För att lyfta fram betydelsen av ett levande hav har regeringen under 2024 beslutat om en havsmiljöproposition, Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156). Regeringen föreslår i propositionen att ekosystemansatsens tillämpning ska stärkas, att övergödningen ska minska och att Sverige ska fortsätta arbeta i EU och internationellt för regleringar och kontroll av farliga ämnen så att tillförseln av farliga ämnen till havsmiljön minskar. Sverige ska vidare utöka och förstärka skyddet av marina områden för att bidra till att nå den internationella målsättningen om 30 procent skyddade marina områden, varav en tredjedel strikt skyddade, motsvarande 10 procent, till 2030. I propositionen redovisar regeringen sin bedömning att ta fram permanenta regleringar avseende pelagiskt trålfiske, som innebär en permanent utflyttning av trålgränsen i Östersjön från dagens 4 sjömil till 12 sjömil för fartyg över 24 meter. Regeringen avser även att gå vidare med förslagen i betänkandet Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden (SOU 2023:20), som bl.a. innebär ett generellt förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. Vidare lämnar regeringen sin bedömning av hur en hållbar fiskförvaltning samt förvaltning av predatorer som säl och skarv ska kunna integreras starkare i, och växelverka med, havsmiljöarbetet. En röd tråd i propositionen är att allt vatten hänger samman och att åtgärdsarbetet måste samordnas, där de effektivaste åtgärderna börjar på land.

Vatten är en resurs som många olika verksamheter är beroende av och många intressen behöver vägas mot varandra. Förutsättningarna och behovet av åtgärder ser olika ut i olika delar av landet. Det pågående arbete med att samordna åtgärder bidrar till kostnadseffektiva lösningar som är till mesta möjliga nytta för både miljön och samhället. Regeringen anser att ett lokalt åtgärdsarbete är en viktig del i att öka effektiviteten och takten i åtgärdsarbetet.

Stöd via förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är den enskilt viktigaste statliga finansieringen för fysiska åtgärder och lokalt åtgärdsarbete i vattenmiljön. LOVA involverar lokala aktörer och medlen används för

projekt som förbättrar vattenkvaliteten genom bl.a. åtgärder för minskad tillförsel av näringsämnen och miljögifter till sjöar, vattendrag, kustvatten och hav. Regeringen satsar därför ytterligare medel för fortsatt stöd till LOVA.

Omprövningen för att förse vattenkraften med moderna miljövillkor är en omfattande och viktig process som bl.a. bidrar till åtgärder för att värna den biologiska mångfalden i sjöar och vattendrag. I maj 2024 beslutade regeringen att ytterligare flytta fram den tid då en ansökan om prövning för moderna miljövillkor senast ska ha getts in, vilket är den sista och slutgiltiga förlängningen av pausen. Från den 1 juli 2025 återupptas omprövningarna. Syftet var att medge tillräckligt med tid för regeringen att slutföra arbetet med att ta fram de författningsändringar och andra åtgärder som ska förbättra omprövningsprocessen och förse vattenkraften med moderna miljövillkor på ett ordnat och rättssäkert sätt. Regeringen anser att arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor, återskapa strömmande vatten och fria vandringsvägar och främja den biologiska mångfalden i vattendragen är mycket angeläget. Regeringen tillför medel för att förstärka Havs- och vattenmyndighetens arbete med effektiv miljöprövning och vattenresursförvaltning samt länsstyrelsernas arbete med omprövning av vattenkraften.

Invasiva främmande arter är hot mot den biologiska mångfalden. Vissa arter orsakar också stora ekonomiska skador. Regeringen föreslår därför ytterligare satsningar för att effektivt bekämpa och förhindra spridning av invasiva främmande arter i vattenmiljöer i Sverige.

Regeringens satsningar inom hav och vatten bidrar alla till genomförandet av regeringens havsmiljöproposition som presenterades 2024.

3.23 Fonder

3.23.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden tar alltså inte längre in några avgifter och har därmed inte några intäkter från sådana batterier. Efter 2017 delar Naturvårdsverket inte längre ut medel för insamling och återvinning eller informationsinsatser. Regeringen beslutade under 2019 att resterande medel i batterifonden avsätts till forskning för utveckling av hållbara och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier, fordonsenergirelaterad batteriforskning och batteriforskning för resurseffektivt nyttjande av förnybar energi. Statens energimyndighet ska fördela forskningsmedlen och Naturvårdsverket ska betala ut medel till Statens energimyndighet.

Under 2023 har Naturvårdsverket betalat ut bidrag till Statens energimyndighet vid ett tillfälle. I december 2023 rekvirerade Statens energimyndighet 119,6 miljoner kronor för forskningsutlysningar inom batterifondsprogrammet för 2021–2023. Behållningen i batterifonden uppgick den 31 december 2023 till ca 20 miljoner kronor.

3.23.2 Kadmiumfonden

De miljöavgifter som Naturvårdsverket tar ut på slutna nickelkadmiumbatterier enligt 24 § förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier fonderas i en ny fond kallad nya kadmiumbatterifonden. Avgiften är 300 kr/kg nickelkadmiumbatterier och betalas av den producent som släpper ut batterierna på den svenska marknaden.

Under 2023 betalades det in 2,3 miljoner kronor i avgifter till fonden. Medel ur fonden har använts till administrativa kostnader. Inga ansökningar om ersättning ur nya

kadmiumbatterifonden kom in under 2023. Behållningen i nya kadmiumbatterifonden uppgick den 31 december 2022 till ca 37 miljoner kronor.

3.23.3 Kärnavfallsfonden

Den som har tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet är skyldig att genomföra och finansiera de åtgärder som behövs för en säker hantering och slutförvaring av verksamhetens restprodukter samt en säker avveckling och rivning av anläggningarna när verksamheten inte längre ska bedrivas. Den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnteknisk anläggning som ger eller har gett upphov till restprodukter betalar därför en särskild avgift till staten, som fonderas i kärnavfallsfonden. Fondens kapital placeras på de finansiella marknaderna. I takt med att inflationen föll tillbaka under 2023 har de globala finansmarknaderna återhämtat sig efter den mycket svaga utvecklingen under 2022.

Kärnavfallsfondens avkastning har varit positiv för 2023 och uppgick till 9,43 procent. Den senaste femårsperioden har kärnavfallsfonden därmed uppnått en genomsnittlig avkastning på 2,8 procent. Den reala avkastningen under 2023 uppgick till 5,03 procent efter kostnader. Fondkapitalet ökade med 6 001 miljoner kronor och var 78 874 miljoner kronor vid årets slut. Det är betryggande att både den nominella och den reala avkastningen för kärnavfallsfonden för 2023 har varit god. Det kommer dock trots detta positiva resultat ta tid att återhämta den kraftigt negativa avkastningen under 2022. Inbetalningarna genom avgifter till fonden under 2023 var 2,2 miljarder kronor och utbetalningarna för kostnader var 3,1 miljarder kronor.

Regeringen beslutar hur stor kärnavfallsavgiften ska vara efter förslag från Riksgäldskontoret. Den som är skyldig att betala kärnavfallsavgift ska också ställa säkerheter till staten för de kostnader som avgiften ska täcka, men som inte täcks av de inbetalade och fonderade avgiftsmedlen (finansieringsbelopp) samt för det s.k. kompletteringsbeloppet.

Vanligtvis ska kärnavfallsavgifter samt finansierings- och kompletteringsbeloppen bestämmas för en period om tre kalenderår i taget men om det finns särskilda skäl får de enligt 7 § förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter bestämmas för en kortare period. Regeringen ansåg att det denna gång fanns särskilda skäl för ett beslut om avgifter och belopp för ett kalenderår, 2024 (KN2023/04019). Skälet för den kortare avgiftsperioden är den snabba utvecklingen på området. Regeringen vill bättre kunna möta kärnkraftsindustrins förväntade inriktningsbeslut om nyinvesteringar med en möjlighet att se vad kärnavfallsavgifter samt finansierings- och kompletteringsbelopp för kommande år bör bestämmas med hänsyn till vilket drifttidsantagande som därmed bör göras för befintliga reaktorer. Regeringen har därför gett Riksgäldskontoret, i regleringsbrevet för 2024, i uppdrag att genomföra en konsekvensanalys av ett ändrat drifttidsantagande för reaktorer enligt 4 § 1 förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter, från nuvarande 50 år till 60 år. Myndigheten ska också beräkna och föreslå kärnavfallsavgifter samt finansierings- och kompletteringsbelopp för avgiftsperioden 2025–2026 utifrån både en oförändrad och en förlängd drifttid. Riksgäldskontoret redovisade uppdraget i rapporten Konsekvensanalys av ändrat drifttidsantagande den 30 maj 2024, och rapporten har remitterats (KN2024/01437).

Reaktorinnehavarna har lämnat förslag till säkerheter för finansierings- och kompletteringsbelopp för avgiftsperioden 2024. Samtliga säkerheter föreslås utgöras av moderbolagsborgen.

3.24 Budgetförslag

3.24.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	623 172	Anslagssparande	8 977
2024	Anslag	638 535 ¹	Utgiftsprognos	643 183
2025	Förslag	651 691		
2026	Beräknat	664 521 ²		
2027	Beräknat	672 184 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 650 712 tkr i 2025 års prisnivå.

³ Motsvarar 645 480 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	635 535	635 535	635 535
Pris- och löneomräkning ²	19 287	33 183	46 378
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-3 131	-4 197	-9 729
<i>varav BP25³</i>	<i>71 000</i>	<i>72 000</i>	<i>80 500</i>
– Effektiva tillståndprocesser	3 500	3 500	10 000
– Förenklad miljörapportering	10 000	9 000	9 000
– Vägledning tillstånd för kärnenergianläggningar	2 500	2 500	1 500
– Genomförande metangasförordningen	3 000	3 000	3 000
– Åtgärder för utfasning av fossil plast	10 000	10 000	10 000
– Stärkt vägledning och tillsyn	10 000	10 000	10 000
– Åtgärder för att motverka illegal avfallshantering	10 000	10 000	10 000
– Civilt försvar: Naturvårdsverket	12 000	14 000	17 000
– Avgiftsbaserad marknadskontroll batteriförordning	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	651 691	664 521	672 184

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Naturvårdsverket fortsatt ska bidra till effektiv tillståndsprövning ökas anslaget med 3 500 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas ökas med 3 500 000 kronor för 2026 och med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Svenska Miljörapporteringsportalen (SMP) som är det nuvarande systemet för inrapportering av miljödata har nått sin tekniska livslängd. För att utveckla ett nytt system för miljörapportering där företagen enkelt kan lämna sina uppgifter ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med 9 000 000 kronor för respektive år.

För att Naturvårdsverket ska kunna ge vägledning enligt miljöbalken vid etablering av nya kärnenergianläggningar ökas anslaget med 2 500 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med 2 500 000 kronor respektive 1 500 000 kronor.

Enligt EU:s förordning om minskade metanutsläpp inom energisektorn (EU 2019/942) ska varje medlemsstat utse en eller flera behöriga myndigheter som ansvarar för övervakningen och tillämpningen av förordningen. För att Naturvårdsverket ska genomföra uppgifterna föreslås anslaget öka med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För åtgärder som bidrar till utfasning av fossil plastanvändning ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen ser behov av vägledning till svenska företag gällande ny EU-lagstiftning om cirkulär ekonomi samt förbättrad tillsyn och statistik för att öka efterlevnaden. I detta syfte föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

För att hantera frågan om illegal avfallshantering, inkl. gränsöverskridande avfallstransporter, ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Naturvårdsverket är en beredskapsmyndighet och ingår i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Det försämrade omvärldsläget medför att myndigheten behöver tillföras ytterligare medel för att kunna fullgöra krav som beredskapsmyndighet. Anslaget ökas därför med 12 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med 14 000 000 kronor respektive 17 000 000 kronor.

EU:s batteriförordning innehåller nya omfattande produktkrav, vilket kräver avgiftsbaserad marknadskontroll och delat ansvar mellan flera myndigheter. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 651 691 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 664 521 000 kronor respektive 672 184 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.7 Avgiftsbelagd verksamhet vid Naturvårdsverket**

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksam- hetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
<i>Offentligrättslig verksamhet</i>						
Avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken	-410	-22 757	15 602	35 405	-19 803	-42 150
Ansökningsavgifter	-18	0	10	10	0	-18
Övrig offentligrättslig verksamhet (Gräns-överskridande avfallstransporter)	3 699	-2 900	9 000	11 900	-2 900	-2 101
Verksamheter där intäkterna disponeras						
<i>Offentligrättslig verksamhet</i>						
Kväveoxidavgiften (NO _x)	0	0	11 216	11 216	0	0
Kadmiumfonden	0	0	700	700	0	0
Jaktkort	0	0	7 400	7 400	0	0
Jägarexamen	207	-3 100	7 900	8 900	-1 000	-3 893
Tillsynsavgifter retursystem	709	-792	3 846	4 640	-794	-877
<i>Uppdragsverksamhet</i>						
EU:s miljölednings- och miljörevisionsordning (EMAS)	91	0	110	110	0	91
Nedskräpningsavgift	-6 054	-2 474	3 270	8 846	-5 576	-14 104
Insamling förpackningar		-2 471	2 500	4 975	-2 475	-4 946
Tjänsteexport						
Utvecklingssamarbeten mm	0	0	250	250	0	0

Naturvårdsverket tar ut avgifter för prövning och tillsynsverksamhet enligt 7 kap. förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Enligt flera förordningar ska även ansökningsavgifter tas ut för att behandla ansökningar om tillstånd.

Jägarregistret består av två verksamheter, jaktkort och jägarexamen, som Naturvårdsverket administrerar och tar ut avgift för. Från och med 2023 har Naturvårdsverket ansvar för retursystemet för plastflaskor och metallburkar. Naturvårdsverket disponerar de avgifter som producenter av plastflaskor eller metallburkar ska betala för myndighetens tillsyn och marknadskontroll.

Naturvårdsverket tar också ut årsavgifter för administration av kväveoxidavgiften och EU:s miljöstyrnings- och miljörevisionsordning EMAS, kadmiumfonden samt för arbetet med nedskräpningsavgifter och för producentansvaret avseende insamling av förpackningar.

3.24.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	379 852	Anslagssparande	11 862
2024	Anslag	417 714 ¹	Utgiftsprognos	414 921
2025	Förslag	388 714		
2026	Beräknat	368 714		
2027	Beräknat	368 714		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem. Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden. Anslaget får även användas till delegationen för cirkulär ekonomi. Anslaget får även användas till utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	417 714	417 714	417 714
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-29 000	-49 000	-49 000
varav BP25	-10 000	-10 000	-10 000
– Minskade anslag till miljöorganisationer	-10 000	-10 000	-10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	388 714	368 714	368 714

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 10 000 000 kronor per år fr.o.m. 2025 till följd av minskade anslag till miljöorganisationer.

Regeringen föreslår att 388 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 368 714 000 kronor respektive 368 714 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år för att skapa kontinuitet, kostnadseffektivitet och ökad kvalitet i verksamheten. Bemyndigandet för 2025 föreslås vara oförändrat

jämfört med 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 3.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	43 735	102 455	120 000			
Nya ekonomiska åtaganden	89 953	104 566	55 500			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-31 233	-87 021	-55 500	-70 000	-45 000	-5 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	102 455	120 000	120 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	120 000	120 000	120 000			

3.24.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

2023	Utfall	1 126 861	Anslagssparande	3 174
2024	Anslag	1 247 035 ¹	Utgiftsprognos	1 238 698
2025	Förslag	1 352 035		
2026	Beräknat	1 502 035		
2027	Beräknat	1 462 035		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får användas till statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	1 212 035	1 212 035	1 212 035
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	140 000	290 000	250 000
varav BP25	160 000	170 000	180 000
– Skötsel av naturreservat	100 000	100 000	100 000
– Vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden	25 000	25 000	25 000
– Åtgärder för restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker	30 000	40 000	50 000
– Utveckling av vandringsleder	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 352 035	1 502 035	1 462 035

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 100 000 000 kronor 2025 för skötsel av naturreservat. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2025 för vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 30 000 000 kronor 2025 för åtgärder för restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker. För 2026 beräknas anslaget öka med 40 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 50 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2025 för utveckling av vandringsleder. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 352 035 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 502 035 000 kronor respektive 1 462 035 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 900 000 000 kronor 2026–2032.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet för 2025 föreslås vara oförändrat jämfört med 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 900 000 000 kronor 2026–2032.

Tabell 3.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2032
Ekonomiska åtaganden vid årets början	471 544	438 395	698 869			
Nya ekonomiska åtaganden	164 899	500 000	451 131			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-198 048	-239 526	-250 000	-401 131	-300 000	-198 869
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	438 395	698 869	900 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	900 000	900 000	900 000			

3.24.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2023	Utfall	703 087	Anslagssparande	370 041
2024	Anslag	1 097 818 ¹	Utgiftsprognos	1 090 479
2025	Förslag	1 064 318		
2026	Beräknat	728 818		
2027	Beräknat	728 818		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas, för att ta fram prioriteringsunderlag samt för teknikutveckling och tillämpad forskning för sanerings- och efterbehandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser. Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa. Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande. Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet. Anslaget får även användas till omhändertagande av övergivna och/eller uttjänta fordon, fiskeredskap och fritidsbåtar som utgör en risk för miljön. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får även användas för utgifter för att förebygga och förhindra stora saneringskostnader och risker med PFAS. Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.15 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	1 064 318	1 064 318	1 064 318
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-335 500	-335 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 064 318	728 818	728 818

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 064 318 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 728 818 000 kronor respektive 728 818 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 465 000 000 kronor 2026–2055.

Skälen för regeringens förslag: Saneringsåtgärder är ofta fleråriga varför ett bemyndigande är avgörande för att aktörer och myndigheter ska ha möjlighet att genomföra åtgärder och undersökningar samt för att bidragshanteringen ska fungera effektivt. I förhållande till tidigare prognoser bedöms behovet av bemyndigandet öka markant på grund av omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet i enlighet med vårandringsbudgeten för 2024. Bemyndigandet för 2025 föreslås öka med 1 600 000 000 kronor i förhållande till 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 465 000 000 kronor 2026–2055.

Tabell 3.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2055
Ekonomiska åtaganden vid årets början	626 249	840 017	2 697 278			
Nya ekonomiska åtaganden	495 624	2 306 117	1 335 989			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-281 856	-448 856	-568 267	-608 200	-551 800	-2 305 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	840 017	2 697 278	3 465 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	2 065 000	3 365 000	3 465 000			

3.24.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2023	Utfall	96 342	Anslagssparande	483
2024	Anslag	96 825 ¹	Utgiftsprognos	96 178
2025	Förslag	93 825		
2026	Beräknat	93 825		
2027	Beräknat	93 825		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	96 825	96 825	96 825
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-3 000	-3 000	-3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	93 825	93 825	93 825

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 3 000 000 kronor till följd av att en tidsbegränsad satsning på internationell utvärdering av svensk ålförvaltning upphör.

Regeringen föreslår att 93 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 93 825 000 kronor respektive 93 825 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas vilket i sin tur är en förutsättning för att medverka i t.ex. EU-gemensamma forskningsåtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	84 254	49 156	102 000			
Nya ekonomiska åtaganden	31 056	85 752	60 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-66 154	-32 908	-60 000	-62 000	-30 000	-10 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	49 156	102 000	102 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	102 000	102 000	102 000			

3.24.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2023	Utfall	323 326	Anslagssparande	-2 979
2024	Anslag	324 678 ¹	Utgiftsprognos	324 459
2025	Förslag	306 833		
2026	Beräknat	313 026 ²		
2027	Beräknat	318 782 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 306 833 tkr i 2025 års prispivå.

³ Motsvarar 306 833 tkr i 2025 års prispivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar en giftfri miljö. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikaliesekretariatet och Karolinska institutet. Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i prövningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel. Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	324 678	324 678	324 678
Pris- och löneomräkning ²	8 380	15 102	21 350
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-26 225	-26 754	-27 246
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	306 833	313 026	318 782

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Anslaget minskas med 25 000 000 kronor till följd av att en tidsbegränsad satsning på giftfri miljö upphör.

Regeringen föreslår att 306 833 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 313 026 000 kronor respektive 318 782 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.22 Avgiftsbelagd verksamhet vid Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksam- hetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
<i>Varav Allmänkemikalier</i>	83 850	13 600	50 500	36 900	13 600	111 050
<i>Varav Bekämpningsmedel</i>	-36 849	-15 150	72 850	88 000	-15 150	-67 149
<i>Varav Dispenser</i>	-2 672	0	150	150	0	-2 672
<i>Varav Mindre användningsområden</i>	0	-3 000	800	3 800	-3 000	0
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
<i>Varav SERP</i>	-	-	20 000	20 000	-	-
<i>Varav Varuprover</i>	-	-	200	200	-	-

Kemikalieinspektionens offentligrättsliga verksamhet för allmänkemikalier och bekämpningsmedel finansieras genom avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken och förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter. Myndigheten tar också ut dispensavgifter. Avgifterna disponeras inte av myndigheten. Avgifter för utvidgat godkännande för mindre användningsområden har inte krav på full kostnadstäckning enligt 2 kap. 13 § och 3 kap. 2 § första stycket förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter och finns därför inte med under kostnad och resultat i tabellen.

Myndigheten har under en längre period haft problem med ackumulerade under- och överskott i den avgiftsbelagda verksamheten. Avgiftsintäkterna är inte heller

periodiserade, vilket innebär att resultatet inte kan förväntas vara i balans för ett enskilt budgetår. Regeringen arbetar tillsammans med Kemikalieinspektionen för att den avgiftsfinansierade verksamheten på sikt ska vara i bättre balans, vilket kräver vissa åtgärder. Under 2022 vidtogs några åtgärder, t.ex. att justera historiska ackumulerade över- och underskott. I tabellen ovan för bekämpningsmedel har hänsyn tagits till att det finansiella underskottet har skrivits ner med 70 000 000 kronor fr.o.m. 2022 vilket angavs i budgetpropositionen för 2023.

Myndigheten har uttryckt behov av att vissa av ansökningsavgifterna för bekämpningsmedel ska justeras för att bättre motsvara kostnaderna för att uppfylla kraven på full kostnadstäckning, vilket regeringen nu avser att åtgärda. För att bättre motsvara de kostnader som uppstår föreslår regeringen även att införa avgifter där det i dagsläget saknas för vissa uppgifter. Då avgiftsintäkterna inte är periodiserade förväntas justerade avgifter få reell effekt först på sikt. De justerade avgiftsnivåerna kommer dock ändå inte leda till full kostnadstäckning för alla typer av ärenden på kort sikt. Det kommer därför vara ett fortsatt underskott framöver om ca 15 000 000 kronor, men som förväntas reduceras i takt med avgiftsändringarna.

Kemikalieinspektionen har även viss offentligrättslig verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Denna verksamhet rör avgifter för varuprover för tillsyn och viss prövningsverksamhet. Eftersom verksamheten inte har något krav på full kostnadstäckning redovisas inte kostnad och resultat. För att bättre motsvara de kostnader som uppstår för prövning av verksamma ämnen i bekämpningsmedel (SERP) föreslår regeringen att justera flera avgifter samt införa avgifter där det i dagsläget saknas för vissa uppgifter.

3.24.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	301 739	Anslagssparande	-2 888
2024	Anslag	317 431 ¹	Utgiftsprognos	317 166
2025	Förslag	337 431		
2026	Beräknat	270 931		
2027	Beräknat	270 931		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	314 431	314 431	314 431
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	23 000	-43 500	-43 500
varav BP25	59 500	1 000	1 000
– UNECE vattenkonventionen	1 000	1 000	1 000
– Tillfälligt tillskott för höjda medlemsavgifter SMHI	58 500		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	337 431	270 931	270 931

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för Sveriges medlemsavgift till UNECE vattenkonvention.

Anslaget ökas med 58 500 000 kronor för 2025 för att finansiera SMHI:s ökade programkostnader när det gäller Sveriges medverkan i internationellt vädersatellitsamarbete.

Regeringen föreslår att 337 431 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 270 931 000 kronor respektive 270 931 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 274 000 000 kronor 2026–2043.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt inom ramen för internationellt samarbete kring vädersatelliter och väderdata behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 274 000 000 kronor 2026–2043.

Tabell 3.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2043
Ekonomiska åtaganden vid årets början ¹	1 684 000			
Nya ekonomiska åtaganden	763 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-173 000	-194 000	-203 000	-1 877 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 274 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	2 274 000			

¹ Vid utgången av 2024 beräknas SMHI ha ingått åtaganden om 1 684 000 kronor utan ett beställningsbemyndigande.

3.24.8 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

År	Utfall	Anslagssparande
2023		
2024	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2025	Förslag	100 000
2026	Beräknat	100 000
2027	Beräknat	100 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för investeringar för att minska jordbrukets utsläpp av ammoniak och därtill kopplade utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters administration för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	100 000	100 000	100 000
<i>varav BP25</i>	<i>100 000</i>	<i>100 000</i>	<i>100 000</i>
– <i>Kväveklivet införs</i>	<i>100 000</i>	<i>100 000</i>	<i>100 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	100 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att minska utsläppen av ammoniak från hantering av stallgödsel och därtill kopplade utsläpp av växthusgaser föreslår regeringen ett nytt investeringsstöd till jordbrukssektorn. Ett nytt anslag för detta ändamål inrättas därför på statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna besluta om statsbidrag till fleråriga projekt i jordbrukssektorn och att kunna ge förhandsbesked om statsbidrag till lantbruksföretag som överväger att investera i kväveutsläppsreducerande åtgärder behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 konor 2026–2030.

Tabell 3.28 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början				
Nya ekonomiska åtaganden	150 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-100 000	-25 000	-25 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	150 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	150 000			

3.24.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

2023	Utfall	287 054	Anslagssparande	5 158
2024	Anslag	292 107 ¹	Utgiftsprognos	295 278
2025	Förslag	308 632		
2026	Beräknat	316 707 ²		
2027	Beräknat	324 184 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 309 610 tkr i 2025 års prisnivå.

³ Motsvarar 311 531 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	292 107	292 107	292 107
Pris- och löneomräkning ²	11 525	18 485	23 857
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 000	6 115	8 220
varav BP25 ³	5 000	6 000	8 000
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet, SMHI	5 000	6 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	308 632	316 707	324 184

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2025 för att stärka myndighetens förmåga i rollen som beredskapsmyndighet. Anslaget beräknas ökas av samma skäl med 5 000 000 kronor 2026 och 5 000 000 kronor 2027.

Regeringen föreslår att 308 632 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 316 707 000 kronor respektive 324 184 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Avgiftsbelagd verksamhet vid Sveriges Meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

Verksamhet	Ack resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
varav offentlig resurssamverkan	-	-	50 500	-	-	-
varav affärsverksamhet	-5 546	4 846	80 000	77 000	3 000	2 300
varav övrig uppdragsverksamhet	22 225	-12 125	194 500	198 500	-4 000	6 100

SMHI ska enligt sin instruktion öka samhällsnyttan med sin verksamhet genom att bedriva uppdragsverksamhet gentemot andra myndigheter och genom att bedriva affärsverksamhet. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information.

SMHI levererar produkter eller tjänster till statliga verksamheter på en icke konkurrensutsatt marknad. En mindre del utgörs av SMHI:s uppdrag som kontrollant av vattendomar där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Övrig verksamhet rör främst miljöfrågor inom luft och vatten där SMHI utför uppdrag för flera olika myndigheter. SMHI levererar också flygvärdertjänster till det civila flyget. Tjänsteexporten utgörs bl.a. av projekt som finansieras av Styrelsen för internationellt

utvecklingssamarbete och intäkter från uppdrag under Copernicus samt inom Destination Earth. Affärsverksamheten visade under flera år ett svagt ekonomiskt resultat men utvecklingen har vänts och går mot ett mindre överskott 2025.

I den avgiftsbelagda verksamheten ingår också offentlig resurssamverkan mellan SMHI och Havs- och vattenmyndigheten om utsjöexpeditioner med R/V Svea respektive Försvarsmakten om meteorologisk infrastruktur. För den verksamheten får avgifter tas ut upp till full kostnadstäckning.

3.24.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

2023	Utfall	131 670	Anslagssparande	7 417
2024	Anslag	89 500 ¹	Utgiftsprognos	88 902
2025	Förslag	89 500		
2026	Beräknat	89 500		
2027	Beräknat	89 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning, och planer. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	89 500	89 500	89 500
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	89 500	89 500	89 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 89 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 89 500 000 kronor respektive 89 500 000 kronor.

3.24.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

2023	Utfall	1 215 646	Anslagssparande	53 919
2024	Anslag	1 367 565 ¹	Utgiftsprognos	1 358 422
2025	Förslag	1 326 565		
2026	Beräknat	1 071 565		
2027	Beräknat	863 565		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder. Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	1 367 565	1 367 565	1 367 565
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-41 000	-296 000	-504 000
<i>varav BP25</i>	<i>130 000</i>	<i>125 000</i>	<i>125 000</i>
– Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA)	100 000	100 000	100 000
– Åtgärder för att motverka invasiva främmande arter	10 000	10 000	10 000
– Nationell plan för omprövning av vattenkraften	5 000		
– Effektiv vattenförvaltning	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 326 565	1 071 565	863 565

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 100 000 000 kronor 2025 för lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2025 för åtgärder för att motverka invasiva främmande arter. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2025 för den nationella planen för omprövning av vattenkraften.

Anslaget ökas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för en effektiv vattenförvaltning.

Regeringen föreslår att 1 326 565 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 071 565 000 kronor respektive 863 565 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 770 000 000 kronor 2026–2035.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga åtgärder ska kunna tecknas. Bemyndigandet för 2025 föreslås öka jämfört med 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 770 000 000 kronor 2026–2035.

Tabell 3.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2035
Ekonomiska åtaganden vid årets början	415 919	523 904	695 000			
Nya ekonomiska åtaganden	346 236	416 846	245 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-222 229	-245 750	-170 000	-185 000	-185 000	-400 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-16 022					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	523 904	695 000	770 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	630 000	710 000	770 000			

3.24.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2023	Utfall	59 730	Anslagssparande	109 370
2024	Anslag	262 900 ¹	Utgiftsprognos	181 230
2025	Förslag	263 450		
2026	Beräknat	163 450		
2027	Beräknat	163 450		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete som syftar till att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet samt att kunna bidra till resultatbaserad klimatfinansiering eller, jämte andra kompletterande åtgärder, kunna bidra till att nå klimatmålen i det klimatpolitiska ramverket. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten. Samt bidra till utveckling av metoder för internationella samarbetsformer enligt artikel 6 av Parisavtalet. Anslaget får användas för utgifter för deltagande i ovan nämnda samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för

handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för ansvarsfördelningsförordningen samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningenheter som förvärvas för klimatkompensering får annulleras. Anslaget får användas för att förvärva utrymme av utsläpp och upptag från andra medlemsstater inom ramen för ansvarsfördelningsförordningen respektive förordningen om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk. Anslaget får användas för utgifter för att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten i syfte att genomföra sådana förvärv. Anslaget får även användas för utgifter för administration av förvärven.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.38 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	262 900	262 900	262 900
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	550	-99 450	-99 450
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	263 450	163 450	163 450

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för ansvarsfördelningsförordningen (ESR) och förordningen om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) har Sverige åtaganden som även kan mötas genom en rad flexibiliteter som återfinns i förordningarna. Bland dessa finns möjlighet att överföra andra medlemsstaters årliga utsläppstilldelning inom ESR samt upptag inom LULUCF. För att göra det möjligt att fullt ut utnyttja dessa möjligheter, föreslår regeringen att ändamålet breddas. Regeringen föreslår därför ett tillägg som tydliggör att anslaget får användas för utgifter för att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten i syfte att genomföra sådana förvärv.

Regeringen föreslår att 263 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 163 450 000 kronor respektive 163 450 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2026–2036.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja program som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2026–2036.

Tabell 3.39 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2036
Ekonomiska åtaganden vid årets början	109 182	765 360	1 263 660			
Nya ekonomiska åtaganden	677 074	575 000	376 340			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-20 896	-76 700	-140 000	-160 950	-160 950	-1 178 100
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	765 360	1 263 660	1 500 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	1 500 000	1 500 000	1 500 000			

3.24.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

2023	Utfall	33 837	Anslagssparande	3 563
2024	Anslag	37 400 ¹	Utgiftsprognos	37 150
2025	Förslag	52 400		
2026	Beräknat	57 400		
2027	Beräknat	57 400		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-Arktiska Råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS). Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.41 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	37 400	37 400	37 400
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	15 000	20 000	20 000
varav BP25	15 000	15 000	15 000
– Stärkt samarbete med länder med stora utsläpp	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	52 400	57 400	57 400

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår ett stärkt svenskt myndighetssamarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet, bland annat med länder som har stora utsläpp av växthusgaser. Anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 52 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 57 400 000 kronor respektive 57 400 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 400 000 konor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet behöver regeringen ett bemyndigande. Med anledning av ökad anslagsnivå från 2026 föreslås bemyndigandet öka med 3 800 000 kronor i förhållande till 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 400 000 konor 2026–2028.

Tabell 3.42 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början		1 210	7 600			
Nya ekonomiska åtaganden	1 210	7 600	7 600			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-1 210	-3 800	-5 600	-3 800	-2 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 210	7 600	11 400			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	4 000	7 600	11 400			

3.24.14 1:14 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.43 Anslagsutveckling 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

2023	Utfall	1 207 117	Anslagssparande	3 383
2024	Anslag	1 670 500 ¹	Utgiftsprognos	1 670 500
2025	Förslag	1 185 500		
2026	Beräknat	1 185 500		
2027	Beräknat	685 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,
- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.44 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	1 670 500	1 670 500	1 670 500
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-485 000	-485 000	-985 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 185 500	1 185 500	685 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 185 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 185 500 000 kronor respektive 685 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla naturområden ska kunna tecknas och för

att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges. Bemyndigandet för 2025 föreslås minska jämfört med 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2026–2068.

Tabell 3.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2068
Ekonomiska åtaganden vid årets början	16 114	2 929	21 507			
Nya ekonomiska åtaganden	1 842	20 000	19 581			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-15 027	-1 422	-6 088	-21 581	-8 000	-5 419
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 929	21 507	35 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	80 000	50 000	35 000			

3.24.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	316 877	Anslagssparande	-252
2024	Anslag	331 930 ¹	Utgiftsprognos	329 460
2025	Förslag	360 516		
2026	Beräknat	372 321 ²		
2027	Beräknat	379 493 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 364 431 tkr i 2025 års prisnivå.

³ Motsvarar 364 431 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.47 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	321 930	321 930	321 930
Pris- och löneomräkning ²	9 145	16 313	22 828
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	29 441	34 078	34 735
<i>varav BP25³</i>	<i>47 000</i>	<i>51 000</i>	<i>51 000</i>
– Effektiv miljöprövning och vattenförvaltning	12 000	12 000	12 000
– Cybersäkerhet	9 000	9 000	9 000
– Förstärkt fiskerikontroll	11 000	15 000	15 000
– Effektiv vattenförvaltning	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	360 516	372 321	379 493

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för effektiv miljöprövning och vattenförvaltning.

Anslaget ökas med 9 000 000 kronor 2025 för cybersäkerhet. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 11 000 000 kronor 2025 för förstärkt fiskerikontroll. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor. För 2028 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för en effektiv vattenförvaltning.

Regeringen föreslår att 360 516 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 372 321 000 kronor respektive 379 493 000 kronor.

3.24.16 1:16 Klimatinvesteringar

Tabell 3.48 Anslagsutveckling 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

2023	Utfall	2 445 014	Anslagssparande	747 623
2024	Anslag	5 050 000 ¹	Utgiftsprognos	4 420 248
2025	Förslag	3 495 000		
2026	Beräknat	2 990 000		
2027	Beräknat	1 500 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.49 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	4 950 000	4 950 000	4 950 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 455 000	-1 960 000	-3 450 000
<i>varav BP25</i>	<i>500 000</i>		<i>500 000</i>
<i>– Förstärkning av Klimatklivet</i>	<i>500 000</i>		<i>500 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 495 000	2 990 000	1 500 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra ytterligare klimatinvesteringar på lokal och regional nivå i hela Sverige bör anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ökas med 500 000 000 kronor 2025. Anslaget beräknas ökas med 500 000 000 kronor 2027. Vidare bör stödet till klimatinvesteringar förlängas till och med 2030.

Regeringen föreslår att 3 495 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 990 000 000 kronor respektive 1 500 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 600 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för att kunna använda anslaget på ett effektivt sätt är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora långsiktiga och effektiva klimatinvesteringar komma till stånd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 600 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 3.50 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	6 157 579	4 720 913	6 500 000			
Nya ekonomiska åtaganden	1 268 947	4 279 087	700 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-2 705 613	-2 300 000	-2 600 000	-2 600 000	-1 000 000	-1 000 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden		-200 000				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	4 720 913	6 500 000	4 600 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	5 000 000	6 500 000	4 600 000			

3.24.17 1:17 Klimatpremier

Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

2023	Utfall	443 479	Anslagssparande	232 521
2024	Anslag	2 122 000 ¹	Utgiftsprognos	1 120 955
2025	Förslag	2 313 000		
2026	Beräknat	2 703 000		
2027	Beräknat	1 820 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja marknadsintroduktion av fordon med låga utsläpp av växthusgaser samt utfasning av fordon med höga utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål. Anslaget får även användas för stöd för att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och järnväg samt till att stimulera intermodala transportlösningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.52 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	2 122 000	2 122 000	2 122 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	191 000	581 000	-302 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 313 000	2 703 000	1 820 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 313 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Klimatpremier* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 703 000 000 kronor respektive 1 820 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 660 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande behövs för att det ska vara möjligt att besluta om klimatpremier redan innan fordonet har levererats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 660 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 3.53 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	436 198	307 931	3 000 000			
Nya ekonomiska åtaganden	98 245	3 000 000	1 660 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-182 435	-307 931	-1 000 000	-1 660 000	-1 000 000	-1 000 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-44 077					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	307 931	3 000 000	3 660 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	430 000	3 000 000	3 660 000			

3.24.18 1:18 Industriklivet

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

2023	Utfall	1 069 793	Anslagssparande	284 207
2024	Anslag	1 457 000 ¹	Utgiftsprognos	1 447 259
2025	Förslag	1 345 000		
2026	Beräknat	653 000		
2027	Beräknat	653 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till åtgärder såsom forskning, förstudier och investeringar, som bidrar till att minska industrins processrelaterade utsläpp av växthusgaser, inklusive andra typer av växthusgaser relaterade till dessa. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till åtgärder som bidrar till negativa utsläpp av växthusgaser, såsom forskning, utveckling, test, demonstration och investeringar,

exklusive driftstöd för bio-CCS. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till strategiskt viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen, såsom forskning, förstudier och investeringar. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplade till stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.55 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:18 Industrikivet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	1 457 000	1 457 000	1 457 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-112 000	-804 000	-804 000
varav BP25	-12 000	-12 000	-12 000
– Teknisk justering	-12 000	-12 000	-12 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 345 000	653 000	653 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås minska med 12 000 000 kronor för 2025 genom en överflyttning av medel till anslag 1:1 *Statens energimyndighet* på utgiftsområde 21 Energi. Anslaget beräknas minska med samma belopp 2026 och 2027.

Regeringen föreslår att 1 345 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Industrikivet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 653 000 000 kronor respektive 653 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:18 *Industrikivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 850 000 000 kronor 2026–2032.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja omfattande projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:18 *Industrikivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 850 000 000 kronor 2026–2032.

Tabell 3.56 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2032
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 023 140	3 706 002	3 863 329			
Nya ekonomiska åtaganden	3 064 826	1 000 000	486 671			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-381 964	-842 673	-500 000	-500 000	-500 000	-2 850 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	3 706 002	3 863 329	3 850 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	5 200 000	4 680 000	3 850 000			

3.24.19 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längst Göta älv**Tabell 3.57 Anslagsutveckling 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv**

Tusental kronor

2023	Utfall	54 052	Anslagssparande	60 948
2024	Anslag	115 000 ¹	Utgiftsprognos	87 412
2025	Förslag	115 000		
2026	Beräknat	115 000		
2027	Beräknat	115 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas till utgifter för ras- och skredsäkring längs Göta älv samt till delegationen för Göta älv. Anslaget får användas som statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag**Tabell 3.58 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv**

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	115 000	115 000	115 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	115 000	115 000	115 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 115 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 115 000 000 kronor respektive 115 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkering längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 165 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkering längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 165 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 3.59 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkering längs Göta älv

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	67 783	17 770	121 770			
Nya ekonomiska åtaganden	20 575	104 800	135 730			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-13 578	-800	-92 500	-60 000	-60 000	-45 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-57 010					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	17 770	121 770	165 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	165 000	165 000	165 000			

3.24.20 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tabell 3.60 Anslagsutveckling 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

2023	Utfall	9 879	Anslagssparande	15 121
2024	Anslag	15 000 ¹	Utgiftsprognos	14 900
2025	Förslag	15 000		
2026	Beräknat	1 714 000		
2027	Beräknat	1 714 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till ett driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) i form av omvänd auktionering. Anslaget får även användas för utgifter för administration av stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.61 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	15 000	15 000	15 000
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		1 699 000	1 699 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	15 000	1 714 000	1 714 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 714 000 000 kronor respektive 1 714 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 000 kronor 2026–2046.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att kunna ingå fleråriga åtaganden för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS) fram till och med 2046. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 000 kronor 2026–2046.

Tabell 3.62 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2046
Ekonomiska åtaganden vid årets början			24 000 000			
Nya ekonomiska åtaganden		24 000 000	12 000 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden				-1 714 000	-1 714 000	-32 572 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut		24 000 000	36 000 000			
Beslutat/förslaget bemyndigande	36 000 000	36 000 000	36 000 000			

3.24.21 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tabell 3.63 Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tusental kronor

2023	Utfall	Anslagssparande
2024	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2025	Förslag	10 000
2026	Beräknat	800 000
2027	Beräknat	800 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för stöd till åtgärder och investeringar som kan finansieras av EU:s sociala klimatfond. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.64 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	10 000	800 000	800 000
<i>varav BP25</i>	<i>10 000</i>	<i>800 000</i>	<i>800 000</i>
– Riktad elbilspremie	10 000	800 000	800 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 000	800 000	800 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att ett nytt anslag inrättas på statens budget för finansiering av stöd till åtgärder och investeringar som kan finansieras av EU:s sociala klimatfond (SKF), i syfte att hjälpa utsatta hushåll, småföretag och transportanvändare som särskilt kan drabbas av höga energi- och transportkostnader. Fonden föreslås inrättas den 1 januari 2026. Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor tillförs anslaget under 2025 för att tillsammans med berörda myndigheter kunna förbereda insatser som kan finansieras genom fonden.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 800 000 000 kronor respektive 800 000 000 kronor.

3.24.22 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2025–2027 godkänns som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Naturvårdsverkets investeringsplan för samhällsinvesteringar planeras till 6 179 miljoner kronor för perioden 2025–2027. Investeringarna som avser samhällsändamål avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av följande tabell.

Tabell 3.65 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025– 2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	1 206	1 642	1 187	1 187	687	3 060
Skydd av värdefull natur (del av 1:14)	1 165	1 626	1 161	1 161	661	2 982
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur (del av 1:3 ap.2)	41	16	26	26	26	78
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>110</i>	<i>116</i>	<i>126</i>	<i>126</i>	<i>126</i>	<i>378</i>
<i>– byggnader, mark och annan fast egendom</i>	<i>110</i>	<i>116</i>	<i>126</i>	<i>126</i>	<i>126</i>	<i>378</i>
Finansiering av anskaffning och utveckling	1 206	1 642	1 187	1 187	687	3 060
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	41	16	26	26	26	78
Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur	1 165	1 626	1 161	1 161	661	2 982
Vidmakthållande av befintliga investeringar	962	1 091	1 088	1 228	803	3 119
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	962	1 091	1 088	1 228	803	3 119
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i></i>	<i></i>	<i></i>	<i></i>	<i></i>	<i></i>
Finansiering vidmakthållande	962	1 091	1 088	1 228	803	3 119
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	962	1 091	1 088	1 228	803	3 119
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	2 168	2 733	2 275	2 415	1 490	6 179
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	110	116	126	126	126	378

4 Miljöforskning

4.1 Mål

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt (prop. 2020/21:60, bet. 2020/21:UbU16, rskr. 2020/21:254).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

4.3 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas den del av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) verksamhet som bedrivs med medel från utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, samt verksamheten inom stiftelser som fått medel för forskning från det utgiftsområdet genom villkor i myndigheters regleringsbrev. Formas verksamhet redovisas även under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Statens geotekniska institut och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) redovisas under aktuella miljö kvalitetsmål i avsnitt 3 Miljöpolitik. Forskning som innehåller miljö- och klimatfrågor finansieras även av bl.a. Verket för innovationssystem (Vinnova) (utg.omr. 24), Vetenskapsrådet (utg.omr. 16), Rymdstyrelsen (utg.omr. 16), Statens energimyndighet (utg.omr. 21) och Trafikverket (utg.omr. 22).

4.3.1 Formas fördelning av forskningsmedel under 2023

Under 2023 betalade Formas ut ca 1 876 miljoner kronor, varav ca 1 102 miljoner kronor från utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur. Av de utbetalade medlen avsåg ca 1 568 miljoner kronor projekt som beviljats medel genom Formas utlysningar, medan ca 95 miljoner kronor utgjorde bidrag till andra finansiärers utlysningar. Projekten kopplar framför allt till de av FN:s hållbarhetsmål som tydligast relaterar till miljö, areella näringar och samhällsbyggande, men en mindre andel projekt bidrar enligt de sökande även till bl.a. folkhälsa, hållbar industri, minskad ojämlikhet och ekonomisk tillväxt. När det gäller öppen vetenskap publicerades 84 procent av publikationerna från forskningsprojekt som Formas finansierat på ett öppet och tillgängligt sätt under 2022. Trenden är att andelen öppet tillgängliga publikationer ökar stadigt.

Under 2023 betalades ca 81 procent av medlen ut till universitet och högskolor, medan 11 procent gick till forskningsinstitut, 2 procent till övriga statliga myndigheter och 1 procent till företag.

Beviljandegraden låg på 18 procent, vilket är samma nivå som 2021, men något lägre än 2022 (se tabell 4.1).

Tabell 4.1 Antal handlagda respektive beviljade ansökningar 2021–2023

Antal	2021	2022	2023
Antal beviljade ansökningar	426	418	419
Totalt handlagda ansökningar	2 323	2 086	2 359

Bland de ansökningar som Formas beviljade under 2023 var könsfördelningen jämställd gällande huvudansvarig sökande (definierat som inom intervallet 40/60) (se tabell 4.2). Formas ingår sedan 2016 i regeringens utvecklingsprogram Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM). Andelen kvinnor i beredningsgrupperna som bedömer ansökningar var 48 procent.

Tabell 4.2 Utfallet för huvudsökande, mottagna och beviljade ansökningar könsuppdelat, i Formas utlysningar 2021–2023

Procentandel kvinnor/män som huvudsökande	2021	2022	2023
Beviljade ansökningar	48/52	46/54	42/58
Totalt handlagda ansökningar	46/54	43/57	43/57
Beviljade medel	47/53	50/50	46/54

Cirka 35 procent av de medel som beviljades 2023 fördelades genom öppen utlysning, där de sökande formulerar sina egna frågeställningar utifrån forskningsbehov som de har identifierat inom Formas hela verksamhetsområde. Utöver den öppna utlysningen fördelades medel till störst del i olika tematiska, mer avgränsade utlysningar. De flesta tematiska utlysningar gjordes som en del av särskilda uppdrag från regeringen (se även avsnitt 4.3.2 Programsatsningar). Andelen beviljade medel för innovationsstöd och stöd till samverkan och nyttiggörande ökar långsiktigt. Detta är en följd av att Formas alltid kräver att projektbeskrivningar ska innehålla information om potentiell samhällsnytta och att myndigheten i flera utlysningar ställer krav på att projekten ska genomföras i samverkan.

Formas har under 2023 fortsatt sitt internationella arbete och har bl.a. genomfört utlysningar enskilt och i samverkan med andra länder och internationella organisationer för att gemensamt möta globala samhällsutmaningar. Under 2023 har Formas samarbetat i Global Research Council med bl.a. ansvarsfull internationalisering och reformering av det vetenskapliga bedömningssystemet och även medverkat i en gemensam utlysning om globala frågeställningar kopplad till FN:s Agenda 2030.

Formas har under 2023 varit expertmyndighet för två av de sex forskningskluster som ingår i EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont Europa (2021–2027), vilka täcker områdena klimat, energi och mobilitet respektive livsmedel, bioekonomi, naturresurser, jordbruk och miljö. Formas har även deltagit aktivt i samfinansierade partnerskap som planeras eller har påbörjats inom Horisont Europa, och har arbetat genom olika nationella utlysningar med att skapa förutsättningar för svenska aktörer att medverka i EU:s utlysningar. Svenska aktörer har under innevarande program och det tidigare Horisont 2020 varit framgångsrika i EU:s utlysningar inom Formas områden, jämfört med andra områden.

4.3.2 Programsatsningar

Formas har i uppdrag att genomföra tioåriga nationella forskningsprogram på områdena klimat (2023 fördelades 237 miljoner kronor), hållbart samhällsbyggande

(2023 fördelades 141 miljoner kronor), hav och vatten (2023 fördelades 101 miljoner kronor) samt livsmedel (se utg.omr. 23). Under 2023 utökades programmet om hav och vatten, vilket har kopplingar till Formas uppdrag om FN:s årtionde för havsforskning och även till utlysningar inom ramen för Horisont Europa. Flera utlysningar har genomförts inom programmen eller gemensamt mellan de olika programmen, vilka har berört frågeställningar på både nationell, europeisk och global nivå.

Formas är värd för det strategiska innovationsprogrammet Smart Built Environment som under 2023 bl.a. genomförde en andra utlysning om digitalt samhällsbyggande i praktiken. Programmet löper över 12 år t.o.m. 2028. De finansierade projekten består av konsortier från näringsliv, offentlig sektor, universitet och högskolor samt forskningsinstitut, vilka står för 50 procent medfinansiering. Formas har, tillsammans med Vinnova och Statens energimyndighet, i uppdrag att utveckla arbetet med strategiska innovationsprogram för transformativ omställning och hållbar utveckling. En första utlysning inom det nya uppdraget genomfördes under 2023 (se utg. omr. 24 Näringsliv).

4.3.3 Analysarbete och kommunikation

Rådet för evidensbaserad miljöanalys inom Formas har i uppgift att ta fram systematiska kunskapssammanställningar som kan utgöra ett vetenskapligt stöd för utveckling av kostnadseffektiva styrmedel och åtgärder i miljö- och klimatarbetet. Rådet har under 2023 färdigställt två sådana kunskapssammanställningar och rapporterna i fråga har kommunicerats vid flera tillfällen till kunskapsanvändare. Sammanställningarna handlar om markretention, dvs. markens förmåga att hålla kvar fosfor från enskilda avlopp på naturlig väg, (rapport F1:2023) respektive effekter av biologisk myggbekämpning med bekämpningsmedlet Bti på ekosystem (rapport F2:2023). Markretention är av betydelse vid bedömning av specifika enskilda avlopps potentiella miljöpåverkan, och vid fastställande av generella krav på enskilda avlopp vad gäller fosforrening. Den analys om grundvatteneffekten av våtmarksåtgärder som slutfördes 2022 har använts som underlag för Sveriges geologiska undersökningens handledning om våtmarker och i SMHI:s modellsimuleringar av påverkan av våtmarksåtgärder.

Formas genomför årligen en särskild utlysning av stöd till kommunikationsprojekt. Under 2023 beviljades medel till 11 projekt, bl.a. om ökad materialåtervinning av plast från byggsektorn, framtida mat från havet och modeindustrins miljöpåverkan. Formas har även genomfört kommunikationsinsatser på egen hand och tillsammans med andra aktörer. Myndigheten har arbetat för att utveckla kommunikationsverksamheten inom sociala medier och myndigheten har sett en ökning av antalet följare och att inläggen har större räckvidd.

Klimatpolitiska rådets verksamhet finansieras från Formas förvaltningsanslag. Rådets verksamhet redovisas under avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan.

4.3.4 Stiftelser verksamma inom området

Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (SIVL) får bidrag från Formas forskningsanslag och från Naturvårdsverkets forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad forskning vid Svenska miljöinstitutet AB (IVL). Forskningen samfinansieras t.ex. med aktuell bransch, näringslivet eller EU. För 2023 disponerade SIVL 47 miljoner kronor i statlig finansiering varav 37 miljoner kronor för samfinansierad forskning vid IVL. Genom samfinansiering med näringsliv och EU resulterade detta i ett totalt utfall för forskningsfinansiering på ca 84 miljoner kronor, där kontantbidraget från näringslivet uppgick till ca 17 miljoner kronor och från EU

till ca 30 miljoner kronor. Omsättningen i EU-projekt ökade med 50 procent jämfört med 2022.

Stockholm Environment Institute (SEI) har för verksamhetsåret 2023 mottagit 34 miljoner kronor via Formas forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad forskning, varav 9 miljoner kronor för samfinansierad forskning. Detta bidrag utgjorde drygt 10 procent av den totala omsättningen på ca 320 miljoner kronor. Den totala projektfinansiering som möjliggjorts i de samfinansierade projekten omfattade ca 45 miljoner kronor, där resterande medel har kommit från bl.a. Europeiska kommissionen. SEI är även värd för sekretariatet för Leadership Group for Industry Transition, vars andra fas lanserades vid UNFCCC:s 28:e partsmöte med Sverige och Indien som ordförande (se avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan).

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Formas sammantagna finansieringsportfölj möter en stor mängd olika behov inom samhället och forsknings- och innovationssystemet. Samverkan mellan universitet och högskolor och det omgivande samhället främjas vilket bidrar till kvalitet och medfinansiering från icke-statliga aktörer. Det faktum att Formas finansierar projekt med relevans för flera samhällsmål gemensamt innebär att forskningen bidrar väl till att lösa nationella och globala samhällsutmaningar. Även samarbetet med berörda aktörer med att bl.a. fastställa forskningsagendor inom de nationella forskningsprogrammen och de strategiska innovationsprogrammen bidrar till strategisk planering utifrån analyser av samhällsbehov och en förmåga att agera på kortsiktiga behov. Sammantaget bedömer regeringen att Formas verksamhet håller en hög kvalitet och bidrar till politikens mål inom sitt verksamhetsområde.

Rådet för evidensbaserad miljöanalys vid Formas är ett verktyg för att öka tillgängligheten till miljöforskningens resultat och för att stödja arbetet för att nå de svenska miljömålen. Arbetet svarar upp mot kunskapsbehov från bl.a. myndigheter och understöder utformningen av effektiva miljö- och klimatåtgärder när de används som underlag för analyser av effektiviteten av olika styrmedel. Det bidrar även till att identifiera viktiga forskningsbehov. Kommunikationsverksamheten har hög ambition och når breda målgrupper och bidrar därigenom till målet att samhällspåverkan av forskningen ska öka.

Regeringen bedömer att de olika finansörerna och utförarna av miljöforskning kompletterar varandra väl och har bidragit till att täcka behovet av underlag inom ett brett område som inkluderar samhällsbyggande. De olika stödformer och inriktningar som finansörerna haft har varit viktiga för att balansera behovet av långsiktig kunskapsförsörjning, bibehållen nationell forskningskompetens på området och lösningar på aktuella miljöproblem.

4.5 Politikens inriktning

Miljöforskningen är viktig för att driva på och utveckla en effektiv klimat- och miljöpolitik. Därigenom stärks Sveriges förmåga att hantera samhällsutmaningar. Miljöforskningen är också viktig för att vi ska kunna nå de nationella miljökvalitetsmålen. Klimat- och miljöutmaningarna kräver i många fall förbättrad kunskap och nya metoder. Viktiga synergier som stärker Sveriges konkurrenskraft uppstår ofta när det blir möjligt för universitet, högskolor, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle att arbeta tillsammans med lösningar för att möta utmaningar.

Genom sitt uppdrag att fördela medel och genomföra insatser för kunskapsspridning och nyttiggörande av forskningsresultaten, har Formas en central roll i förverkligandet

av regeringens forskningspolitik. Analysverksamheten vid Formas behövs för att utvärdera miljö- och klimatåtgärder, och för att identifiera kunskapsluckor.

För att klara klimatomställningen och nå nettonollutsläpp 2045 med en utvecklad välfärd och stark konkurrenskraft är innovation en nyckel. Regeringen kommer att fortsätta vara en offensiv partner som stöttar näringslivets innovationsarbete för att möta klimatutmaningen. Potentialen i EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, som innehåller stora satsningar på miljöområdet för att bl.a. möta klimatförändringarna, bör tas om hand i större utsträckning.

Regeringen föreslår en satsning på Formas forskningsanslag inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen som kommer att presenteras under hösten 2024 (se även utg.omr. 16 och utg.omr. 23).

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

2023	Utfall	132 199	Anslagssparande	3 730
2024	Anslag	133 513 ¹	Utgiftsprognos	137 816
2025	Förslag	137 079		
2026	Beräknat	140 025 ²		
2027	Beräknat	142 758 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 137 079 tkr i 2025 års prisnivå.

³ Motsvarar 137 079 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	133 513	133 513	133 513
Pris- och löneomräkning ²	3 566	6 512	9 245
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	137 079	140 025	142 758

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 137 079 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 140 025 000 kronor respektive 142 758 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

2023	Utfall	1 102 080	Anslagssparande	-812
2024	Anslag	1 107 408 ¹	Utgiftsprognos	1 107 144
2025	Förslag	1 127 408		
2026	Beräknat	1 140 408		
2027	Beräknat	1 157 408		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	1 107 408	1 107 408	1 107 408
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	20 000	33 000	50 000
<i>varav BP25</i>	<i>20 000</i>	<i>33 000</i>	<i>50 000</i>
– <i>Forsknings- och innovationspolitiska propositionen</i>	<i>20 000</i>	<i>33 000</i>	<i>50 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 127 408	1 140 408	1 157 408

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2024, föreslår regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med totalt 20 000 000 kronor 2025. Vidare beräknar regeringen att anslaget bör ökas med 33 000 000 kronor 2026 och 50 000 000 kronor 2027 med anledning av den forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Regeringen föreslår att 1 127 408 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 140 408 000 kronor respektive 1 157 408 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av de forskningsprojekt som Formas finansierar är fleråriga. För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år, särskilt för att kunna samfinansiera med EU-projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2026–2031.

Tabell 4.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 765 787	1 884 074	2 000 000			
Nya ekonomiska åtaganden	1 140 954	1 218 926	1 300 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 022 667	-1 103 000	-1 100 000	-950 000	-800 000	-450 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 884 074	2 000 000	2 200 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	2 200 000	2 200 000	2 200 000			